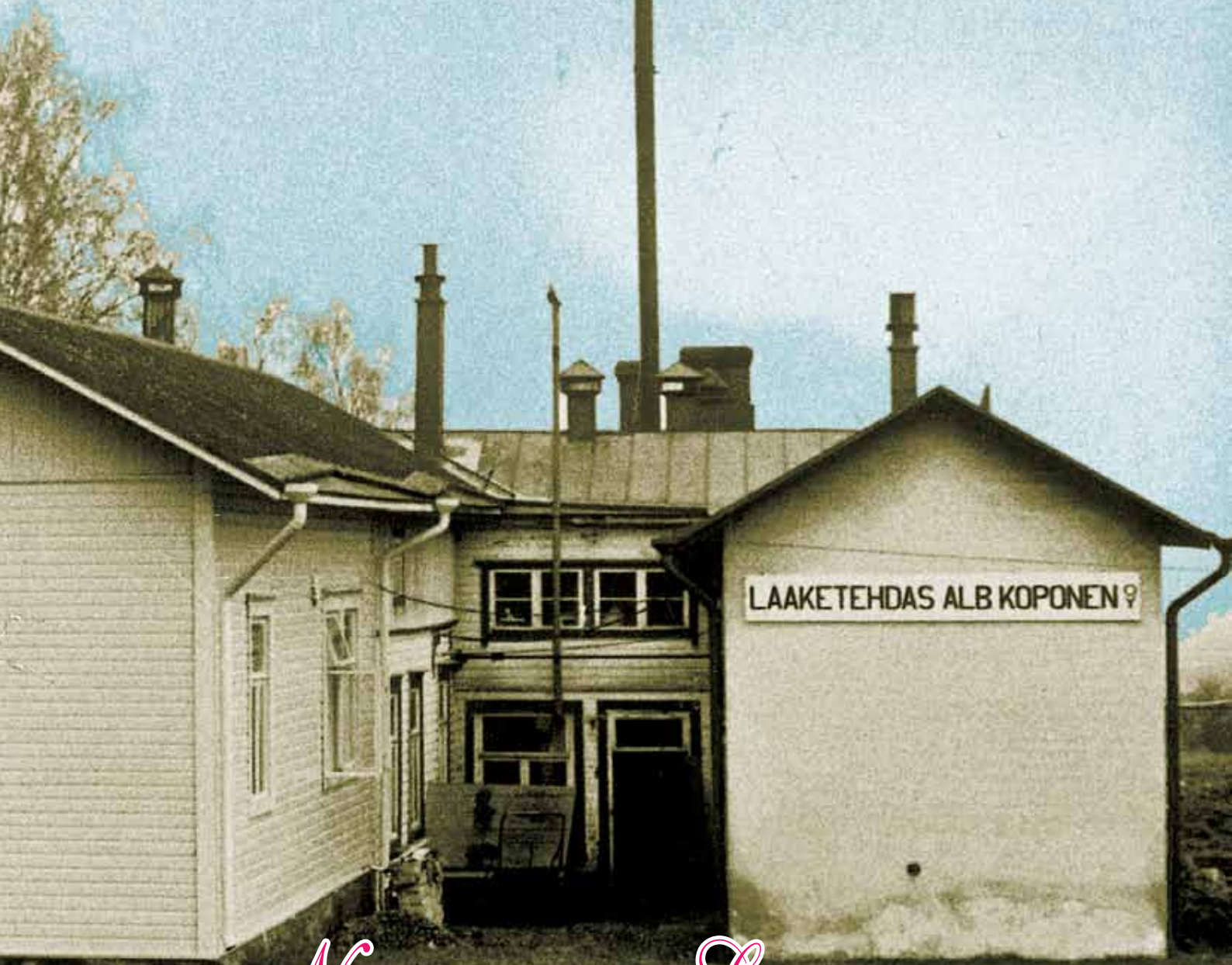

Nurmijärven Kotiseutulehti 2015

Langetti

Nurmijärvi-Seura r.y.

8 €

Jaakko Ojanne
Päätoimittaja

Ajat muuttuvat, vai muuttuvatko sittenkään?

Klaneetti tarjoaa jälleen annoksen nurmijärveläistä paikallishistoriaa ja elämänmenoa pitäjästä kiinnostuneille. Tarkoitus on tarjota kaikille mahdollisuus löytää kotiseudustaan uusia tai piilossa olleita puolia. On hauskaa tuntea kotiseutunsa – uuden tai jo vanhankin – menneisyyttä. Se kertoo usein, miksi jokin asia on jollakin tietyllä tavalla tai miksi jokin paikka on nimetty niin kuin on. Tällä yhteisellä tallennustyöllämme on sitä suurempi merkitys kuta enemmän ihmisiä paikkakunnalle muuttaa. Kuten maailmanmitassakin tänään tiedämme, saattavat muuttajat tulla kaukaakin. Yhdistävä tekijä meille kaikille on kuitenkin se yhteisö, jossa asumme, elämme, perheemme kasvatamme ja toimimme.

Nurmijärvi on otollinen paikka asua ja elää monessa suhteessa. Kielellisesti voi leikitellen tietysti sanoa, että kaiken peruskivi on Aleksis Kivi. Se ei kuitenkaan tee aivan oikeutta sille kaikelle muulle kulttuurille, jota Nurmijärvi kumpuaa. Kirjallisuus ja kirjallinen tuotteliaisuus ovat joka tapauksessa tunnusomaisia Nurmijärvelle. Paikkakunnalla on pitkään ollut omat sanomalehtensä ja paikallisia historioikkeitä on ilmestynyt taajaan tahtiin. Viimeisimpänä ilmestyi Rajamäen kyläkirja ”Rajamäell’ korkealla”. Tulollaan on Perttulan-Uotilan alueesta kertova teos ja Nurmijärven Sotaveteraanien 50-vuotishistoriikki.

On tärkeää huomata, että edellä kerrotunlaiset historian taltiointit ovat merkittäviä nimenomaan siksi, että ne valottavat laajempia historiateoksia tarkemmin tavallisen kansan ja yksittäisten ihmisten elämää, toimintaa ja sitä arkista työtä, jolle koko hyvinvointimme ja moderni elämänmenomme rakentuu. Tässä rakennustyössä on varmasti väkimääräämme nähden poikkeuksellisen suuri merkitys ollut sodan kokeneella ja rintamilla palvelleilla suomalaisilla.

Paikallishistoriikkien kirjoittaminen on lisäksi lähes poikkeuksetta jonkinlaista talkootyötä. Tällaiseksi yhteisölliseksi ponnistukseksi voinee laskea myös tämän yhteisen pitäjän lehden, Klaneetin. Muisteloiden kirjoittamiseksi tarvitaan muistelihoita ja tallentajia. Ellei sitä yhteistä työtä ajoissa tehdä, katoaa paljon arvokasta tietoa arjen elämästä ja kokemuksista.

Talkoohenki on ollut voimissaan myös Ojakkalan talolla tänä vuonna, kun yhteistoimin vanhan ja arvokkaan aitan pärekatto laitettiin uuteen uskoon. Työhän ryhtyminen kertoo paitsi vanhan perinteen arvostuksesta, myös perinteisten tehtävien osaamisesta. Aivan jokaisen taitohan ei päräen höylääminen tai paikalleen naulaaminen ole. Nurmijärvellä sekin osaaminen on vielä hallussa.

Tämän vuoden Klaneetti on jälleen kiitollinen kaikille niille, jotka antoivat tänäkin vuonna kertomuksensa tai kynänsä yhteiseen käyttöön. Taas on saatu talteen arvokasta ja kiinnostavaa asiaa, joka saattaa innostaa meitä muitakin uusien haasteiden, tutkimusten tai harrastusten jäljille.

Omasta puolestani ja sydämen pohjasta tässä lopuksi toivotan kaikille lukijoille:

Oikein iloista Nurmijärvi-päivää!

J.K.

Tosin rohkenen huomauttaa, että erikseen nimettynä päivänä vain juhliataan, mutta Nurmijärvi-päivä on Nurmijärvellä oikeastaan joka päivä.

Klaneetti

2015

Sisällys

Päätoimittajalta	2
HOHTAVAN HIENOT PÄREET Ojakkalan talon aitta sai uuden pärekaton.....	3
Kirkkoherra Ari Tuhkanen: NUMEROTIETOJEN TAKANA ON KÄRSIVÄ IHMINEN	6
VETERAANIEEN HISTORIA ON ITSENÄISEN SUOMEN HISTORIA	8
KOTISEUTUTUTUKSI.....	12
Veteraani Tauno Nikki: YHDESSÄ ME TÄTÄ SUOMEA PUOLUSTIMME.....	13
Magnus Rögård: RÅSKOG OCH JÖREN BERG.....	15
Magnus Rögård: IVAN RODIONOFF LERGJUTARENS SON	16
MAAILMAN MYRSKYT TOIVAT NURMIJÄRVEN TYVENEEN	18
KOLMASTI RYÖSTETTY PANKKIKONTTORI.....	23
Leena Kaarni: KARJALAISUUS NURMIJÄRVELLÄ.....	27
Raila Korsisaari: NURMIJÄRVEN POIKA	31
Matti Aaltio: PAIKALLISTIEEN KLAUKKALA – METSÄKYLÄ - PALOJOKI KERTOMAA	36
TERHI JUURINEN JA SEENAT	40
VILKKAIMMAN METROASEMAN JUURET ULOTTUVAT PALOJOEN MAISEMIIN	41
RAJAMÄKI SAI MYÖS OMAN KYLÄKIRJANSA	44
Ilkka Törmä: YLÖS SUOMEN POJAT NUORET!	46
NURMIJÄRVEN EXTRA UUTISET KASVOI PITÄJÄNSÄ MUKAISEKSI	48
KIRJOITUSHARRASTUS EI LAANNU VIELÄ SENIORI-IÄSSÄKÄÄN	51
KUHAJÄRVEN RANTAMILLA	54
Ilmoitukset	57

Klaneetti

Nurmijärven Kotiseutulehti 2015

Julkaisija: Nurmijärvi-Seura r.y.

Vastaava päätoimittaja: Jaakko Ojanne

Lehden sisällön suunnitteluun on osallistunut
Nurmijärvi-seuran johtokunta

Klaneettiin tarkoitettua aineistoa voi toimittaa osoitteella:
Jaakko Ojanne, puh: 041-461 6886, Et.Hesperiankatu 32 B 40,
00100 Helsinki tai: jaakko.ojanne@welho.com

Julkaisun hinta: 8 euroa

Taitto: Nurmiprint Oy / Ari Helminen

Painopaikka: Nurmiprint Oy, Nurmijärvi

Kansi: Koposen lääketehdas – Nurmijärven museon kokoelmat.

Hohtavan hienot päreet

Ojakkalan aitan katon päreet naulattiin kiinni talkoilla. Parhaimmillaan kattotalkoissa oli kahdeksan nauლააჯაა.

Ojakkalan talon 1700-luvulta peräisin oleva aitta sai uuden pärekaton perinteisin pärekattomenetelmin ja opein. Aitan vanha katto oli jo huono ja se oli aika uusia, jottei koko aitta häviäisi. Palojokinen Martti Saari otti yhteyttä Nurmijärvi-Seuran hallitukseen katon kunnostamiseksi ja seuran myönteisen päätöksen jälkeen valmistelu alkoi. Seura kutsui talkoolaisia työhön. Lauantaina 16.5. työskenneltiin klo 10-17. Talkoita edelsi valmistelu.

Aitta on Ahlstedtin tilalla Ojakkalassa vanhan kolmostien kupeessa Palojoen tienhaarassa. Ojakkalan taloa pidentään Aleksis Kiven Jukolan talon esikuvana. Nyt kunnostetun aitan vieressä on kymmenisen vuotta sitten uuden katon saanut toinen aitta. Päärakennus, aitta ja navetta ovat alkupeuraisessa asussa ja pihapiiri riukuaitoinen on varsin viihtyisä.

Jukka ja Matti Ahlstedt katsoivat kattotyöhön erittäin hyvät puut. Puu oli kuusta ja oksattomuus ja vähäoksaisuus oli eduksi. Jukka Iso-Herttua muitten muassa oli kuorimassa

pärepuuta, oli tainnut joskus jo nuorempana kokeilla. Sepo Runstén ja Jaakko Oksanen tekivät päivän mittaan pärehöylällä tuhansia päreitä. Pärehöylän käyttäjät saivat aikaiseksi ”niin hyviä päreitä, etten ole koskaan nähnyt”, luonnehti 82-vuotias Martti Saari. Viitasen Tapiokin oli vastaanottamassa päreitä: ”Tämä oli ennen naisten hommaa”. Kunnostustyötä oli valmisteltu jo männä viikolla, kun Palojoen kyläavustaja Jukka Harju ja seuran miehet irrottivat vanhat päreet kunnostustyön tieltä katolta. Myös telineet rakennettiin valmiiksi kahden puolen aittaa kummallekin lappeelle.

Talkookutsuun vastasi noin 25 henkilöä ja hieman enemmänkin kiinnostuneita ihmisiä kävi katsomassa pärekaton tekoa. Vanhemmat muistelivat, kuinka he aiemmin olivat tekevässä vastaavaa. Pärekaton kestoiksi asiantuntijat arvioivat 30 vuotta eli saman verran kuin minkä tahansa katon ikä.

Talkoolaiset saivat tietoa Martti Saarelta ja Pentti Kuntulta, miten pärekaton tekeminen aloitetaan, miten päin päreet laitetaan kolmikerroksiseen kattoon, millaisilla nauuloilla

Ojakkalan talon pihapiiri oli Aleksis Kiven seitsemän veljksen kodin esikuvana. Kunnostettu aitan katto loistaa hienona.

Traktori käytti pärehöylää, jossa pöleistä leikattiin päreet ”siivuina”. Sitä ennen puu oli valikoitu, pätkitty ja kuorittu. Höylääjinä Seppo Runsten Rajamäeltä ja Jaakko Oksanen Röykästä.

Tapio Ranta organisoii tapahtuman. Lopputulos oli hyvä. Seura kiittää kaikkia työtä edesauttaneita ja toivoo edelleen kotiseututyöstä kiinnostuneita tulemaan mukaan toimintaan.

naulataan ja miksi päreitten päissä oli punainen merkki. Monet keskustelut käytiin talkoopäivän kuluessa siitä, mikä puu on paras pärekatossa: kuusi, mänty, haapa vai leppä. Ainakin koivu todettiin huonoksi pärekattoon. Miksi pärekattoon on omat erityiset naulansa? Miksi ei saa käyttää naulainta tai niitä? Saako pärekattoa käsitellä jollain aineella?

Talkoolaiset olivat tyytyväisiä, että tällaiset talkoot järjestettiin. Osa lupautui tulemaan jo seuraaviinkin, kun vain kutsu talkoista tulee. Talkoohenki ei siis ole kuollutkaan! Talkoolaisilla oli tekemisen meininki koko päivän ja työ sujui hyvin ja ripeästi mukavan huumorin saattelemana. Lehtosen Pirjo tarjoili kahvia ja maittavia leipiä. Nurmijärven Pelimannit piristivät hienoa lauantaipäivää soitollaan ja esittivät nurmijärveläistenkin säveltäjien kappaleita. Kaikki ihailivat 200 vuotta nähneen talon ja pihapiirin historiaa!

Leena Rautanen-Saari

kirjoittaja on Nurmijärvi-Seuran hallituksen jäsen

Ari Tuhkanen

Nurmijärven seurakunnan kirkkoherra

NUMEROTIETOJEN KÄRSIVÄ IHMINEN

Elokuun viime päivinä tätä kirjoitusta valmistaessani pakolaisongelma paisuu – ei ole liioittelua sanoa – valtavaa vauhtia. Ilta-Sanomien nettisivut puhuvat tänään 28.8. Suomeen tulevan tänä vuonna ääriarvioiden mukaan jopa 40 000 turvapaikanhakijaa. Joskin Maahanmuuttoviraston vastaanottoyksikön johtajan Jorma Kuuluvaisen arvio on, että luku on ehkä enintään 20 000 pakolaista. Joka tapauksessa arvioluku on kasvanut koko ajan vuoden edetessä. Ja toisaalta monin paikoin muualla Euroopassa toteutuneet luvut ovat jo nyt paljon suurempia kuin Suomea koskevat suurimmatkaan arviot.

Vasta aivan hiljan Suomessa onkin alettu havahtua Eurooppaan tulevien pakolaisten tulvaan, mikä turvapaikanhakijoiden suoranainen vyöryn näkeminen paikallisten asukkaiden omin silmin esimerkiksi Saksassa, Unkarissa ja Italiassa on ollut jo jonkin aikaa arkipäivää. Kuluvan vuoden keväällä käydessäni Roomassa sain kuulla siellä, miten Italiassa monet, monet ihmiset olivat ymmärtäneet jo syvästi sen inhimillisen hädän, joka rikollisjoukkojen armoilla olevilla pakolaisilla on. Välimerestä on tullut suuri hauta nyt jo tuhansille hukkuneille pakolaisille. Ja tuoreimpia uutisia on kauhea kuvaus Itävallasta löydetystä kuorma-autosta ja siinä olevista ehkä tukehtumalla kuolleista kymmenistä pakolaisista.

Heräämmekö me silti vieläkin oikeasti? Radiossa oli tänään 28.8. uutisointia saksalaispiispasta, joka totesi, että Kreikan taloustilanne sai päättäjät liikkeelle ja töihin vuorokauden ympäri. Piispa jatkoi kovin sanoin, että kuolleilla pakolaisilla ei ole samanlaista vaikutusta eurooppalaisiin valtiojohtajiin.

Toki on muistettava, että myös ponnisteluja tilanteen helpottamiseksi on koko ajan käynnissä niitäkin. Tämä on tietysti osin Euroopan maiden omien etujen turvaamiseksi, mutta samalla kyseiset toimet ovat vastaanotettavien pakolaistenkin auttamiseksi toki. Mutta vielä enemmän turvapaikanhakijoiden kotimaihinkin Euroopan maat pyrkivät saamaan sellaista apua, että kenenkään ei tarvitsisi lähteä hengenvaarallisille matkoille pakoon nälkää, kidutusta, sotaa...

Samalla meidän on hyvä oikeasti pysähtyä näkemään, että nyt tulevat pakolaiset eivät ole pienten syiden takia liikkeellä. Elintasopakolaisista puhutaan paljon, mutta ehdotan meille jokaiselle kysymystä: lähtisikö joku elintason takia matkalle, jolta ei välttämättä selviä hengissä?

Kirkkoherra Ari Tuhkanen.

Hufvudstadsbladetin nyt elokuun lopulla ollut uutisointi muistuttaa meitä siitä, että koskaan aiemmin maailmassa ei lukumäärällisesti ole joutunut ihmisiä pois kodistaan niin paljon kuin aivan viime aikoina. Vuonna 2014 joutui kotoaan joko maansa rajojen sisäpuolella tai maastaan pois vastoin tahtoaan lähtemään eri puolilla maailmaa kymmeniä miljoonia ihmisiä. Kaikki tiedämme, että kuluvana vuonna 2015 tilanne ei todellakaan ole helpottunut.

Hufvudstadsbladet jatkaa, että arvioiden mukaan viime vuoden suurin pakolaisten lähtömaa oli Syyria. Syyriakin on edelleen niin syvässä kaaoksessa, että turvaan pyrkivien tulva jatkuu. Syyriaa ajatellessani mietteeni kulkevat samalla jo vähän yli 30 vuoden taakse, jolloin minulla oli YK:n rauhanturvavastotilaana mahdollisuus matkustaa myös Syyriassa. Tuo maa on monin tavoin kaunis, mutta nyt se on täynnä sotaa ja kauhua. Kuten valitettavan moni muukin maa tässä maailmassa on näinä aikoina kovin turvaton – eikö meiltä siksi jo löytyisi ymmärrystä turvapaikanhakijoille?

Uutisensa taustoituksessa Hufvudstadsbladet muistuttaa, että vasten tahtoaan kotinsa jättäminen on myös Suomessa tuttu monille nyky-suomalaisillekin aivan omakohtaisesti. Vuonna 1944 noin 400 000 suomalaista Karjalasta, Petsamosta ja Porkkalasta joutui jättämään kotikunnaat. Kansamme yhteisenä suurpönnistuksena maamme pystyi antamaan uudet asuinsijat sadoille tuhansille veljillemme ja sisarillemme. Ikävä kyllä, kaikki eivät nähneet tilannetta yhteisenä haasteena, saati sitten kodin antamisena sisarille ja veljille. Näitä haavoja moni evakkoon lähtenyt joutuu kantamaa sydämessään vieläkin.

Uusia haavoja – surullista kyllä – moni saa tänäkin päivänä. Pakolaisten vastaanottokeskuksia vastustetaan monella paikakunnalla. Sosiaalinen media kuohuu pakolaisten vastustusta – jos onneksi myös puolustavia kantoja on. Mutta ylipäättään maahanmuuttajavastaisuudesta karu esimerkki on seuraavakin kuvaus. Juuri eilen nimittäin kuulin, että kun maahanmuuttaja oli istunut bussin penkille, niin kantasuomalainen oli vaihtanut paikkaa. Tai toinen kantasuomalainen oli sylkäissyt saman maahanmuuttajan päälle. Tällaista kuullessani minua nolottaa olla valkoinen. Koska ihminen oppii, että pintavärillä ei ole merkitystä? Ihminen on lopulta kaikkialla maailmassa samanlainen. Saman Jumalan luoma ja Kristuksen armoa tarvitseva.

Nurmijärvelle saapumassa olevat kongolaiset kiintiöpakolaiset ovat herättäneet vilkasta keskustelua. Tiesitkö, että he ovat kristittyjä? Suuri osa pakolaisista on kristittyjä. Kongolaiset ovat lähes ensimmäiseksi Klaukkalassa kysyneet, että missä täällä on kirkko? Seurakuntamme työntekijät ovatkin jo kohdanneet kongolaisten pakolaisryhmästä ensimmäisinä saapuneita ihmisiä Klaukkalan kirkossa.

Toki meidän on lähimmäisenrakkauden vastuuttamina pyrittävä kohtaamaan ystävällisesti kaikki kohtaamamme ihmiset uskonnosta riippumatta. Näin meidän toivottavasti on jatkossa siten myös helpompi kertoa kaikille Jeesuksen rakkaudesta.

Ilman muuta meidän tulee pyrkiä siihen, että tulevaisuudessa jokaisella olisi juuri omassa synnyinmaassaan turvalliset olot. Että pakolaisuus jäisi historiaan. Yhteinen tavoitteemme on myös, että nykyisinkin suomalaisilla olisi työtä ja turvattu toimeentulo ja maassamme kaikin tavoin vakaat olot. Mutta emme me siis silti voi kääntää selkäämme nyt matkalla oleville pakolaisille, juuri näinä päivinä Välimereen hukkuville ja kuorma-autoihin tukehtuville. Me olemme ihmisiä, ja ihmisyyteen kuuluu ihmiselämän kunnioittaminen. Auttaminen. Ja samoin ihmisten aito kohtaaminen. Mielenkiintoinen on muuten myös jälleen uusi tutkimus, jonka mukaan kukoistavat kulttuurit ovat nimenomaan monikulttuurisia.

Tunnetko ketään pakolaista? Uskoisin, että ainakin tiedät yhden. Hän joutui jo aivan pienenä pakenemaan Egyptiin Betlehemin lastenmurhaa (kts. Matt. 2). Jeesus on kokenut pakolaisenkin kohtalon. Pakolaisen silmissä katsoo samalla Jeesus meitä. Joutuuko Jeesus taas pakomatalle vai saako Vapahtaja kokea olevansa tervetullut luoksemme myös pakolaisen vaatteissa?

Veteraanien historia on itsenäisen Suomen historia

Tilastollisesti maailma elää tätä kirjoitettaessa historiansa rauhallisinta ajanjaksoa. Tiedonkulun nopeus ja tehokkuus tuovat toisaalta pienimmätkin ikävät uutiset kaikkien tietoon. Syntyy hiukan erheellinen käsitys maailman todellisuudesta. Vakuuttaaksemme itsemme siitä, että maailma kaikesta sotautusten ryöpystä huolimatta on muuttunut, voimme nähdä vapaan isänmaamme, itsenäisen Suomen tasavallan, aktiivisena toimijana maailmanpolitiikan eri foorumeilla. Suomi ja suomalaiset ovat arvostettuja ja kunnioitettuja toimijoita EU:n, YK:n kuin maailmanlaajuisten tiedeyhteisöjen toiminnoissa. Näissä yhteisöissä puolestaan seurataan valppaasti ihmisoikeuksien, tasa-arvoisuuden ja eettisten periaatteiden vaalimista. Monet vielä toisen maa-

ilmansodan aikaiset menettelytavat ja ideologiat eivät enää ole hyväksytyjä. Voimme ylpeyttä tuntien sanoa, että suomalaisen demokratian ja tasa-arvoisuuden perustalle ovat monet muutkin katsoneet aiheelliseksi rakentaa. Suomesa lähtökohtaisesti vaalittu arvopohja on tänä päivänä hyvinkin kattavassa käytössä. Sitä arvomaailmaa ja ihmiskuvaa suomalaiset sotaveteraanit ja veteraanisukupolvi olivat aikanaan puolustamassa – ja sille arvopohjalle rakennettiin myös sotien jälkeinen suomalainen demokratia.

Talvisodassa kaatui 129 ja jatkosodassa 270 nurmijärveläistä, kaikkiaan 399 henkeä. Koko Suomen sotatappiot talvisodassa 30. 11. 1939 - 13. 3. 1940 olivat kaatuneina ja kadonneina 22 800 henkeä, kuolleita siviilejä 1200, sota-

Kirkonmäki

Kolmekymmentäyhdeksän lokakuun kolmastoista oli se ilta.

Marssien läksitte sinne, Te Nurmijärven miehet. Ette tienneet minne, jäi kotiliedet.

Viel' silmäys kerran, sen hämärässä näki: Siel' huone Herran ja kirkkomäki.

Rajaa kohti lie, suuntana itä. Sodan kärsimysten tie, ette halunneet sitä.

Moni kotiin halasi, tulikin, riemuiten jo kaukaa näki: yhä torni on, kirkkokin ja siellä kirkkomäki.

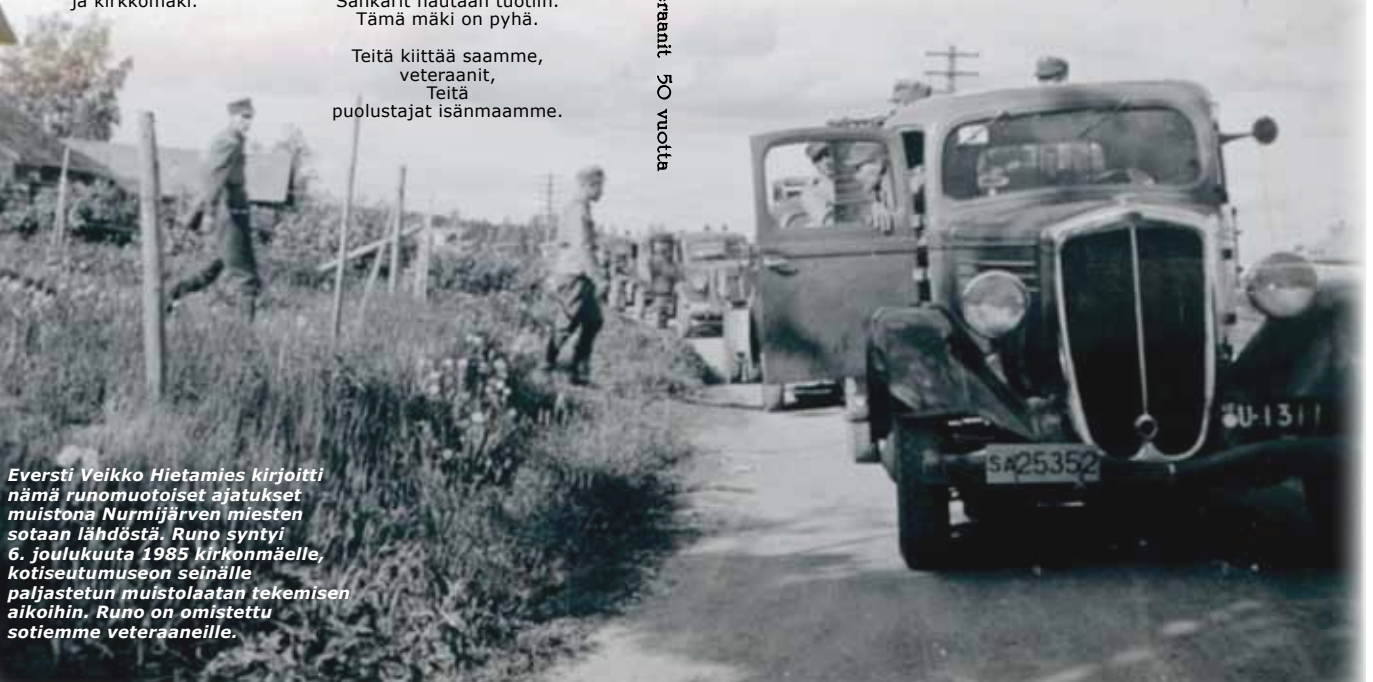
Veljeys, mi' tulesa luotiin, jatkuu yhä. Sankarit hautaan tuotiin. Tämä mäki on pyhä.

Teitä kiittää saamme, veteraanit, Teitä puolustajat isänmaamme.

Nurmijärven Sotaveteraanit 50 vuotta

Nurmijärven Sotaveteraanit 50 vuotta

Eversti Veikko Hietamies kirjoitti nämä runomuotoiset ajatukset muistona Nurmijärven miesten sotaan lähdöstä. Runo syntyi 6. joulukuuta 1985 kirkonmäelle, kotiseutumuseon seinälle paljastetun muistolaatan tekemisen aikoihin. Runo on omistettu sotiemme veteraaneille.

vankeja 1100 ja haavoittuneita 43 600. Jatkosodassa 25. 6. 1941 - 19. 9. 1944 vastaavat tappioluvut olivat kaatuneina ja kadonneina 66 000, siviiliuhreina 1500, sotavankeina 2800 ja haavoittuneina 145 000 henkeä. Vertailun vuoksi kerrottakoon, että neuvostoliittolaisten kaatuneiden määräksi on virallisesti ilmoitettu 49 000 kaatunutta talvisodassa ja jatkosodassa 305 000 kaatunutta.

Suomi saavutti suurilla uhreillaan kuitenkin se, mitä alusta alkaen oli pidetty tavoitteenakin. Maa säilytti itsenäisyytensä eikä sitä koskaan miehitetty. Kuitenkin talvisodasta puhutaan ihmeenä. Ylivoima vaikutti niin murskaavalta ja lähtökohdat niin perin kehnoilta. Toisessa maailmansodassa mukana olleista Euroopan maista vain kolmen pääkaupunkia ei miehitetty. Ne olivat Lontoo, Moskova ja Helsinki. Suomessa järjestettiin ensimmäisenä sotaa käyneistä maista vapaat vaalit ja Helsingin olympialaisiin 1952 osallistui ensi kertaa sodan jälkeen kaikki sotaa käyneet maat. Ne olivat ”rauhan olympialaiset”.

Kaikki Suomen saavutukset sodassa ja sodan jälkeisessä historiassa ovat perustuneet vahvaan yhteisöllisyyteen, vas-

tuuntuntoon ja solidaarisuuteen. Voidaan toki kuvata asia yhdellä ainoalla sanalla: asevelihenki. Sen avulla maa säilytti itsenäisyytensä ja sen avulla maa rakennettiin vauraaksi ja vapaaksi pohjoismaiseksi demokratiaksi. Se on kuitenkin vaatinut raskasta työtä ja keskinäistä tukea.

Sodan uhrausten jälkeen koettiin toisenlaisia vastuksia. Eurooppa oli jakaantunut ja Suomestakin löytyi niitä piirejä, joiden mielestä veteraanisukupolven toiminta ei olisikaan ansainnut kiitosta ja kunniaa, vaan pikemmin moitetta. Vaikka tiedetäänkin, että valtaosa kansasta ei tähän näkemykseen yhtynyt, edustivat nämä moitiskelijat ja fasisisteista puhuvat tahot äänekkään ryhmän, joka myrkytti erityisesti 1960- ja 1970-lukujen ilmapiiriä. Tällä pienellä ryhmällä oli mielestään takanaan suurempia voimia, olihan Neuvostoliitto vielä voimissaan. Siltä suunnalta pyrittiin hyvin ahkerasti määrittelemään sopivaisuuden rajoja.

Sotaveteraaniliiton edeltäjä oli ollut jo talvisodan jälkeen, 4. päivä elokuuta 1940 perustettiin Suomen Aseveliliitto, joka pyrki kohentamaan sotainvalidien ja sodan koetelmien miesten asemaa. Kunnallisneuvos Tapio Palho ku-

Nurmijärven Veteraanipuisto.

Nurmijärveläisten sotaanlähdistä kertova muistolaatta löytyy kirkonmäeltä, kotiseutumuseon seinästä.

vasi liiton toimintaa Nurmijärven Sanomissa 6. joulukuuta 1989, kun talvisodan alkamisesta oli kulunut 50 vuotta: ”Aseveliliitto otti ennen kaikkea asiakseen veteraanien huoltotyön ja asuntojen rakentamisen veteraaneille ja heidän perheilleen. Asevelitalojen rakentaminen jatkuikin koko jatkosodan ajan. Aseveliliitolla oli suuri merkitys jäsentensä henkisenä ja aineellisenä tukena.”

Kyseiseen liittoon kuului yli 230 000 jäsentä yhteensä 700:n yhdistyksen kautta. Tammikuun 21. päivä 1945 liitto kuitenkin lakkautettiin, koska Neuvostoliiton johtama valvontakomissio sitä vaati. Nykyinen Sotaveteraaniliitto, tuolloin nimeltään *Rintamamiesten asutusliitto*, perustettiin 29. syyskuuta 1957. Nykyinen nimi on vuodelta 1964.

Paikallisyhdistysten säännöissä korostuu aikakaudelle tunnusomainen varovaisuus. Moskovan haukoille ei haluttu antaa pienintäkään mahdollisuutta moittia veteraanien toimintaa. Niinpä poliittinen sitoutumattomuus tuotiin säännöissä esille, mutta aivan erikseen mainittiin, että yhdistys ”ei harrasta ampumistoimintaa”.

Maininta oli tietysti sinällään ymmärrettävä jo yleisessäkin mielessä, jotta erityisiä selvityksiä viranomaisille ei oli-

si tarpeen tehdä. Sotien jälkeisessä ilmapiirissä tällaistenkin seikkojen painoarvo oli aivan toista tuokkaa kuin tämän päivän maailmassa voisi kuvitella.

Lienee selvää, että Neuvostoliitto ja sen myötäilijät olivat sodan jälkeen edelleen peloissaan mahdollisista asekkaitenhenkisistä toimista. Eurooppa kaiken kaikkiaan oli Nurmijärven Sotaveteraanien perustamisen aikoihin vielä varsin epävarma maanosa. Vuonna 1956 oli koettu Unkarin kansannousu, Berliini kuohui 1961 ja Prahan kevään selkkkaus oli tulossa vielä 1968. Vielä Puolan kriisin aikana, vuonna 1980, Neuvostoliiton joukot olivat valmiudessa Puolan itärajalla.

Myös Virossa ja läntisessä Ukrainassa käytiin vielä aseellista vastarintaa Neuvostoliiton miehitystä vastaan 1950-luvulle saakka. Tätä ei Suomessa ehkä niin laajasti tiedetty, mutta Neuvostoliitolle asia oli kiusallisen ajankohtainen realiteetti.

Tällaisessa poliittisessa todellisuudessa nurmijärveläisetkin perustivat oman veteraaniyhdistyksensä huolehtimaan ja tukemaan veteraaneja, mutta samalla ylläpitämään isänmaallista henkeä isänmaassa, jossa pieni ja ääne-

käs vähemmistö koetti tuota henkeä häikäilemättömästi nujertaa. Tänäpä tuki tiedämme, että veteraanien työ ja luja tahto oli rauhankin aikana voittoisa ja nujertamisyri-tykset torjuttiin. Kovaa työtä sekin vaati.

Kaikesta huolimatta Suomessa säilyi vahva isänmaalli- suuden henki, usko oman asian oikeutuksesta ja keskinäi- nen solidaarisuus. Julkisuudessa esiintyneillä, ajoittain jo- pa loukkaavilla lausunnoilla ja ilmiöillä ei ollut vaikutusta tai edes tekemistä tähän vahvaan perustaan. Jos asiaa ver- tauskuullisesti esittäisi, voisi sanoa isänmaallisuuden ja maanpuolustustahdon peruskiven vain väliaikaisesti jää- neen muutaman tuuhean rikkakasvin varjoon. Sittemmin rikkakasvit kuihtuivat ja peruskivi oli jälleen näkyvissä.

Sotakorvausten rasittama, merkittävät viljelyalueensa ja teollisuuslaitoksensa menettänyt Suomi eli taloudelli- sestikin vaikeaa ja raskasta aikaa. Veteraanien keskeistä toi- mintaa oli auttaa ja tukea toinen toisiaan. Aina avun tarve ei ollut vain aineellista. Tänä päivänä puhutaan vertaistu- esta ja sen suuresta arvosta erilaisista traumaista tai vaike- uksista toivuttaessa. On perusteltua arvioida veteraanitoi- mintaa myös tällaisena vertaistuen järjestönä. Saman asian ja samat vaikeudet kokeneet miehet ja heidän puolisonsa

saattoivat jakaa kokemaansa. Jaettu ilo on tunnetusti kak- sinkertainen, mutta myös jaettu taakka on puolta keveäm- pi.

Kun Nurmijärven Sotaveteraanien perustamiskoko- us pidettiin Osuuspankin kokoushuoneessa Kirkonkylässä 28. tammikuuta 1966, elettiin Suomessa vielä aikaa, jol- loin yli puolet kansasta asui maaseudulla ja talkotoiminta oli voimissaan. Näin ollen veteraanijärjestön toimintaan- kin riitti ututteria toimijoita. Tuolloin useimmat sodan käy- neet ja kokeneet olivat vielä aktiivisesti työelämässä ja yh- teiskunnallisissa toimissa mukana olevia aktiivisia kansalai- sia. Varainkeruu esimerkiksi metalliromua keräämällä oli merkittävä osa toimintaa.

Nurmijärven Sotaveteraanien 50-vuotishistoriikki jul- kaistaan tammikuussa 2016. Suurin veteraanisukupolven muistomerkki on tietenkin itsenäinen ja vapaa Suomi. Sen ansiosta meillä nuoremmilla on itsenäisyyspäivä joka päi- vä.

Jaakko Ojanne,
historiikin toimituskunnan jäsen

Kirkonmäen veteraanikivi sekä Mannerheimin ristin ritarien muistokivi.

Kotiseutu tutuksi

Rajamäentalo. Nurmijärven Opaskerho on pitänyt Rajamäentalon museotilaa avoinna kesäsunnuntaisin.

Nurmijärvelle perustettiin Opaskerho vuonna 1969. Yhtenä hankkeen alullepanijana oli silloinen kunnan matkailulautakunnan puheenjohtaja **Oiva Jokinen**. Opaskerhon toimintaperiaatteena on alusta alkaen ollut harrastepohjalta tehtävä kotiseututyö ja oppaiden kouluttaminen. Vaikka opaskerholaiset ovat osallistuneet myös Suomen opasliiton Uudenmaan aluetoimintaan, niin pääasiallinen toiminta on kuitenkin keskittynyt Nurmijärven tunnetuksi tekemiseen ja tänne tulevien ryhmien opastamiseen. Yksi ryhmien kiinnostuksen kohde oli kaksituhattuluvun puolivälissä Taaborin Kivijuhlat, johon opaskerho järjesti ryhmälle Nurmijärvikierroksen, ruokailun ja sen jälkeen näytöksen. Nykyisin tämänlaiseen toimintaan ei ole ollut enää kysyntää.

Opaskerho on ollut myös opastamassa peruskoululaisien keväisiä kotiseutuoppia kuuluvia Nurmijärvikierroksia useina vuosina. Hyvin suosittuja ovat olleet myös syksy-

sisin järjestetyt Nurmijärven kotiseutukierrokset, joissa on varsinkin uusilla kuntaan muuttaneilla hyvä tilaisuus tutustua uuden kotikuntansa eri kyliin, nähtävyyksiin, historiaan ja nykyisyyteen.

Kesäsunnuntaisin opaskerho on pitänyt avoinna yleisölle Rajamäentalon maatilamuseota yhdessä Rajamäen kyläyhdistyksen kanssa jo 15 vuotta. Nykyään opastusten kysyntä on jostain syystä hiipunut ja opaskerholaisetkin ovat ikääntyneet ja vähentyneet. Niinpä heräsi ajatus, josko kaksi kotiseututyötä tekevää yhdistystä, Nurmijärvi-Seura ja Nurmijärven opaskerho voisivat yhdistää toimintansa. Nurmijärvi-Seura suhtautui ajatukseen myönteisesti ja päätettiin että opaskerho jatkaa toimintaansa Nurmijärvi-Seuran opaskerhona.

Eero Peltonen,
Nurmijärven opaskerhon puheenjohtaja

Veteraani Tauno Nikki: Yhdessä me tätä Suomea puolustimme

Kaunialan kahvilassa ei puolustusvoimien lippujuhlan päivänä ole montakaan kahvittelijaa. Jossakin soivat isänmaalliset sävelet, joita Kaunialan sotavammassairaalan asukkaat ovat kuuntelemassa. Talon edustalla on myös musta auto odottamassa yhtä veteraania, joka on saanut viimeisen iltahuudon. Hänen marssinsa on täällä päättynyt, rivit harvenevat, muistelijat vähenevät.

Kahvion pöydässä istuvan nurmijärveläisen veteraanin silmissä vilkahtelee kuitenkin vielä hyvinkin eloisa pilke. Tauno Nikki on luvannut lausua hänkin jonkun sanan tekeillä olevaan Nurmijärven Sotaveteraanien 50-vuotishistoriikkiin. Hän on kokenut sota-ajan monelta kantilta. Hän on myös sydämeltään nurmijärveläinen, jonka kotiseuturakkaus on tullut tutuksi monen kirjoituksen, kirjallisen tuotteen ja tallenteen muodossa.

”Olen kyllä syntynyt 31. maaliskuuta 1924 Noormarkussa, mutta olin neljän vanha, kun perhe muutti Nurmijärvelle, Röykän kylään ja siellä Mäkelän taloon. Pidän siis itseäni niin nurmijärveläisenä kuin olla voi. Kaikki minulle tapahtunut on tapahtunut samassa kylässä ja pitäjässä: koulun käymiset, sotaan lähtemisestä, tanssit ja riiuureissut.”

Talvisodan alkaessa Tauno Nikki oli vielä liian nuori rintamalle. Isänmaataan halusi 15-vuotias kuitenkin jo palvella. Sotilaspoikatoiminnassa mukana olevilla oli kuitenkin tärkeää kotirintamankin tehtävää: kerättiin metallia sota-ajan käyttömateriaaliksi. Tauno Nikki oli keräyspäällikkönä.

”Jotkut isännät vähän olivat vihaisia, kun piikkilangatkin kerättiin talteen”, Nikki naurahtaa.

”Ajasta on minulla kuitenkin hyvät muistot. Olin myöskin suojeluskuntatoimissa mukana. Siksihän sittemmin lähdin vapaaehtoisena armeijaankin. Me kävimme mm. Järvenpäässä suojeluskuntalaisten ampumaleirillä. Se oli Uudenmaan suojeluskuntapiirin järjestämää toimintaa. Siellä käytiin myös Tuusulanjärven rannalla olevassa ravintola Gustavelundissa iltaisin. Ne olivatkin kivoja reissuja välillä nuorille pojille.”

Pellon rajojen piikkilankojen metallia tarvittiin tuolloin koko Suomen rajojen puolustamiseen, sillä metallistakin oli kova kysyntä. Yhtenäisen kansakunta säilytti maansa itsenäisyyden, mutta jatkosota oli vielä edessä – ja siinä oli mukana myös jo varttuneempi Tauno Nikki.

”Sotaan lähtö oli minun tapauksessani 30. huhtikuuta 1940. Seuraavana päivänä ilmoitauduin Kuopiossa. Se asevelvollisuus kestikin neljä vuotta, kun jatkosota alkoi jo 25. kesäkuuta 1941.”

Nurmijärven veteraanimatrikelissa Nikin sotataival kerrotaan muiden tapaan tiiviisti. Jatkosodassa hän palveli JR 50:ssä ryhmänjohtajana. Sotilasarvo oli alikersantti. Jatkosota vei miehen seuraaviin paikkoihin: Kuuttilahti, Iso Kujajärvi, Kurtzajärvi, Shemenski, Portinhoikka, Tali ja Lavola. Jatkosodan päätyttyä Neuvostoliitto velvoitti suomalaiset ajamaan saksalaiset joukot pois maaperältään. Aseet käännettiin nyt entisiä aseveljiä vastaan. Muuten käsillä oli uhka, että Neuvostoliitto tulisi puna-armeijoinen asian itse hoitamaan. Se olisi merkinnyt maan miehittämistä. Neuvostoarmeijalla kun ei ollut tapana lähteä enää pois. Lapin rintamille päätyivät pääasiassa nuorimmat sotilaat. Lapinsodassa JR 50:n ryhmänjohtaja Nikki koki sodan saksalaisia vastaan. Nyt tutuiksi tulivat Tornio, Vojakkala, Karunki, Kartimo, Ylitornio, Aavasaksa, Juoksenki, Olostunturi ja Muonio.

Tauno Nikki sai pian kokea saksalaisten tulituksen, kun hän oli Tornion edustalla 4. lokakuuta 1944.

”Olin höyrylaiva Bore 9:llä, kun saksalaiset upottivat sen Röttän sataman edustalla. Alus kuljetti aseita, hevosia ja miehiä. Moni mie-

Kotiseutuaktiiveja ryhmäkuvassa. Tauno Nikki, Urho Handolin, Aino Soderena ja Raimo Leino.

histä pääsi kyllä pelastautumaan toiseen alukseen, mutta paljon aseita ja hevosia vaipui meren pohjaan. Taisin olla ainoita nurmijärveläisiä, joita siinä aluksessa oli.”

Matka jatkui edelleen Ruotsin rajan suuntaisesti pohjoiseen. Saksalaisia pyrittiin motittamaan ja viholliselle saatiinkin aikaan mittavia tappioita. Alikersantti Nikkikin selvisi sodasta, joskin kolmasti haavoittuen.

Veteraanimatrikkelin mukaan haavoittumiset tapahtuivat 7. maaliskuuta 1943 Kurtzajärvellä, 17. helmikuuta 1944 Vadrusjärvellä ja 29. kesäkuuta 1944 Portinhoikassa.

Luodit ja sirpaleet sekä räjähtävien kivensirpaleiden tekemät vammat olivat miehen onneksi sellaisia lihashaavoja, jotka paranivat. Niinpä sotataival saattoi jatkua aina joulukuulle 1944, jolloin oli aika siirtyä siviiliin ja rakentamaan sodanjälkeistä Suomea. Taistelut oli taisteltu ja oli rakennettava maa uudelleen, oli rakennettava uutta elämää uudelle pohjalle.

Aivan ilman rosoja tämäkään siirtymävaihe ei onnistunut.

”Sodan jälkeen miehet kätkivät aseita. Oli pelkona, että Neuvostoliitto sittenkin tulee miehittämään Suomen ja haluttiin panna aseita piiloon mahdollista sissisotaa varten. Minäkin olin pidätettyä kahden viikon ajan. Nurmijärvelläkin oli kätketty aseita. Piiloissa oli konekivääreitä, pistooleita ja kranaatteja. Kun sitten kuitenkin tuli aikanaan ehdoton käsky hävittää aseväköt, niin niitä ilmeisesti upotettiin Valkjärveen, Vaaksiin ja Vihtijärveen. Sieltä niitä voisi löytää”

Yhteishenki maan puolustamiseksi ja yhteisen elämäntavan turvaamiseksi oli siis vahvaa laatua.

Sodan jälkeiseen aikaan kuuluivat sitten veteraanijärjestöt. Veljeyden henki ja keskinäinen tuki oli väkevää sekkin. Tosin järjestöjä ilmaantui kahtakin lajia; sotainvalidien lisäksi.

”En ollut veteraanitoimissa mukana ihan niiden alkuvuosina, mutta Märkiöjärven rantasaunalla Matti Mattilan ja Tapio Palhon kanssa asiasta aikanaan keskusteltiin. Minun oma kantani on ollut se, että yksi yhteinen järjestö olisi ollut hyvä asia. En nimittäin koskaan oikein ymmärtänyt, että miksi meillä on neljä eri järjestöä: Sotaveteraanit, Rintamiamiesveteraanit, Sotainvalidit ja Rintamanaiset. Kahdessa eri talossa pidetyt veteraanijärjestöjen kokoukset eivät olleet ihan minua itseäni, kun me kaikki kuitenkin olimme yhdessä siellä samassa liejussa yhteistä isänmaatamme olleet puolustamassa.”

Samaan hengenvetoon Nikki kuitenkin naurahtaa ja toteaa kaikille tosin tällä tavalla riittäneen hallituspaikkoja.

”Onhan Suomi sellainen yhdistysten luvattu maa.”

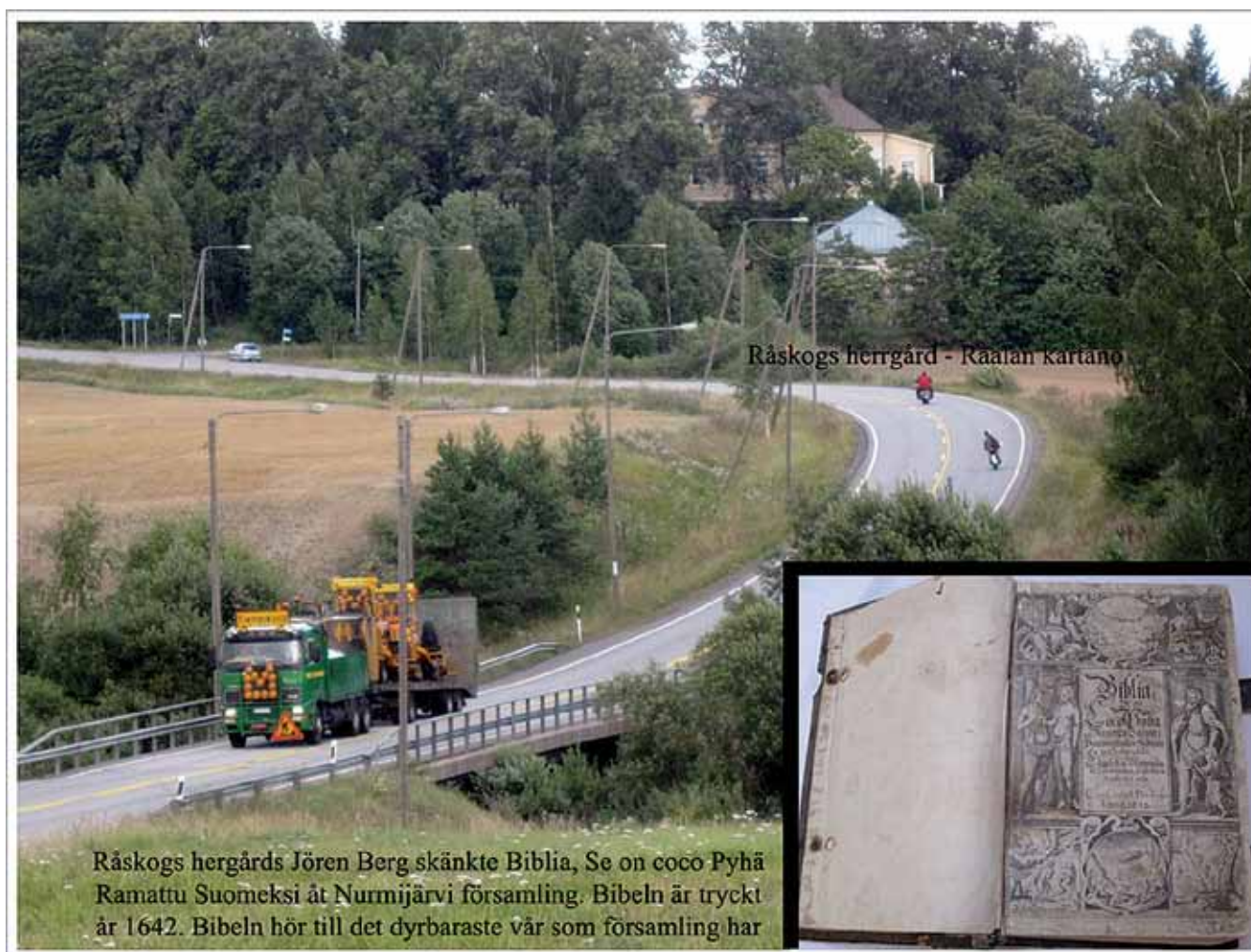
Nurmijärven Sotaveteraaneihin sinänsä hänellä on lämmin suhtautuminen.

”Järjestöhän sinänsä on ollut hyvä, kunnioitettava ja kannatettava organisaatio. Se auttoi paljon niitä, jotka olivat suurimmassa avun ja tuen tarpeessa. Saman ajan, sodan ja elämäntilanteen kokeneet saivat järjestön myötä myös mahdollisuuden kohdata toisiaan. Veteraanijärjestö on ollut arvokas yhteisyyden kehittäjä”, Nikki summaa järjestön merkitystä.

Jaakko Ojanne

Råskog och Jören Berg

Råskogs (=Raala) gård uppstod år 1643 då den baltiskfödde major Jören Berg fick sig tilldelad sex stycken öde gårdar i Råskogs by. Major Berg erhöll gårdarna, som förläning för sina tjänster inom den svenska kungliga armén i det 30-åriga kriget. Berg försökte utvidga sin förläning, med våld och lögn på sina grannars bekostnad och lyckades delvis därmed.

Nurmijärviborna hade inte tills 1600-talet haft några större erfarenheter av herrgårdsägare. Nu fick de en, som tillhörde de värsta. I Nurmijärvi fanns sedan år 1594 Numlax herrgård och den hade till stor del sköts av kvinnor. Det trettioåriga kriget, i vilket Berg hade sårats, hade gjort den redan barske baltiskfödde officeren till en kommenderande och allvetande major, som inte drog sig att använda också olagliga metoder för att få sin vilja igenom. Berg hade via kriget sett hur herrgårdsinnehavarna på adelsgodsen ute i

Europa behandlade sina undersåtar som livegna. Det var inte enbart hans undersåtare som blev illa behandlade av den girige Berg. Hela socknen fick smaka på hans elaka sätt. Folk berättade ännu på 1900-talet att Berg hade blivit lovad så mycket jord, som han under en dag hann besöka med häst. Det stämmer inte att han blivit så lovad, men det visar hur folket trodde då den girige Berg gick till väga för att utöka sina områden. Berg gav blanka fan i hur gränserna mellan byarna gick. Passade de honom inte, så ändrade han dem. Berg lyckades t.o.m. med konststycket att ansluta Nääs (=Kytjä) till Nurmijärvi socken. Detta gjorde han i avsikt att senare införliva Nääs med Råskog. Berg förfalskade Nääs bys invånare sigill i en ansökan där "byborna" ansökte om att folket på Nääs hellre hör till Nurmijärvi än till Loppis socken, till vilken de då hörde. Folket på Nääs och i Loppis protesterade och skickade Henricus Appius till Stockholm år 1678

för att få upprättelse. Det hjälpte inte, Henricus Appius fick höra ”lagen är som man läser den”. I 250 år fick Nääs höra till Nurmijärvi förrän det år 1917 införlivades med det nygrundade Hyvinge. Byn Nääs blev dock inte införlivad med gården Råskogs marker.

Alltid lyckades inte Berg i sina uppsåtar. År 1645 anlände han med två förrättningsmän till Tusbys Siippoo och påstod att den sydligaste delen av Siippoo och därtill Rusutjärvi marker hör honom till. Denna gång mötte honom de båda byarnas bönder med käppar och vapen. Byborna ledes till häst av Antti Eskonpoika och hans bror Erkki med dragna värjor. Efter bröderna följde Siippos Mikonpoika, Heikki Jaakonpoika, Yrjö Tuomaanpoika och Yrjös bror Tapani alla beväpnade med gårdsgårdsstörar. Berg och Antti Eskonpoika skadades. Berg förde ”upproret” till rätten och typiskt nog trodde rätten mera på Berg än på allmogen. Rätten beslöt att två av ”upprorsmakarna” från Rusutjärvi straffas med att deras högra händer avhugges. - Mest tycks dock Suomes förvaltare Heikki Sipinpoika Suomes fått lida under major Berg. Vintern 1646 då Heikki Sipinpoika hade fört de av honom indrivna skatterna åt Berg så hade Berg låst in honom i det kalla tröskuset, med den påföljd att fötterna hade förfrusit med öppna varaktiga sår som följd. På hösten hade Berg tagit all säd, hö och halm utan att lämna något åt Heikki för vintern. Hö för vintern hade han också stulit mitt på landsvägen av socknens kyrkoherden.

Prästerskapet var på folkets sida mot Berg. År 1646 samtidigt som man väckte åttal mot Berg för att han stulit hö av kyrkoherden så väcktes också åttal mot Berg för att han hade begått hor. Berg gav blanka fan i anklagelserna och åtalet förföll. Tre år senare lyckades prästerskapet få Berg fälld till 120 marks böter då hans piga Liisa hade fött honom två utomäktenskapliga barn. Under 1640-talet hölls inga tingsrätter utan att major Berg var den ena parten. Kanske för att blidka prästerskapet så gav Jören Berg ett exemplar av den första bibeln, som blivit tryckt på finska (utkom år 1642) åt församlingen. Bibeln, som finns kvar, hör i dag till Nurmijärvi församlings dyrbaraste inventarier.

Major Jören Berg dog trots sina krigsskador gammal som 78 år den 22.1.1681. Han hann aldrig se hur staten år 1683 beslagtog i den Stora reduktionen hans ägor. Dessa återgavs dock två år senare åt hans änka Hedvig Poll, som ett livslångt frälsegods. Änkan Poll dog år 1704 och herrgården blev öde, tills ättlingarna år 1708 sålde gården åt den kunglige räkenskapsmästaren Thomas Adlercreutz. Gården var i Adlercreutzarnas ägo till år 1904 då största delen av torpen på gården förvandlades till självständiga gårdar. Från år 1909 har själva gården hört till slakten Palho.

Magnus Rögård

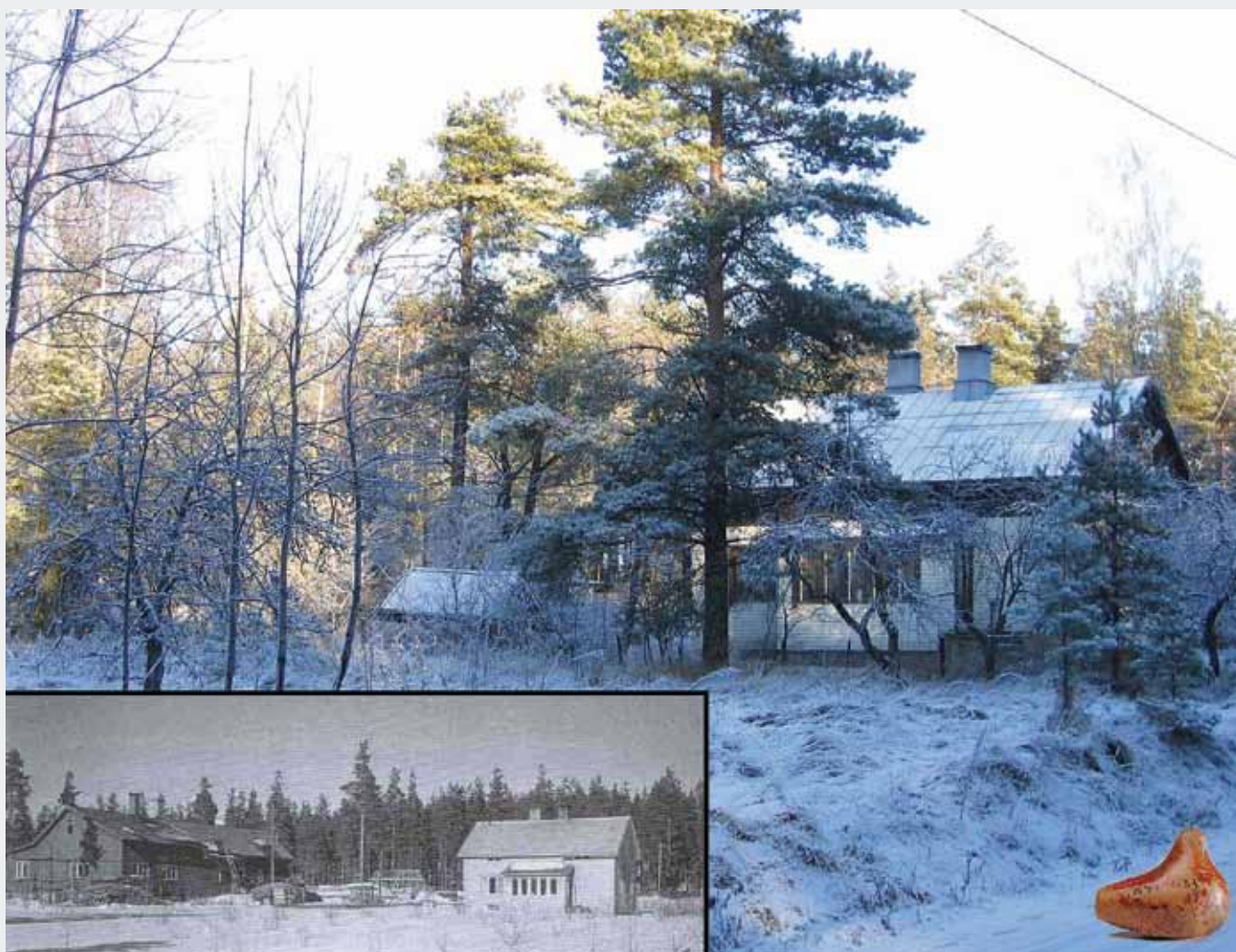
Ivan Rodionoff Iergjutarens son

Till Herunen norr om Rajamäki flyttade efter kriget många karelare. En av dem var Iergjutarens son Ivan Rodionoff hemma från den ryska krukmakarbyn Kyyrölä på det till Finland hörande Karelska näset, beläget 40 km sydost om Viborg och på ett avstånd av 20 km från den svenska karelska byn Sorjo.

Efter freden i Nystad år 1720 tvångsflyttade Ryssland ryska familjer till finska byar på Karelska näset. På så sätt uppstod de ryska byarna Kyyrölä, Kangaspelto, Parkkila och Sudenoja bland den ursprungliga finska befolkningen. Då det Gamla Finland år 1812 anslöts till Stor-Furstendömet Finland, följde byarna med. Byarna förenades till Kyyrölä socken som i sin tur år 1934 anslöts till Muola kommun. De ryska kyyröläborna behöll sitt språk, sin ortodoxa religion, och sina vanor och traditioner ända fram till vinterkriget. Traditionen och färdigheten att framställa keramik ur lera hade de tagit med sig på 1700-talet vid tvångsflyttningen till Kyyrölä. Vid fredsslutet år 1944 fanns det ännu 65 familjer med utkomst inom Iergjutningsverksamheten. Dessa familjer splittrades till mindre enheter efter kriget. De flesta bor i dag i trakten kring Tavastehus och Träskända. Nikolai Uschanoff, slog sig ner i Tavastehus. Idag upprätthåller hans avkomlingar Iergjutnings-traditionerna vid Kyyrölän Savi Oy. En känd kyyrölä-ättling är f.d. minister Tarja Filatov. Herunens Ivan Rodionoff var född år 1901 och flyttade redan före kriget till Helsingfors, där han efter kriget grundade en målarfirma.

Ivan Rodionoff grundade dessutom i Herunen i slutet på 1940-talet lerbruket ”Saviastian valmistamo.” Vid bruket framställdes till en början lerkärl genom drejning och senare via en press. Framställningen av äkta karelska Iergökar fortsatte under hela verksamheten ända till slutet av 1950-talet, då bruket upphörde. En äkta karelsk Iergök har tre öppningar: Framme vid bröstet finns en öppning (fingeröppning), i stjärten (blåsöppning) och under stjärten en tredje öppning. En Iergök framkallar en ljudstämman, där tonläget beror på hur stor och hur ihålligheten är formad i gökbuken. Iergö-

karna, vaser och prydnadsföremål gjordes närmast för torgmarknader runt om i Finland medan kärl och andra bruksföremål gick direkt till större handelsträdgårdar och grossister. En stor kund var Helsingfors stads trädgård vid Djurgårdsviken. En annan kund var t.ex. blomsterhandeln Dan Ward, som nu och då besökte fabriken i Herunen med sin Cadillac. Ivan Rodionoff var närmast affärsman. Han saknade förmågan att gjuta och dreja lergods, men stod gärna senare vid lerpresen.

Framställningen av lerprodukterna gjordes på vinterhalvåret. På sommaren skaffade man sig lera för gjutning och ved för brukets torkugnar till vintern. I närheten av Salpausselkäs tegelfabrik, som låg ett stycke från Herunen invid järnvägen Hangö- Hyvinge fanns gott om lertäckter. Leran förvarades vid bruket i en stor betonggrop under själva verkstaden. Bruket sysselsatte normalt sju personer, men tillfällig säsongarbetskraft behövdes ofta. Bruket anlätade gärna på vintern alkoholister från det närliggande Rajamäki alkoholistanstalt, som fanns på godset Suomäki i Rajamäki. Saviastian valmistamo var beläget i ett tvåvåningshus ungefär vid den

nuvarande korsningen av Soltilantie och Kalevinkuja. I ena ändan av huset fanns lersmedjan och i den andra ändan av huset hade hans fru Tamara en kolonialvaruhandel, där också produkter från deras gemensamma handelsträdgård såldes. I källarvåningen fanns lagret som var så stort att man med bil kunde köra in i lagret för pålastning. Ivan Rodionoff var bland de första i Nurmijärvi som efter kriget i början på 1950-talet fick licens på att inhandla en lastbil för brukets behövliga transporter. Lastbilen en Ford Thames inhandlades av den brittiska armen.

Bilden till artikeln är tagen något närmare huset, som ännu finns kvar, än det hus, som syns på den svartvita bilden in till det rivna "Saviastian valmistamo." För själva artikeln har som källa användts boken Nurkkakiviä utgiven av Nurmijärvi kommun år 2006 och en www-adress på finska om Kyyrölä kommun på Karelska näset. Den gamla och slitna lergöken infälld på bilden är från Kyyrölä by på Karelska näset

Magnus Rögård

Maailman myrskyt toivat Nurmijärven tyveneeneen

Raisa Järvimaa, omaa sukua Käsnänen, syntyi 10. tammikuuta 1919 Salmin pitäjän Karkun kylässä. Raisa nukkui pois 22. heinäkuuta nyt kuluvaan vuoteen 2015. Hän oli Nurmijärven Sotainvalidit ry:n kunniajäsen. Pitkää ja värikkästä elämäntaivalta kertyi 96 vuotta.

Käteeni osui kirja *“Voitto tai kuolema. Jääkärien elämä ja perintö”*. Kirja kertoo eversti **Ragnar Nordströmin** vaiherikkaasta elämästä. Kirjan eräessä lauseessa Nordström mainitsee palveluksessaan olleista karjakkotyöistä, jotka olivat kotoisin *“enimmäkseen Salmista, iloisia ja huumorintajuisia”*.

Kirjaa lukiessani tiesin heti kuka oli yksi näistä Nordströmin mainitsemista iloisista karjalaistytöistä.

Sanotaan, että ihmisen elämä voi olla tarinaa ihmeellisempää. Ainakin sodan kokeneet sukupolvet voivat tämän todistaa oikeaksi. Nyt Klaukkalassa asuneen Raisa Järvimaan elämäkokemuksessa huokui elävä kappale Suomen kohtaloa ja historiaa.

Hän oli ystävänä, Klaukkalassa asunut Raisa Järvimaa.

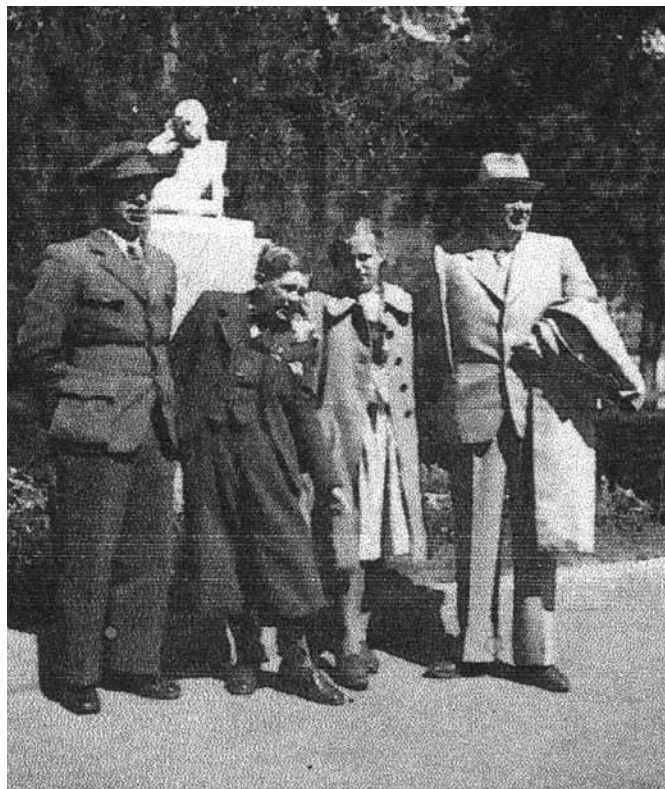
Eversti Nordströmin koko elämä oli täynnä uskomattomia kokemuksia ja käänteitä ja monenlaista tapahtumaa löytyy Raisankin elämän varrelta.

Raisa syntyi ja asui lapsuutensa Salmin pitäjän Karkun kylässä. Raisan perheessä oli isän ja äidin lisäksi viisi lasta. Raisan ollessa 3-vuotias perhettä kohtasi kuitenkin suuri suru, sillä äiti kuoli yllättäen. Jo lapsena Raisa tottui kovaan työntekoon. Isä ajoi joka ilta kodin pihaan kuorman halkoja, jotka lasten oli pilkottava polttopuiksi. Alaikäisenä Raisa oli myös apurina naapurin halkometsässä.

Kansakoulun käytyään Raisa hakeutui samassa kylässä asuneen Ragnar Nordströmin ja tämän puolison

Raisa Järvimaa.

Kuvassa oikealla eversti Nordström.

Karkun tilan
päärakennus..

Karjanhoitokoulun
oppilaat Toijalassa
v. 1942, Raisa ylä-
rivissä vasemmalla.

Ninan eli "Salmin keisarin" **J.A. Seisen** tyttären palvelukseen Luhmala-nimiselle tilalle. Raisa oli reipas ja teräväpäinen tyttö ja niinpä hän sai tehtäväkseen pitää kirjaa kuinka monta tuntia kukin työläinen päivittäin työskenteli Nordströmien suurella maatilalla. Tilalla oli paljon palkollisia, koska työn alla oli laajaa suon kuivatusta ja suuria ruisviljelyksiä. Tilalla oli myös kettutarha, johon kuului yli 100 eläintä. Lampaitakin oli toisinaan yli 200.

Myöhemmin Raisa hakeutui oppilaaksi Aitoon karjanhoitokoulunkoulun karjanhoitolinjalle. Siellä hänelle annettiin opiskelun lisäksi erityistehtävä eli hän sai esitellä koulua sinne tutustumaan tulleille vierail-

le. Syy tähän luottamustehtävään oli Raisan mielestä se, että hän oli asianmukaisesti pukeutunut. Nordströmin perhe näet piti niin hyvän huolen alaisistaan, että oli palkannut ammattinsa osaavan ompelijan valmistamaan talon työntekijöille vaatteet. Koulun käytyään Raisa palasi taas Nordströmien palvelukseen.

Kun talvisotamme alkoi marraskuussa 1939 oli Salmin kunta ensimmäinen, johon vihollinen yllättäen hyökkäsi. Nordström oli kuitenkin aavistanut mitä oli tulossa ja oli jo vienyt oman perheensä turvaan Pohjois-Suomeen. Raisa oli jäänyt Nordströmien Salmassa Karkun kylässä olevalle maatilalle ja oli yksin paistamassa lihapullia kun tupaan ryntäsi kaksi suomalaista

Nordströmmen kettutarha Salmassa, Karkun kylässä..

sotilasta ja käskivät Raisan heti tyhjentämään navetan ja lähtemään pakoon. Raisa lupasi lähteä, mutta komensi sotilaat ensin paistamaan lihapullat loppuun ja laittamaan kohoamassa olevat leivät uuniin. Ja antoipa sotilaille vielä ohjeet kuinka uuni oli paistamisen jälkeen laastava puhtaaksi havunoksilla. Ennen tuvasta poistumistaan Raisa vielä tarjosi sotilaille uunista otettuaan lihapullia. Sen jälkeen hän erään toisen tytön kanssa tyhjensi navetan ja lähti viemään talon eläimet turvaan. Kiire oli niin kova, että kettutarhan häkkien ovet vain avattiin ja ketut saivat juosta metsään ja tilan lammastarhan 150 lammasta jäi vihollisen saaliiksi.

Raisa ennätti pakomatkalta, mutta hänen kotikylänsä Karkun 481 asukkaasta 46 jäi vihollisen piirittämiksi ja vangituiksi. Raisalla oli todella onnea, sillä hän ehti nähdä kuinka venäläiset sotilaat tulivat jo talon pihamaalle hänen sieltä poistuessa.

Kuinka sitten kävi niille kahdelle suomalaiselle sotilaille, jotka Raisa komensi paistamaan lihapullat ja leivät. Heidän tarinansa löytyy **Kari Terhon** kirjasta : *“Talvisodan alkupäivät Salmassa”*. He olivat tykkimiehet **M. Jyrälä** ja **V. Liimatainen**. He kertovat, että

Nordströmmin
Yli-Tornion
Ainolassa.

menessään Nordströmin taloon siellä oli vielä karjako paikalla. Kun talossa oli ruokaa, he päättivät syödä aamupalaa. Aamiainen jäi kuitenkin kesken lähestyvien taisteluäänien takia ja miehet lähtivät kiireesti pakoon. He juoksivat läheisen Laatokan rantaan, jonne olivat jättäneet veneensä ja ehtivät soutaa turvaan.

Tulipalot leimusivat pakomatkan varrella ja Raisan oli surullista nähdä, että hänelle tuttu Pitkärannan hotellikin oli tulella. Siinä hotellissa Raisa oli ollut monta kertaa hoitamassa koiria kun hotellin omistajat olivat matkoilla ulkomailla. Raisa oli aina ollut valmis auttamaan hotellin muissakin töissä ja niinpä hänestä tuli siellä kaikille tuttu *“meidän Raisa”*.

Pakomatalla oli kuitenkin järkyttävintä kokea kuinka pelästyneet siat ja pienet eläimet jäivät vastaan tulevien sotilasautojen alle. Lehmät kulkivat onneksi tien reunassa ja pelastuivat. Pitkällä pakomatalla lehmät kuitenkin eksyivät toisistaan ja niiden omistussuhteet menivät sekaisin. Myös Nordström mainitsee kirjassaan, että *“jokunen lehmä tuli perille saakka. Useimmat kuitenkin katosivat matkalla.”*

Talvisota oli virallisesti julistettu alkaneeksi. Raisalla ei ollut kotia, ei asuntoa eikä mitään tietoa isäntään eikä sisaruksistaan. Vasta rauhan tultua Raisa löysi isänsä ja tämän perheen Jurvan kunnasta. Nordströmitkin etsivät Raisaa, kuuluttivat häntä useamman kerran jopa radion kautta.

Lotat ottivat pakomatalla olleen nuoren kodittoman Raisan hoiviinsa ja Raisa sai yllensä lottapuvun ja pääsi keittämään lihasoppaa siirtolaisille. Väliaikoina Raisa kävi lypsämässä lehmäitä härkävaunuissa ja jakoi maitoa evakkoperheille, jotka tulivat kannujensa ja mukiensa kanssa maitojonoon.

Kun Nordströmit ja Raisa vihdoinkin saivat yhteyden toisiinsa, Raisa lähti Nordströmien pyynnöstä jatkamaan palvelustaan heidän Yli-Torniossa napapiirin tuntumassa lähellä Ruotsin rajaa sijaitsevalle toiselle maatilalleen nimeltään Ainola. Raisa matkusti Pohjois-Suomeen ja meni tavoittamaan eversti Nordströmiä tämän varuskunta-alueelle. Sinne ei siviileillä kuitenkaan ollut menemistä ja niinpä Raisa pidätettiin ja kaksi sotapoliisia lähti viemään Raisaa nimismiehen kuulusteltavaksi. Oli siinä vastaantulevilla ihmettelemistä, että mitähän tuo nuori tyttö oli tehnyt, kun kulkee kahden poliisin saattamana. Nimismies soitti Nordströmille tilanteesta ja kohta tämä ilmaantui paikalle kahden sotilasavustajansa kanssa ja otti Raisan hoiviinsa nimismiehen ja poliisien tehdessä kunniaa. Olihan Nordström tuolloin tärkeä henkilö, sillä hänet oli nimitetty Pohjois-Suomen ylimpään sotilasvirkaan.

Nordström oli tunnetusti syvästi uskova ihminen ja sen tuli myös Raisa kokemaan. Sotatilalla vallitessa eversti piti Ainolan talon tuvassa joka ilta jumalanpalveluksen, jonne kaikki talossa työssä olevat ja myös ulkopuoliset olivat tervetulleita. Tilaisuus päät-

tyi aina yhdessä laulettuun virteen *“Jumala ompi linnamme”*, jota talon emäntä tai vanhin tytär säesti pianonsoitolla.

Tilanne Suomessa kuitenkin muuttui ja eversti perheineen joutui pakenemaan Ruotsin puolelle. Raisa jäi pitämään huolta Ainolan tilan karjasta. Raisa tarkkaili ikkunasta, kuinka Lapissa olevat saksalaiset sotilaat kulkivat kylän raitilla ja alkoi pelätä talon karjan kotaloa. Hän päätti koota navetan lehmät ja lähti kuljettamaan niitä turvaan Ruotsin puolelle ja sai tuotua lehmät jo lähelle Aavasaksan siltaa, kun saksalaiset aavisivat hänen aikeensa, ottivat lehmät kiinni ja ampuivat heti Raisan silmien edessä kaksi lehmää, muut vietiin saksalaisten mukaan. Sinä iltana tuoksui lehmäpaisti saksalaisten sotilaiden leirissä.

Raisa jäi Suomen ja Ruotsin rajalle yksin ilman lehmiä, mutta Raisa ei jäänyt neuvottomaksi. Hän sai yhteyden everstiin ja tämä lähetti autonkuljettajansa noutamaan Raisan Ruotsiin. Raisalla ei ollut passia eikä muitakaan valtakunnan rajan ylitykseen tarvittavia papereita. Nordström oli kuitenkin jättänyt autoon valtavan suuren ja pörröisen turkkinsa, johon kuljettaja kääri Raisan ja piilotti hänet auton takakonttiin. Näin he pääsivät rajan yli Ruotsin puolelle.

Ruotsissa Raisa sai hoidettavakseen siellä olevia lehmiä. Ruotsissa oli tuolloin jo siirrytty konelypsyyn, mutta Raisa ei ollut aikaisemmin nähnyt lypsykonetta eikä osannut käyttää sellaista. Hän sai luvan lypsää lehmät käsin, kuten oli aina Suomessa tehnyt. Kaikki kyläläiset tulivat ihmeissään katsomaan, kuinka lehmiä lypsettiin käsin. Kun lehmät tottuivat käsin lypsyyn, eivät ne sen jälkeen halunneetkaan enää mennä lypsykoneen lähelle, vaan yrittivät pukata itsensä Raisan viereen. Ruotsalaiset huomasivat myös, että Raisa oli taitava käsitöissä ja niinpä he alkoivat tuoda Raisalle villalankoja ja monen monta villapuseroa Raisan käsissä ehtikin syntyä.

Kun tilanne Suomessa rauhoittui, Nordströmit ja Raisa palasivat Suomeen everstin synnyinkaupunkiin Loviisaan, jossa Nordströmin perheellä oli kolmaskin maatila lempinimeltään *“Everstin linna”* ja joka oli vuosien varrella tullut myös Raisalle tutuksi kodiksi.

Elämä Nordströmien palveluksessa oli mielenkiintoista, koska heidän luonaan vieraili usein tunnettuja korkea-arvoisia henkilöitä. Yksi vieraista oli Suomen tuleva presidentti, silloinen ulkoministeri **Urho Kekkonen**. Kekkonen tuli tapaamaan paitsi Nordströmiä, myös sotasokeaa veljeään **Jussi Kekosta**. Kun Jussi Kekkonen menetti näkönsä Kiimasjärven taisteluissa, hän tuli sairaalasta päästyään Nordströmin palvelukseen. Ja aina kun Jussi Kekkonen kuuli Raisan käyttävän kaivopumppua, hän halusi tulla pumppaamaan

Raisa Järvimaa ja Lea Kärhä 5. päivä kesäkuuta 2015 otetussa yhteiskuvassa. – KUVA: Jaakko Ojanne

vettä Raisan avuksi. Myös Jussi Kekkonen pienet työt tulivat Raisalle läheisiksi. Toinen työistä oli niin kiinnostunut lehmistä, että halusi aina olla Raisan mukana kun tämä lypsi lehmiä ja halusi opetella itsekin lypsämistä.

Rauhan tultua Raisa löysi isänsä perheen ja sukunsa, ja tuli tervehtimään Nurmijärven Klaukkalassa Kimasen talossa asuvaa enoansa. Isossa tyttöryhmässä hän sitten lähti tansseihin - ja siellä eräs järjestysmies tuli keskustelemaan Raisan kanssa.

Ja kuinka ollakaan tästä Nygranin tilan pojasta tuli Raisan aviomies. Ja Raisasta tuli Talvitien talon emäntä Nurmijärven Klaukkalaan.

Lea Kärhä

Kolmasti ryöstetty pankkikonttori

Nurmijärven suurimman kylän kupeessa, Hämeenlinnan väylän kupeessa, sijaitsee Klaukkalan Metsäkylä. Sen asutus juontaa isojakoon. Sen toimitti maanmittari **Carl Hagström** 14. päivä kesäkuuta 1785. Muuttajat olivat Klaukkalan kylän, Klövskogin, väkeä. Alkunsäi sai kahdeksan uutta tilaa: Mäkilä, Hemmi, Mattila, Teppo, Jussila, Anttila, Nummila ja Heikkilä. Pohja viljelykselle ja hiljalleen tapahtuvalle vaurastumiselle oli asetettu. Pitkään Metsäkylän ja koko Nurmijärvenkin elämä soljui verkkaisen rauhallisesti aina suuren rakennemuutoksen aikaan 1960-luvulla.

Aimo harppauksen kyläkunta koki 28. helmikuuta 1962. Nurmijärven Säästöpankki avasi edellisenä vuonna kylän omilla ponnisteluilla ja talkootyöllä valmistuneeseen VPK-taloon sivukonttorin. Talo itsessään toimi aikakautensa eräänlaisena ”yrityshautomona” ja pankkipalveluiden tulo merkitsi suurta edistystä erilaisen yritteliäisyyden ja kehityksen kannalta. Ky-

lässä oli tuolloin kaikki se, mistä tänään on vain muisto: postikonttori, oma linja-autolinja ja pankkipalvelut. Olipa kylässä jopa kokonaan kadonnut palvelu: puhelinkoppi.

Edistys vilkastutti ja elvytti yhteisöä, joka eli oikeastaan kulta-aikaansa.

Eräänlainen kehityksen kieroutunut piirre kaikkien pienen yhteisöjen edistyksessä on kuitenkin yleensä ottaen se, että yhteisön, kuten vaikkapa Klaukkalan Metsäkylän oma pankkikonttori joutui kolmeen otteeseen ryöstön kohteeksi. Tämän lisäksi konttoriin tehtiin vielä yksi murto öiseen aikaan. Jokaisessa paratiisissa on siis aina varjonsakin.

Nurmijärven Säästöpankin, sittemmin Kanta-Uudenmaan Säästöpankki KUP:n Metsäkylän konttorinhoitajana toiminut **Sirkka Nousjoki** (os. **Sairanen**) toimi koko aktiivisen työikänsä Metsäkylässä. Nousjoki oli Metsäkylän konttorin hoitaja 28. helmikuuta 1962 alkaen aina sen lopettamiseen saakka, 31.

Metsäkylän VPK-talossa toimi pitkään Kanta-Uudenmaan Säästöpankin haarakonttori.

elokuuta 1992. Hän koki kahteen otteeseen aivan omakohtaisesti sen, miltä tuntuu kohdata niin sanottu pankkirosvot.

Yhden ryöstön sattuessa 1980-luvulla vakituinen konttorinhoitaja – Sirkka – oli kesälomalla. Tosin ryöstön kohdanut lomatuuraaja ei enää koskaan halunnut palvella sellaisessa konttorissa, jossa hän joutuu työskentelemään yksin. Elettiin myös aikakautta, jolloin niin sanottua ”kriisiapua” ei tunnettu. Järkytykset hoidettiin siten kuin kukin itse parhaaksi katsoi. Arki jatkui yleensä seuraavana päivänä.

Nousjoki muistelee noita ikäviä tapahtumia:

*”Olen kirjoittanutkin sellaisen kirjoituksen kuin ”Poikkeuksellinen pankkipäivä 1978”. Se tapahtui 23. toukokuuta. Mies oli tullut linja-autolla Metsäkylään. Hän oli aikaisemminkin jo käynyt Metsäkylässä. Päässään hänellä oli naisten sukkahousut. Ovi oli auki. Oli hyvin lämmin päivä. Hän syöksyi sisään ja hyppäsi tiskin yli ja tuli selän taakse vaatien rahoja. Nousin seisomaan ja näytin, että ne ovat siellä tallelokeroissa. Hän vaati koko ajan, että ”enemmän, enemmän”. Minut kun oli opetettu, että sellaisessa tilanteessa annetaan ensin vain vähän, eikä kaikkea heti kerralla. Mutta kyllä hän vei sen koko kassan sitten. Sen jälkeen hän syöksyi takaisin ulos ja pellon poikki metsään. Ei kulunut kun pieni aika siitä, kun olin ilmoittanut asian pankinjohtaja **Veijo Lehtoruusulle**, niin koko piha oli täynnä poliisia, ja moottoripyöräpoliisia. Se oli siihen maailman aikaan hirveän iso tapahtuma. Illalla ryöstäjä saatiin jo kiinni. Se oli vaihtanut vaateenakin siellä metsässä. Poliisi oli pysäyttänyt ja ihmetellyt, että mitä varten mies metsästä tulee. Pidättivät ja toivat sen sinne Metsäkyläänkin, mutta minä olin vielä siinä vaiheessa niin sekaisin, että en häntä siinä vaiheessa tunnistanut. Sitten kuitenkin välähti, että herrajumala tämähän on joskus asioinut siellä pankissa! Ei hän siinä vielä kuitenkaan tunnustanut. Hänet vietiin sitten Järvenpään, missä oli viikon päivät pidätettynä, kunnes lopulta tunnusti.”*

Ryöstö oli varsin huolellisesti suunniteltu. Taustalla oli kuitenkin perin tavallinen tarina rahavaikeuksiin joutuneesta ihmisestä, joka päätyi epätoivoiseen tekoon. Ryöstön tehnyt mies oli jo aikaisemmin koettanut hankkia rahaa erääntyvän asuntolainansa maksuun. Elettiin vielä hyvin säännöstellyn rahatalouden aikaa, eikä lainoja ollut suinkaan helposti saatavilla.

Hädissään mies oli muistanut, että Metsäkylässä oli pieni konttori ja ajatteli, että ehkä hän tällä lailla hoitaa rahapulansa. Nousjoella on hyvän muistinsa tueksi myös omia muistiinpanoja pankkijaistoistaan. Siksi muistelemisen vuosienkin jälkeen on perin selkeää:

”Aluksi kun ryöstäjän vaimoakin kuulusteltiin, niin tämä kertoi, ettei miehellä voi olla markan markkaa taskussa. Lompakosta löytyi kuitenkin viidensadan markan raha. Siitä otettiin sormenjäljet, jotta voitiin osoittaa ja jäljittää setelin olleen Metsäkylän konttorissa. Se oli selvä juttu.”

Varsinainen ryöstösaalis oli kätkeytyneenä metsään. Kun ryöstäjä oli tunnustanut tekonsa, hän auttoi poliisia etsimään kätköpaikan. Parin päivän päästä niitä etsittiin yhdessä poliisin kanssa metsän kätköistä. Kätkeminen oli kuitenkin tapahtunut sellaisella kiireellä ja ilmeisesti hyvin hätätyneessä mielen-

lassa, että tekijällä oli itselläänkin vaikeuksia aluksi löytää rahakätköään.

30. kesäkuuta 1981

Seuraava ryöstö tapahtui vuonna 1981. Ilta Sanomat kirjoitti: *”Haulikkomiehet iskevät pieniin konttoreihin”*.

Kesäkuun viimeisenä päivänä kello 13.15 haulikkomies vieraili Metsäkylän konttorissa. Ryöstäjän auto löytyi myöhemmin III tien varrelta. Ryöstäjä jäi kiinni lopulta lokakuussa samana vuonna.

Nousjoki ei itse ollut juuri tuolla kertaa paikalla. Oli kesäloma ja konttorissa sijainen. Paikalla ollut virkailija oli nimeltään Kaija Hakulinen. Hän oli kiertävä virkailija, joka oli aina siellä, missä suinkin tarvittiin lomittajaa. Hän tunsi Metsäkylän väen ja oli ollut siellä usein töissä. Paikka oli tuttu ja turvalliseksi luultu.

Ryöstäjä oli saapunut aurinkolasit päässään pankkikonttoriin ja popliinitakki kädessä. Takin alla oli kuitenkin piilossa suorainen tappoase, katkaistu haulikko. Ryöstäjä osoitteli kauhistunutta virkailijaa ja vaati rahoja. Saatuaan rahat hän käski virkailijan lattialle ja lähti autolla kovaa vauhtia Helsinkiä kohden.

Tämäkin konnantyö oli huolellisesti valmisteltu. Klaukkalantien liittymässä oli tuolloin autokauppa, josta ryöstäjä oli ollut ostavanaan autoa. Siltä hän sitten lähti koeajolle. Koeajo kuitenkin suuntautui Metsäkylän pankkikonttorille. Ryöstön tehtyään ryöstäjä ajoi ensin Helsingin suuntaan, mutta matkan varrella jossakin metsätiellä oli kuitenkin odottamassa hänen oma autonsa, jonka hän sitten otti alleen ja jätti ryöstössä käyttämänsä ajoneuvon metsätien varteen. Tällä manööverillä oli tietysti tarkoitus hämätä ja hankaloittaa tutkintaa.

Virkailija oli kuitenkin ennättänyt havaita, että ryöstäjällä oli erikoinen arpi poskessa. Tällä kertaahan ryöstäjän kasvoja suojasivat ainoastaan aurinkolasit.

Tämän kertaisen ryöstön tekijä oli ammattirikollinen, mutta jäi kuitenkin jo syksyllä kiinni ja saatiin oikeuden eteen.

Tämän kokemuksen jälkeen onneton tuuraaja kuitenkin sanoi, että ei enää ikinä mene yhden hengen konttoriin töihin. Kokemus oli liian traumaattinen.

Kolmas kerta

Kolmas ja viimeinen ryöstö tapahtui 22. päivä helmikuuta 1989.

Nousjoki muistaa tämänkin ikävän työpäivänsä selkeästi:

”Se oli tiistaipäivä, kello viittä vaille viisi. Konttori oli auki viitteen. Tuli tyyppi, joka oli käynyt noin vuosi sitten aikaisemmin. Hän käyttäytyi silloin omituisesti ja laitoin hänet ”ylös”. Tämä asiakas oli halunnut vaihtaa kymmenen markkaa ”kovaksi” eli kolikoiksi, jotta voisi soittaa. Hän kysyi, että missä täällä on puhelinkioski. Hän halusi minut siis ulos. Näytin miehelle, mistä puhelinkioski löytyy. Mut-

Ensimmäinen pankkipäivä 28.2.1962. Kuvassa tiskin takana Veijo Lehtoruusu, Toivo Toivomäki, Sirkka Nousjoki ja Veli Suominen. Asiakkaat: Annikki Raeluoto, Armas Tamminen, Vieno Lietoranta ja Sirpa Saari. (Sirkka Nousjoen kuvakokoelmasta)

ta sitten tulikin toinen asiakas. Hän kai oli aikonut tehdä jotakin jo silloin, mutta nyt hän poistuikin pyörällä eteenpäin. Hän katsoi myös kieroon. Sekin piirre jäi mieleen.”

Puhelinrahaa vaihdellut miekkonen kuitenkin palasi, mutta tällä kertaa autolla.

”Kun hän nyt tuli autolla, niin hän ajoi ihan oven eteen, enkä voinut nähdä rekisterinumeroa. Miehellä ei ollut huppua, ei mitään. Katsoin häntä ja kysyin, että ”mitäs sä nyt haluat?” Muistan sen vielä hyvin. Mies vastasi, että hän haluaa rahat. ”Tämä on ryöstö”. Se ase oli niin täydellisen näköinen, että en huomannut siinä tilanteessa, että sen piipussa ei ole reikää. Hän piti asetta rintaani vasten. Ja annoin hänelle sitten vähän rahaa ja mies laittoi aseensa taskuunsa. Pian hän kuitenkin otti aseensa uudestaan esille ja pakotti minut nurkkaan istumaan, että en näkisi hänen autonsa rekisterinumeroa siinäkään vaiheessa, kun hän lähtisi pois. Ovellakin mies vielä kääntyi ja tähtäsi minua, jolloin aloin itkeä. Kauhistuin, enkä tajunnut, että se on leikkiase.”

Kokenut ja jämäkkä pankkivirkailijatar kuitenkin kokosi itsensä pian ja koetti tähyillä roiston ajoneuvon rekisteriäkin.

”Kun hän oli lähtenyt, niin hoin auton rekisterinumeroa koko ajan ääneen pöytäni ääreen asti, mutta sitten jotenkin se hävisi mielestä. Sen muistin, että auto oli vihreä Fiat. Ilmoitin poliisille tapah- tumasta puhelimesta ja he lupasivat lähettää heti partion. He sanoi-

vat, että ei pidä katkaista puhelua ennen kun partio tulee. Jo illalla ryöstäjä saatiin kuitenkin kiinni. Minusta hän haikahti hirveästi alkoholille. Ja hän olikin ollut ihan juovuksissa, kun hänet sitten pidätettiin. Hän oli ensin vienyt taksilla rahaa äidilleen ja lähtenyt sen jälkeen vielä taksilla Lohjalle asti maksamaan sisarelleenkin velkaa. Lisäksi mies kävi myös osuuspankissa – tosin tällä kertaa maksamassa pankkilainansa.”

Rutale taisi olla siis osuuspankkilaisia. Joka tapauksessa on ilmeistä, että kysymyksessä oli taas kerran raha-asiansa kun- nolla sotkenut ihminen, joka tuhdilla ryypyllä itseään terästy- tyään oli ryhtynyt etsimään oikotietä asioidensa ratkaisemiseksi. Kohtalon ivaa on ehkä se, että tämän kolmennen ryöstön sattuessa elettiin Suomessa jo täyttä päätä aikaa, jolloin talou- den sääntelyä oli suuressa määrin purettu ja lainaa jopa mai- nostettiin ja tarjoiltiin ihmisille. Oli järjestys millainen tahansa, niin aina jotkut jäävät sen ulkopuolelle.

Tämän viimeisen ryöstön jälkiselvittelyyn liittyy ehkä tavallista kansan oikeustajuakin loukkaava jälkinäytös. Vaikka ryöstösaalis toki saatiin hankittua takaisin ja rikollinen pidätetty, niin oikeus katsoi ehdonalaisen rangaistuksen riittävän tällaisesta rikoksesta. Ryöstössä käytetty ase oli nimittäin jälji- telmäase. Oikeus katsoi viisaudessaan, että virkailijattaren oli- si uhattunakin pitänyt havaita, että kyseessä ei ole oikea ase.

Yleisellä elämäkokemuksella voitaneekin olettaa, että ihminen, jonka rintaa vasten painetaan ase, ei ryhdy arvuuttelemaan sitä, onko se oikea vaiko ei. Oikeus ei tätä ilmeisesti ottanut huomioon.

Metsäkylän säästöpankkikonttorissa ennätti siis käydä kolme ryöstäjää: yrittäjänä epäonnistunut ressurkka, arkkikelmä ja juoppo. Murtokin vielä tehtiin. Sen puolestaan suorittivat ihan tavalliset typerykset.

Murtomiesten saaliiksi paperia

Murto tapahtui 17. marraskuuta 1987 – siis reilua vuotta ennen viimeistä ryöstöä - ja Nousjoki oli talvilomalla.

”Siinä asiakaspuolella oli vanha kassakaappi. Taisi olla säästöpankin vanhin. Se oli jyrävä kaappi, jota käytettiin aivan arkistointiin. Siellä oli sellaisia kortistoja ja arkistoja, jota oli pakko säilyttää. Se kassakaappi, jossa rahat olivat, oli niin kuin keittiön puolella. Asiakas, joka oli konttoriin tutustunut ei heti voinut tajuta, että pankissa on toinenkin kassakaappi.

Arkistokaappi oli yöllä räjäytetty auki. Poliisi tajusi tekotavasta ja jäljistä heti, kuka teon oli tehnyt. Jokaisella kassakaappimiehellä oli oma jälkensä. Mies oli juuri päässyt vankilasta ja poliisi meni heti samaa tietä hänen kotiinsa. Sieltä poliisi löysi kassin, jossa oli kaapin sisältöä, mm. minun työtodistukseni. Olivat tietysti pimeässä vain kahmineet kassiinsa sen, mitä kaapista saivat käsiinsä. Rahaa murtomies ei saanut markan markkaa. Ajattelivat tietysti ryöstöä tehdessään, että ei noin pienessä konttorissa voi olla muuta kuin yksi ainoa kassakaappi.”

Tämän ryöstön suurimmat menetykset olivat lähinnä museoarvolla mitattavia. Pankinjohtaja Lehtoruusu oli jossakin ulkomaanmatkalla, eikä paikalla murron aikoihin. Palattuaan kotiin ja saatuaan selvityksen Metsäkylän konttorin tapahtumista, hän oli hyvin närkästynyt, kun poliisi oli hitsannut vanhan kassakaapin oven irti tutkittavaksi. Kaappi olisi Lehtoruusun mielestä voinut toimia vielä jonkinlaisena museokaappina.

Turvallisuuteen investoitiin

Viimeisen ryöstön jälkeen Metsäkylän konttorista oli tehty sellainen, että yksinäinenkin virkailijatar saattoi tuntea olevansa turvassa. Vastaavanlaisia ei Suomessa ollut montaa. Pankkisalisiin laitettiin turvalasit lähes katosta lattiaan ja virkailija sijoitettiin sellaiseen tilaan, että sinne ei päässyt salista lainkaan. Sähköovet avattiin erikseen napista. Edistyksellisesti konttoriin laitettiin myös turvakamerat. Oli myös pohdintaa, että konttori kokonaan lopetetaan. Sehän oli ryöstäjiä ajatellen edullisessa paikassa. Metsäkylän VPK:lla sijaitsevalta konttorilta pääsi eri suuntiin helposti: Klaukkalaan, Hämeenlinnaan, Palojoelle taikka Tuusulaan.

Pankki sai kuitenkin olla sijoillaan aina vuoteen 1992, jolloin SKOP romahti ja paikalliset säästöpankit, KUP mukaan lukien, sen mukana. Pankkitoiminta Metsäkylässä päättyi.

Outojen tyyppien vihko

Sirkka Nousjoella oli pedantti tapa kirjata talteen outoja ja suorastaan epäilyttäviä asioita, henkilöitä ja tapahtumia. Jos jotakin sattuisi, niin tuntomerkkien ja muiden erityispiirteiden kertaaminen olisi ollut helpompaa.

”Minulla oli semmoinen vihko, johon merkitsin sellaiset tyyppit, jotka käyttäytyivät jotenkin oudosti tai metkasti. Olin laittanut esimerkiksi kuukautta ennen muistiin, että konttorissa kävi mieshenkilö, joka tarkkaili kassakaappia ja maksoi kolmen eri henkilön nimellä olevia laskuja. Vuosia sen jälkeen ja kun olin enää viimeistä viikkoa Metsäkylässä, tuli keskusrikospoliisilta kysely, että onko meidän pankeissa tämän niminen henkilö ollut asioimassa ja maksanut tämän ja tämän nimisten henkilöiden maksuja. Ehkä jokin talousrikollinen. Pankki kuitenkin ilmoitti, että ei ruveta tuommoista asiaa penkomaan, kun oli se lamamylläkki ja pankki oli jo soromnoo. Sitä vihkoa ei ole enää tallella. Kun lopetin työt ja tulin kotiin, niin poltin tuolla pellolla kaikkea sellaista, mitä oli säilytetty: kiertokirjeitä ja ohjeita. Pistin kaikki isoihin muovisäkkeihin ja poltin ne kaikki. Se oli myös surutyötä, kun pankki loppui.”

Jälkipuintia

Vaikka ryöstöt kohdistuivat näennäisesti sivukylän pieeneen, yhden naisen konttoriin, niin elettiin kuitenkin Metsäkylän keskustassa. Ympärillä oli taajaa asutusta, elämää ja yrityksiä. VPK-taloa vastapäätä sijaitsi liikennöitsijä Veli Suomisen suurikokoisen koti- ja toimistotalo. Toimeen kuin toimeen aina valmis Suominen ei varmasti Nousjoenkaan mukaan olisi jäänyt sivusta katsojaksi, mikäli olisi saanut hälytyksen ryöstön tapahduttua:

”Kun ensimmäinen ryöstö sattui, niin Suominen huusi, että perukuleen likka. Miksi et soittanut hänelle, niin hän olisi ampunut sitä haulikolla jalkaan. Hänhän asui siinä vastapäätä. Minä sanoin poliisille, että taisin tehdä nyt tyhmästi, kun toimin näin kuin toimin. Poliisi sanoi kuitenkin, että älä hyvä likka. Jos niin olisitte tehnyt, niin olisitte molemmat olleet siitä liemessä; jos sitä olisi ammuttu jalkaan. Suomisella oli rempeät touhut. Mutta se haulikon laukaus olisi tullut hänelle kalliiksi. Monessa konttorissa ei ole näin montaa ryöstöä ollutkaan. Eikä mitään jälkihoitoa ollut. Lehtoruusukin sanoi, että ei Sirkassa mitään. Ekan ryöstön jälkeen kyllä pelkäsin aivan hirveästi. Pelkäsin oikein liikkuaakaan missään. Kesälomani tosin alkoi aika pian. En saanut siitä edes mitään erityistä lepolomaa; en kummallaakaan kerralla.”

Jos tästä – ainakin Nurmijärven mitoissa – ennätysten yltävästä jatkuvien ryöstöjen kohteena olemisesta voi jotakin lohdullista sanoa, niin kerrankin kaikki tapahtumat sattuivat ilman fyysistä väkivaltaa tai kuolemantapauksia.

Jaakko Ojanne

Karjalaisuus Nurmijärvellä

Siirtolaisperheen väliaikainen asumus Nurmijärvellä ennen oman uudistalon valmistumista.

Kun Moskovan rauhanteossa 12. päivä maaliskuuta 1940 Suomen koko kaakkoisosa luovutettiin Neuvostoliitolle, jouduttiin sillä oleva väestö, yli 400.000 henkeä eli 12 % koko Suomen silloisesta väkiluvusta, sijoittamaan muuhun Suomeen ja järjestämään sille uudet elämisen mahdollisuudet.

Jo heti sodan sytyttyä 30. marraskuuta 1939 rajan läheisyydessä eläneet asukkaat joutuivat lähtemään kiireen - ja osaksi sodan aiheuttaman pakokauhunkin - vallassa varsin huonosti varustettuna evakkotaipaleelle läntiseen Suomeen. Juuri siten joutuivat lähtemään myös rajan pinnassa asuvat Uudenkirkon pitäjän asukkaat, joista osa eräessä vaiheessa sijoitettiin Nurmijärvelle. Tässä vaiheessa siirtolaisten sijoittamisessa oli vielä tilapäisleima.

Yleisesti toivottiin, että sodan jälkeen evakuoidut saisivat palata takaisin kotiseudulleen. Ymmärrettävistä syistä tilanne oli vielä sekava ja useita siirtoja jouduttiin tekemään milloin siksi, että johonkin sijoituspitäjään oli tullut siirtolaisia liikaa, johonkin liian vähän, milloin asuntovaikeuksien vuoksi.

Mm. uskirkkolaisia, vuonna 1940 tulleita, siirrettiin kahden viikon kuluttua Huittisiin, sieltä Kokemäelle ja toukokuussa Vihdin-Nurmijärven-Lohjan alueelle. Kesällä 1940 valmistui lopulliseksi tarkoitettu sijoitussuunnitelma, jota maatalousministeriön vahvistamana alettiin toteuttaa. Uskirkkolaiset lähetettiin nyt Salon-Turun seudulle, mihin heidät vielä jatkosodankin jälkeen sijoitettiin. Heidän tilalleen Nurmijärvelle siirrettiin kirvulaisia, jotka kutsuttiin tänne Hämeenkyrön-Viljakkalan-Lavian seuduilta. Myös Viipurin maalaiskunnan asukkaat, joiden ensimmäinen sijoituspaikka oli ollut Jyväskylän-Jämsän seutu, ohjattiin nyt Helsingin ympäristökuntiin Suur-Peron kylän asukkaiden joutuessa Nurmijärvelle. Kun virallinen siirto tapahtui, sen ulkopuolelle jäivät ne, jotka olivat huomanneet asumansa kunnan hyväksi, ja jäivät sinne. Täten on ilmeisesti muodostunut Nurmijärven uskirkkolaisasutus.

Muidenkin luovutetun alueen kunnista asukkaita Nurmijärvelle

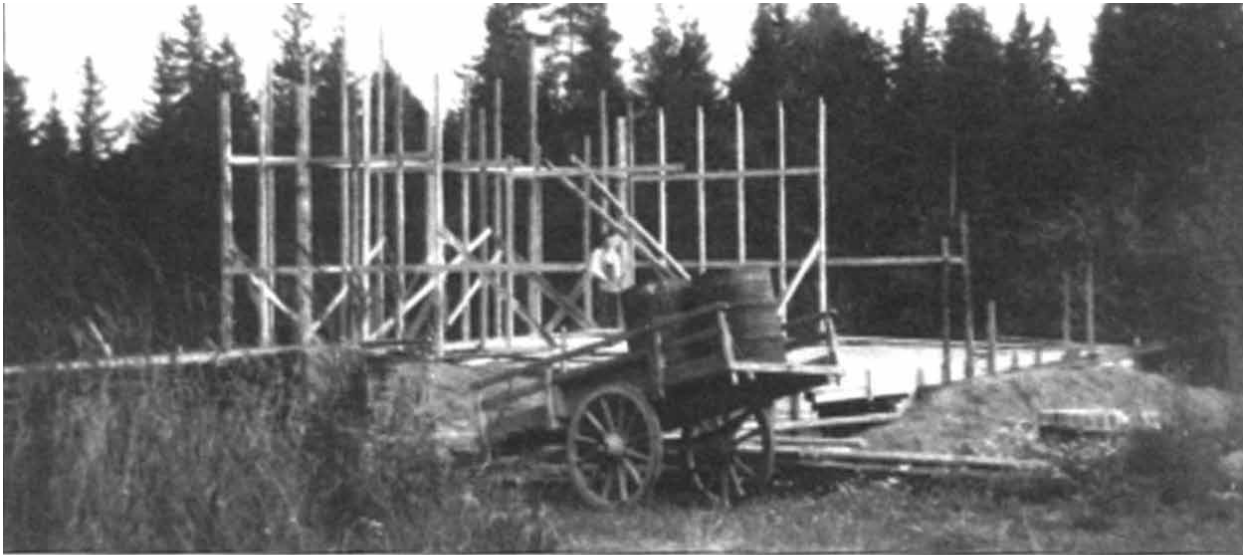
Nurmijärvelle saapuneet ovat peräisin siitä siirtolaivirrasta, joka etsi vapaaehtoisia maanomistumahdollisuuksia siirtyen paikasta toiseen. Monesti sattuma ratkaisi, mihin he jäivät. Erään sanomalehtitiedon mukaan keväällä 1940 saapui lyhyessä ajassa Korven, Röykän ja Leppälammin piiriin noin 100 henkeä, Nummenpähän 120, Perttulaan ja Uotilaan 150, Klaukkalaan ja Nukarille 250 ja Kirkonkylään ja Palojoelle 470 henkeä. Heitä oli tullut jo aikaisemmin ja heitä tuli pitkin kesää, joten Nurmijärven siirtolaisten luvun arvellaan tällöin nousseen lähes 2000 henkeen.

Siirtoväen vastaanottaminen ja majoittaminen oli aluksi Nurmijärvellä kuten muuallakin 20. syyskuuta 1939 perustetun kansanhuoltolautakunnan huolena.

Tammikuussa 1940 laadittiin koko maata koskeva huolto-organisaatio, joka maaliskuun aikana otettiin käyttöön kaikissa Etelä- ja Länsi-Suomen kunnissa. Evakuoinnista aiheutuvien toimenpiteiden ylin johto ja suunnittelu annettiin sisäasiainministeriöön väliaikaisesti perustetulle Siirtoväen Huollon Keskukselle. Sen apuna toimi neuvottelukunta, johon kuului 11 siirtoväen keskuudesta valittua luottamushenkilöä. Lääninhallitukset yhdessä kuntien huoltoviranomaisten kanssa huolehtivat suunnitelmien täytäntöönpanosta. Kunnissa siirtoväen huollosta olivat lähinnä vastuussa huoltojohtajat, joiden tehtävät olivat moninaiset.

Nurmijärven huolto järjestetään

Nurmijärven ensimmäisenä huoltojohtajana toimi sivutöinään maisteri Arvi Jurvainen, joka siirsi Nurmijärven osuuden huolto-suunnitelmasta paperilta käytäntöön. Tällöin valittiin kyläpäälliköt

Karjalan siirtolaisten saapuminen pitäjään merkitsi kiivasto rakentamista ja raivaamista. Uuden elämän alkuun oli päästävä mahdollisimman pian.

ja heidän luottamusmiehensä ja luotiin koneisto, joka toimi joustavasti siirtoväen huollon eri vaiheissa, niin kauan kuin sitä tarvittiin, Jurvaisen jälkeen osuuskassan johtaja Matti Liukkonen huolehti siirtoväestä, hänkin sivutoimisesti. Kun tehtävät kuitenkin pian lisääntyivät, valittiin päätoimiseksi huoltojohtajaksi maanviljelijä August Koponen ja toimistoapulaiseksi Iida Salminen. Huoltojohtajan neuvottelevina avustajina ja siirtoväen luottamushenkilöinä toimivat Jalmari Kurppa, H. Parkkari ja V. Mamia.

Siirtoväen vastaanottamista varten pitäjään järjestettiin vastaanottotilat, joihin pakolaiset ensin majoitettiin. Kansakoulut ja seurantalot olivat yleensä tällaisia majoituspaikkoja. Kirkonkylässä seurakuntatalo järjestettiin sellaiseksi majoituspaikaksi ja Rajamäellä kirkko. Majoituspaikkoja valittaessa koettiin pitää silmällä sitä, että niissä oli keittolat sekä mahdollisuus joukkoruokinnan järjestämiseen. Näissä majoituspaikoissa tulijat joutuivat olemaan kahdesta seitsemään vuorokauteen, joskus enemmänkin. Tarkoitus oli sijoittaa heidät taloihin mahdollisimman nopeasti.

Karja vastaanotettiin Röykän asemalla

Karja otettiin vastaan Röykän ja Rajamäen sekä osittain Jokelan asemilla. Enimmäkseen karjaa saapui kuitenkin Röykän asemalle. Evakuoituvaiheessa karja joutui helposti erilleen isännistään, eikä sitä ollut helppo myöhemmissä vaiheissa tunnistaa.

Saapunutta karjaa sijoitettiin kaikkialle, mihin voitiin, mm. Raalan kartanon navettaan sijoitettiin yli 80 nautaa. Kun karjaa annettiin yksityisille hoidettaviksi, se tehtiin sopimalla siitä, että hoitaja sai pitää tulot. Näin noudatettiin Siirtoväen Huollon Keskuksen ohjetta, jonka mukaan eläimet oli pyrittävä sijoittamaan viljelmille niin, että eläinten tuotanto korvaa ruokinnan ja hoitokulut.

Tavaroita evakuoitavilta alueilta tuli tässä vaiheessa yleensä vähän, ja nekin joutuivat hajalleen. Niille oli järjestetty vastaanotto- ja säilytyspaikkoja eri puolille Suomea, mistä omistajat saivat käydä niitä etsimässä. Siirtoväen Huollon Keskuksessa oli yli puoli miljoonaa

tavarakorttia käsittävä kortisto, johon vastaanottoaikoista oli tehty ilmoitukset kaikista evakuoituilta alueilta saapuneesta tavarasta. Kun niille kaikille ei koskaan löytynyt omistajaa, jäljelle jäänyt tuntematon omaisuus kuljetettiin Lahteen ja Helsingin Katajanokalle, missä ne lopulta myytiin huutokaupalla.

Yleisenä pyrkimyksenä oli mahdollisuuksien mukaan sijoittaa siirtolaiset töihin joko maataloihin tai paikkakunnalla oleviin teollisuuslaitoksiin. Rajamäellä tehdas teki tässä suhteessa parhaansa sijoittamalla työntekijöitä paljon enemmän kuin kaupallisesti oli edullista. Lepsämästä ja Palojoelta saakka kävi tehtaalla työntekijöitä. Myös maatalous tarjosi runsaasti työpaikkoja.

Siirtolaisista 55 % oli maanviljelijöitä

Koko maan siirtolaisista 55 % oli maatalouden harjoittajia, jotka joutuivat jättämään luovutetuille alueille 285 000 ha viljeltyä maata eli noin 12 % koko Suomen silloisesta viljelyspinta-alasta. Heidän sijoittamisensa entiseen ammattiinsa oli kiireellinen ja tärkeä toimenpide, joka vaati lainsäädäntöä tuekseen. Kesäkuussa 1940 annettiin siirtolaisten pika-asutuslaki, jonka mukaan siirtolaisille tuli hankki tiloja joko vapaaehtoisin keinoin tai pakkolunastusteitse. Nurmijärvellä pika-asutustoimikunnan muodostivat maanmittausinsinööri M. Tiusanen, joka kaatui sodassa 1941, agronomi Lauri Holma ja metsänhoitaja Reino Lahtelainen. Toimikunnan kokouksissa oli läsnä myös maanluovuttajien edustajia. Pika-asutustiloja ehdittiin muodostaa noin 60. Seurakunnalta saatiin maata 25 tilaa varten, kun kirkkovaltuusto jätti kirkkoherran, kappalaisen ja kanttorin virkatilojen sekä seurakunnan omistaman Koiviston tilan maista yhteensä 250 hehtaaria käytettäväksi asutustarkoituksiin. Myös kunnanvaltuusto luovutti kunnan maatilalta 86 ha pika-asutukselle ja Oy Alkoholiliike Ab antoi omistamastaan Matkun kartanosta maata 14 viljelystilaa varten.

Oman huomionsa ansaitsevat Ruotsista saadut lahjatalot, joita Nurmijärven osalle tuli toistakymmentä. Ne sijoitettiin seurakun-

Siirtolaisperheen uudistalo Klaukkalassa sodan jälkeen.

nan ja Matkun alueille muodostetuille tiloille. Talot sai lahjaksi valtio, jolta siirtolaiset saivat niitä ostaa. Eräänä osoituksena yksityisestä auttamishalusta mainittakoon, että Nukarin ja Raalan kylät hankkivat yhteisvoimin täysin asuttavan omakotitalon eräälle siirtolaisperheelle.

Ennen pitkää uudet tulokkaat tottuivat vieraan pitäjän elämäntyyliin. Annettujen ohjeiden mukaan lapset sijoitettiin paikallisiin kouluihin. Paikalliset lääkärit ja terveysisäret huolehtivat myös siirtoväen terveydenhuollosta ja Klaukkalan rukoushuoneella oli odotavien äitien koti, mihin oli myös järjestetty paikalliset synnytistilat. Kirkonkylän kirjakaupantalon yläkertaan oli Vapaan Huollon toimesta järjestetty tilapäinen sairausosasto vanhuksille.

Jatkosodan aikaa ja paluu Karjalaan

Kun sitten suomalaiset joukot onnistuivat 25. kesäkuuta 1941 syttyneen jatkosodan alkuvaiheessa saamaan takaisin Kaakkois-Suomen menetetyt alueet, siirtoväenkysymys joutui jälleen uuteen vaiheeseen. Sotilaallisten saavutusten toivottiin olevan pysyviä ja siirtoväelle annettiin lupa palata takaisin entisiin kotikyliinsä. Raunioituminen oli useimmissa kunnissa 70-90%. Esimerkiksi Uudellakirkolla rakennuksista oli säilynyt ainoastaan 10% ja Viipurin pitäjässä, johon aikaisemmin mainittu Suur-Peron kylä kuului, vain 20%. Lupaavimmalta asia näytti kirvulaisten kohdalla, sillä heidän pitäjässään 90% rakennuksista oli säilynyt.

Ensimmäiset asukkaat lähtivät takaisin jo syksyllä 1941. Maatalousväestöstä Nurmijärveltä lähti joidenkin laskelmien mukaan peräti 98%. Ilmeistä on, että lähtöön vaikuttivat niin tunne- kuin taloudelliset laskelmat. Siirtolaisten asuttamisen toinen vaihe muodostaa sinänsä erään Karjalan kansan historian rohkeimmista ja uljaimmista vaiheista. Täydellä syyllä voidaan pitää ihmeenä sitä, että vajaan kolmen vuoden kuluessa takaisin vallatuissa pitäjissä kranaattien, pommien ja rikkaruohojen turmelemasta peltoalasta saatiin viljelykseen melkein 90% sotaan edeltäneestä määrästä ja kevää-

seen 1943 mennessä uusia asuinrakennuksia oli rakennettu 10 500 kappaletta, muita rakennuksia 12 500 kpl ja 17 888 erilaista rakennusta oli täysin korjattu. Leipäviljasato oli 60% sotaan edeltäneestä sadosta, perunasato 50%. Viipurin asukasluku nousi 40 000:een ja suuri joukko tehtaita aloitti toimintansa.

Rajan tuntumaan palanneiden siirtolaisten elämää Länsi-Suomen kunnat muistivat mikä suuremmin, mikä pienemmin lahjoituksin. Lahjoituksia annettiin varsinkin kansakouluille.

Nurmijärveltä lähetettiin Sortavalan maalaiskuntaan 59 pulpettia, 10 höyläpenkkiä, 1 luokan taulu ja 3 karttaa. Myöhemmin kunta osallistui Maalaiskuntien liiton järjestämään keräykseen kunnallishallinnon järjestämiseksi palautetuilla alueilla myöntämällä 100 000 markkaa viiden vuoden aikana maksettavaksi. Tästä summasta ehdittiin kuitenkin maksaa vain ensimmäinen erä, sillä loput luovutettiin Pohjois-Suomen sodan runtelemien kuntien jälleennakennustyön tukemiseen.

Myös inkeriläisiä evakkoja siirrettiin sodan ja miehityksen jaloista. Arvion mukaan heitä tuli Nurmijärvelle 25-30 perhettä. Perheiden isät usein puuttuivat, mutta silti voidaan laskea perheeseen kuuluneen keskimäärin 4-5 henkeä, siis yhteensä noin 125-150 henkeä.

Uudelleen evakkotaipaleelle

Välirauhansopimus 1944 merkitsi siirtoväen asuttamisessa jälleen uutta vaihetta. Paitsi, että inkeriläiset joutuivat palaamaan rajan taakse Neuvostoliittoon, oman maan karjalaisheimo joutui lähtemään kolmannelle evakkomatalleen. Useimmille matka alkoi jo keväällä, mutta vasta heinäkuun puolivälissä Länsi-Kannaksen asukkaat pääsivät sijoituskuntiinsa. Suunnitelmia tehtäessä yritettiin huolehtia siitä, että maatalousväestö kielensä ja uskontonsa nojalla sijoitettaisiin samoihin kuntiin tai asukasryhmiin. Ilmeisesti Nurmijärven sijainti Helsingin ja Hyvinkään lähellä takasi sen, että osa Viipurin maalaiskunnan väestöstä, joka kokonaisuudessaan ensin oli lähetetty Porin seudulle, sijoitettiin myöhemmin Nurmijärvelle.

Osa joutui Helsingin ja Hyvinkään maalaiskuntiin ja Lohjalle, osa taas Tuusulaan ja Vihtiin. Nurmijärvelle sijoitettiin asukkaat seuraavista Viipurin maalaiskunnan kylistä: Ahokas, Ala-Somme, Hatakka, Hapenensaari, Juustilanjoki, Jyrkilä, Järvelä, Karppila, Kiiskilä, Kilpeenjoki, Kurikkala, Kähäri, Kärkinen, Lahtinen, Leppälä. Lihaniemi, Lyykylänjärvi, Mälkki, Piispansaari, Porkansaari, Rasalahti, Repola-Tervajoki, Rikkola, Samola, Savolainen, Suur-Pero ja Suurmerijoki.

Nurmijärvellä maanluovuttajien edustajina toimivat August Perttula ja Paavo Hyvämäki. Maansaajien edusmiehinä olivat Jaako Kirrilä ja Vilho Virtanen.

Kunnissa oli myös maatoimikunta, jonka puheenjohtajana Nurmijärvellä oli Tapio Palho ja muina jäseninä Tapani Puokka, Kaarlo Handolin ja Väinö Kanninen. Nurmijärvellä siirtolaisille luovutettiin noin 206 viljelmää ja useita kymmeniä asuntotiloja ja -tontteja. Tähän sisältyy 158 uutta viljelystilaa, 32 vanhaa viljelystilaa ja 16 asuntoviljelystilaa. Luovutetun maan peltopinta-ala oli noin 1 590 ha. Suurimmat siirtoväen asuma-alueet muodostuivat Raalaan, Valkjärvelle ja Numlahteen muun siirtolaisasutuksen ollessa hajanaista. Kun metsää oli vähän, maanlunastuslautakunta hankki Pyhäjärveltä 1 150 ha käsittävän metsäalueen, mikä yhteismetsänä luovutettiin 102 siirtolaisviljelijälle. Heistä 25 kuului Nurmijärven siirtolaisiin. Lisäksi omassa pitäjässä muodostettiin kolme, yhteensä yli 27 ha:n yhteislaidunta-alueita niille sekä siirtolaisille että muillekin maansaantiin oikeutetuille asuntoviljelytiloille, joiden laiduntamismahdollisuudet muuten olivat heikot.

Uusi asutus vaati tieverkoston kehittämistä

Asutustoiminnan yhteydessä jouduttiin rakentamaan myös uusia teitä 51 km. Lisäksi on laskettu, että maanparannustöiden vaikutusala on ulottunut noin 246 ha:n laajuiseksi alueelle. Siirtoväen rakennusasioita huolehtimaan asetettiin kuntaan erityinen maamiesseuran alainen siirtoväen rakennustoimisto, jossa rakentajat saivat apua valtion palkkaamilta rakennusmestareilta ja rakennusneuvojilta. Nurmijärvellä siirtoväen rakennusmestarina toimi Reino Helin. Toimistosta rakennusten tyyppiirustukset sai ilmaiseksi, mutta siellä myös itse hankitut piirustukset hyväksyttiin. Rakennustyöt tehtiin itse, naapuriapua hyväksi käyttäen, mutta valtio rahoitti toiminnan myöntämällä lainoja.

Maatalousväestön lisäksi kuntaan siirtyi myös melkoinen määrä muuta väestöä, yli 1000 henkilöä, jotka sijoittuivat paikkakunnalla tai sen läheisyydessä oleviin viiniteollisuuslaitoksiin tai palveluelinkeinoihin. Jotkut luovutetulla alueella liiketoimintaa harjoittaneet jatkoivat sitä täällä perustamalla oman kauppaliikkeen sopivaksi katsomalleen paikalle. Tällainen kauppias oli mm. Sakeus Narinen, joka asettui perheineen Klaukkalaan.

Mukaan kunnalliselämään

Kunnalliseen elämään sijoittuminen alkoi vuonna 1945 sisäasiainministeriön kehotuksesta perustaa erityinen siirtoväen äänes-

tysalue kuntaan. Se tehtiinkin ja taksoituslautakuntaan valittiin heti kaksi siirtoväen edustajaa: Väinö Santalainen ja Einari Kuuluvainen. Tämä olikin kohtuullista, sillä siirtoväen lukumäärä oli silloin noin 1 200, heistä äänioikeutettuja 800. Vähän myöhemmin laskettiin siirtolaisten lisänsen kunnan väkilukua lähes 2 000:lla hengellä. Vuoden 1948 kunnallisvaaleissa siirtoväen edustajina kunnanvaltuustoon saatiin Jalmari Kurppa ja Einari Kuuluvainen. Kunnallislautakuntaan valittiin siirtolaisedustaja, kaueimmin ovat edellisten lisäksi Emil Vakkilainen, Väinö Valkonen ja Sulo Pesonen osallistuneet pitäjän kunnalliseen hallintoon. Myös kirkolliseen ja osuuskaupalliseen elämään siirtoväki pääsi jo alunperin ottamaan osaa. Aluksi edustettiin siirtolaisia ja äänestettiin siirtolaisia, mutta nyt edustetaan nurmijärveläisyyttä ja äänestetään oman puolueen miestä, oli hän sitten siirtolainen tai kanta-asukas.

Karjalaisuuden vaikutus Nurmijärvellä

Miten sitten karjalaisten vaikutus on näkynyt Nurmijärvellä tai miten se on vaikuttanut kantaväestöön?

Maataloushallituksen tarkastaja Riitta Kunnaksen selvityksen mukaan vuosien 1945-1967 maanraivaustyön tuloksena Nurmijärvellä syntyi uutta peltoalaa 946 ha, tästä määrästä arvioidaan 80 % olevan karjalaisväestön ja noin 10 % rintamamiesten raivaamaa peltoa. Teitä rakennettiin, kuten edellä kerrottiin, 51 km; niiden rakentamista olisi saanut odottaa pidempään ilman siirtokarjalaisten tilojen muodostumista.

Karjalaisväestön merkitys sodan jälleenrakennuksen ja elintarvikehuollon kannalta on ollut erittäin merkittävä. Sodan jälkeen oli jälleenrakentamisen ja elintarvikehuollon lisäksi maksettava suuret sotakorvaukset. Viimeiset sotakorvausjunat lähtivät Suomesta vuonna 1952. Ilman kansakunnan yhteisiä ponnistuksia tässäkin suhteessa seuraukset olisivat olleet vakavat ja myös vaaralliset.

Karjalaisen väestön mukaantulo on ollut rikastuttamassa väestörakennetta niin täällä Nurmijärvellä kuin muuallakin Suomessa. Karjalaiset siirtolaiset ovat voittopuolisesti kokeneet Nurmijärven hyvänä asuinkuntana. Ehkä nurmijärveläisten luonteen mukaista on ollut helpompi ottaa vastaan evakkoja kuin esimerkiksi Pohjanmaan asukkaiden. On sanottu, että karjalaiset puski tuskansa ja ikävää raatamiseen. Tätä yrittäjähenkisyyttä ja yhteiskunnallista toimelellisuutta karjalaiset ovat tuoneet tullessaan. Perinteen vaalimisesa karjalaiset ovat omaa luokkaansa; tarinatuokioiden kävijämäärä on edelleen suuri ja perinnettä siirretään lapsille ja lapsenlapsille, vaikka karjalanmurre onkin jo vähentynyt toisen ja kolmannen polven suussa. Karjalaiset ovat myös iloisuudellaan ja optimistisuudellaan olleet rikastuttamassa nurmijärveläisten hämäläistä totisuutta ja yksivakaisuutta.

Mieheni iäkkään tädin lausuma ”*Ilo pintaan, vain syvän märkäni*” on antanut hyvän esimerkin meille nurmijärvisille kohdata vaikeudet ja voittaa ne.

Nurmijärven poika

”Ei maassa eikä taivaassa ole paikkaa niin rakasta kuin se, jossa synnyimme ja kasvoimme ja jonka tantereilla pieninä piimäpartaisina piehtarointselimme.

Seitsemän veljestä - Aleksis Kivi”

Valtaosalle nurmijärveläisistä on Tapio Virolainen (s.1941) tuttu mies, joka ei esittelyä kaipaa. ”Mainio näyttelijä. Se ainoa oikea Nummisuutarin Esko!” Muun muassa näin luonnehtii Virolaista nurmijärveläinen teatteriyleisö, ne, jotka Kivi-juhlien parhaina vuosina istuivat Palojoen Taaborinvuoren kesäteatterin katsomossa. Näyttämön ulkopuolella on Virolainen - kuten hyvät näyttelijät yleensäkin - vaatimaton ja vähäpuheinen. Ei ihme, että etelähämäläinen maalaispitäjä tuntee omaksensa miehen, joka alun perin kuitenkin on Karjalan poikia.

-Lapsuuskotini sijaitsi Kirvun pitäjässä Karjalankannaksella, noin 30 kilometriä Imatralta itäänpäin. Tosin olen syntynyt Helsingissä välirauhan aikaan, Tapio kertoo.

Kirvu kuuluu alueeseen, joka välirauhan ehtojen mukaan luovutettiin Neuvostoliitolle vuonna 1940.

-Jatkosodan aikana pääsimme takaisin Kirvuun, mutta uusi, lopullinen lähtö oli edessä kesällä 1944.

Tapion isä oli rintamalla. Äiti, kuusi lasta ja isovanhemmat evakuoitiin ensin Hämeenkyröön ja sieltä edelleen Kankaanpäähän. Nurmijärvelle he tulivat vuonna 1946. Tilapäinen koti järjestyi Kirkonkylän Ylöstalosta. Tapiolle on jäänyt Ylöstalon ajalta hyviä muistoja. *-Ajattelen, että meillä kävi hyvä tuuri, kun päästiin Ylöstaloon. Paljon kävin siellä sitten myöhemmin, kouluaikoina. Eihän minulla Kannakselta ole juuri mitään muistikuvia, kun olin niin pieni sieltä lähdettäessä. Pukkilan (Ylöstalon) tienoille liittyvät ensimmäiset lapsuudenmuistoni; siellä oli leikit ja kaverit. Vähän orvoksi tunsin itseni, kun sieltä muutettiin omaan kotiin.*

Rintamamiestalo Kirkonkylän Mutaanmäkeen valmistui vuonna 1947. *-No, täältä läksin sitten koulutielle ja sain koulukavereita.*

Tänä päivänä ovat pihakoivut jo korkeita Mutaanmäessä. Tapio asuu taloa nyt kaksin Anja-vaimonsa kanssa, aikuisten lasten jo asuessa omillaan.

**”Siellä, missä ilman rannall’
kaukametsä haamottaa...”**

Rintamamiestalo oli maatila, jonka töihin Tapio jo lapsena osallistui voimiensa mukaan ja myöhemmin, koulusta päästy-

ään, kokopäivätoimisesti aina siihen saakka, kunnes vuonna 1965 sai paikan sähkölaitokselta.

-Se oli mukava työpaikka. Toimin sähkölaitosajantekijänä, eikä semmoista kolkkaa tässä pitäjässä olekaan, missä en joskus olisi käynyt. Pitäjä ja pitäjäläiset tulivat siinä työssä tutuiksi.

Eläkkeelle Tapio jäi vuonna 2002 kolmenkymmenenseitsemän työvuoden jälkeen.

Mentyään vieraalle töihin Tapio vähitellen luopui kotitalansa maanviljelyksestä; pellot annettiin vuokralle ja lopulta myytiin kunnalle vuonna 1991.

-Mutta veressä se on vieläkin, se viljelijän työ. Aina seuraan, mitä pelloilla tapahtuu. Harmittaa, jos kelit ovat huonot eivätkä isännät pääse pelloille, kuten tänä keväänä, kun maa on märkää ja kylvöt myöhässä monin paikoin.

Ehkä salaisuus on tässä: syy siihen, miksi nimenomaan Aleksis Kiven tekstien tulkitsijana on Tapio Virolainen verstaistaan vailla. Täältä Mutaanmäestä hän kerran lähti Palojoen Taaborinvuorelle. Yhtälailta näitä tienoita on Kivi joskus rakastanut, näitä Nurmijärven metsiä ja savisia peltoja, jos ei mitään omistanutkaan, kraatarin poika.

Kirjeessään A. R. Svanströmille heinäkuussa 1863 kirjoitti Kivi näin: *"Kotikyläni nimi on Palojoki, ja se on ensimmäinen kylä, joka Porvoosta Turkuun vievällä tiellä kohtaa sinua, sitten kun olet astunut Nurmijärven alueelle. Veljeni vuokraaman paikan nimi taas on Myllymaa, ja se on kaksi virstaa kirkolta. Käy ensin hänen luonaan sekä sitten hänen seurassaan vanhempieni kodissa.*

Muuten tahdon sinulle edeltä käsin sanoa, ettei Nurmijärvi enemmän luonnon kuin taiteen puolesta voi tarjota sinulle mitään mielenkiintoista; ei näköaloja, ei ylänköjä ja laaksoja romanttisisia ryhmityksissä; ja kuitenkin nämä seudut ovat minulle ihanimmat maan päällä; semmoinen lumousvoima on lapsuuden muistoilla. Paljaita ahoja olet näkevä, yksitoikkoisia metsiä ja metsien keskellä jonkin tiheästi rakennetun maalaiskylän.

Kirkko on sinusta oleva hyvin vähäpätöinen: mutta huomaa kuitenkin tornin tasaiset suhteet, kellojen syvämielinen sointu, saarnatuolin, mutta varsinkin alttarin symmetria ja yksinkertainen sulous, mystillinen majesteettisuus Kristuksen kuvassa, kun hän väikkyi pilvissä taivaaseen astuessaan. Huomaa myös neitsyt Maria, lapsi sylissä: hänen kasvonsa ovat minusta aina olleet naiskauneuden ihanne, varsinkin kun katselee niitä etäältä. Minun mielestäni neitseellisyys ja äidillisyyt yhtyvät niissä mestarillisella tavalla. - Jos haluaa ruveta hieman haaveelliseksi ja lapselliseksi, niin voisi mielessään huuhahtaa: miten suloista olisikaan uinua tuolla povella. Mutta arvos-

tele itse kaiken tämän nähtyäsi; minun arvosteluni on ehkä kyllä puolueellinen ja puolueellisiahan enimmiten ollaan asioissa, jotka koskevat omaa kotiseutua ja lapsuutta."

Tie Taaborille

Kuinka sitten maatalon poika, nuori sähkölaitosamentaja Tapio Virolainen kiinnostui teatterista ja näyttelijäntyöstä? Tapio kertoo:

-Täällä Nurmijärvellä oli vuonna 1958 maaseudun nuorten suvi-juhlat, ja olin siellä tanhuamassa. Samana kesänä esitettiin Seitsemää veljestä Ojakkalan talon pihamaalla Ari Laineen ohjauksessa. No, yksi koulukaverini pyysi sitten minuakin sinne. Sanoi, että lähde sinäkin sinne Toukolan pojaksi tappelemaan! Minä ajattelin, että minähän en lähde minnekään tappelemaan... Niin se jäi sitten siltä kesältä, jäi menemäti sinne. Mutta seuraavana kesänä olin jo avustajana Taaborinvuorella ja siitähän se kipinä lähti.

Kymmenen kesää vierähti avustajan toimessa. -Se oli opetta-vaista aikaa, eräänlainen teatterikoulu. Me avustajathan teimme kai-kenlaista, niin lavastuksia kuin näyttämötyötäkin. Näin kun olin 'kou-lutettu', oli sitten helpompaa aikanaan lähteä mukaan rooliin.

Seitsemän veljeksien Eeron roolia Tapiolle kohta tarjottiin-kin. Se rooli meni kuitenkin lopulta Tapiion veljelle, kun oli Ta-piolla sinä kesänä tärkeämpää tekemistä: -Oli tyttö kiikarissa, tu-leva vaimoni.

Anja ja Tapio vihittiin 21. elokuuta 1965, joten yhteistä tai-valta on nyt takana viisi vuosikymmentä.

Seitsemän veljeksien Timon roolin sai Tapio vuonna 1969. Ti-mon roolissa vierähti taas useampi Taaborin kesä, kunnes vuon-na 1978 oli Tapiion aika sonnustautua Nummisuutarin Eskon 'sulhais-vaatteisiin' ja rientää 'ottamaan tuo askel, jota ei nauraa tule', nimittäin kosimaan Karrin talon kaunista Kreeta-neitoa.

Häätanssi Kanervannummella`

Vuonna 1858, kirjeessään Zachris Topeliukselle, kirjoitti Kivi muun muassa näin: *"Nyt oleskelen veljeni luona Siuntion pitäjässä enkä luultavasti tule Helsinkiin ennen kuin tammikuussa, sen vuoksi että, vaikka olen vielä hyvin heikko, tunnen kuitenkin terveyteni päivä päivältä paranevan. Niin, toivon että nämä arkiset tuumat ja toimet täällä arki-ihmisten parissa lopulta tekevät terveeksi sekä ruumiini että sieluni. -Virkeämpinä hetkinä ryhtyisin myös kirjoittamaan, ja olenpa pannut alulle eepillisen yrittelyn suomen kielellä, mutta sitä paitsi harjoittelisin myös suorasanaista ja luulisin` Bröllopsdansenin` suomeksi muokkaamisen siihen parhaiten soveltuvan. Minulla on nyt tätä näytelmää varten laajempi suunnitelma, 5 näytöstä, enemmän toimintaa ja useampia henkilöitä."*

Kirjeessä mainittua` *Bröllopsdansenia`* (tunnetaan myös nimi` *Bröllopsdansen på Ijugheden`*, Häätanssi kanervannummella) pidetään *Nummisuutarit-* näytelmän ensi luonnoksena.

Jo omana aikanaan, ilmestyessään vuonna 1864, sai Nummisuutarit hyvän vastaanoton. Nykypäivänä on näytelmä monilla ansioillaan saavuttanut kuolemattoman klassikon aseman, mutta myös vakaan aseman suomalaisen teatteriyleisön kestopuosikkina.

Päähenkilö Eskon, suutari Topiaksen vilpittömän pojan, on teatterikansa ominut lempilapsekseen. Minkälainen mies oikeastaan on tuo Esko? Ehkei aivan joka äidin unelmavävy, jos on uskominen suutarin Marttaa, joka luonnehtii poikaansa jokseenkin koruttomasti: *"Aika tolvana, itsepintainen kuin vanha sonni ja joka irvihampaan leikkikalua. Kylläpä häntä kohtaan, sen tiekköön Jumal` , parastani koettanut olen, sekä neuvoilla että köydenpäällä, mutta turhaan kaikki; kannettu vesi ei kairovossa pysy."*

Topias- isällä taas on pojastaan parempi käsitys: *"Eskoani et tyhmäksi maininne, yhtä viisas on hän aina kuin isänsäkin, minä nimittäin; hän on ihan kaltainen, niin sielun kuin ruumiin puolesta. Hän ei ole tyhmä, vaan vähän itsepintainen , ja sen taitaa tukastansakin nähdä, joka on valkea ja harjaskankea, niin kuin ukolla tässä. Sanalla sanoin: hän on oikea isän poika, hän on kuvani elävä."*

Taitaa Esko itse lopulta parhaiten sanoa: *"Tyhmyydelle minä olen vihainen ja äreä kuin rakkikoira; mutta viisaus ei ole kaille annettu."*

Esko lukkarin koulussa

Tapio Virolaisen Esko valloitti kertatehtävillä vaativaisen teatteriyleisön. Vaativaisen, koska hyviä Eskoja oli Taaborilla ennenkin nähty. Katsojat yleensäkin, Taaborille tullessaan, olivat tottuneet odottamaan korkealaatuista kesäteatteria.

Kun ohjaajana toimi sellainen rautainen ammattimies kuin Paavo Liski, vaadittiin näyttelijöiltä ennen muuta näyttelijäntaitoa. Ja sitä heillä oli, näillä nurmijärveläisillä sähköasentajilla, palomiehillä, maatalon emännillä ynnä muilla` arki- ihmisillä`. Heidän taitonsa nousi samasta lähteestä, mistä Kiven tekstitkin: tavallisen ihmisen arkisesta tosi elämästä.

Ja yleisö tungeksi Taaborinmäellä. Katsomo oli aina täynnä, säällä kuin säällä.

Tapio muistelee: *-Se Eskon rooli, jotenkin siihen oli niin helppoa solahtaa. Se sopi minun luonteeseeni. No, olihan minulla hyvä valmentajakin, vaimoni nimittäin. Anja on Nastolasta kotoisin, ja aina kun lähdimme siellä käymään, kun Anglialla ajoimme Nastolaa kohti, oli Anjalla kirjat mukana. Minä harjoittelin Eskon repliikkejä ja Anja katsoi kirjasta, että menikö oikein. Heti korjasi, jos*

meni vähänkin vikaan. Sen täytyi mennä täsmälleen niin, kuin Kivi on sen kirjoittanut.

Merkillisiä hetkiä

-Ainahan sinne Taaborille talven mittaan kaipasin, muistelee Tapio. -Kyllä kesäteatteri on ollut se minun lajini. Hienolta tuntui, kun tuli kesä ja harjoitukset alkoivat, ja taas sain nousta ylös Taaborin rinnettä. Vähän sama tunne, kuin Jukolan Juhanilla keran vanhasta Koti- Jukolastaan, että: `Porrastasi, tunkiotasi tahtoisin nyt suudella`!

Uljas Taaborinmäki korkeine mäntyineen ja harmaine rakennuksineen; ja näyttämö, joka illan tullen kylpi auringon hehkussa, sen hiljalleen painuessa Paloon peltojen taakse. Tämän ihmeempiä lavasteita ei pyydetty, ei kaivattu.

Vaan entä talvisin, kun raskas lumi verhosi Taaborin rinneet? Eiväthän näyttelijät nuku talviunta?

Tapio kertoo: -Täällä Nurmijärvellä toimi Jukolan näytelmäkerho, jossa minäkin olin mukana. Alpo Vuolle meillä oli ohjaajana ja Nurmijärven sanomien toimituksessa harjoiteltiin, tai erään maalaistalon tuvassa Raalantien varrella. Näytelmiä tehtiin ja käytiin näytelmäkilpailuissakin. Sitten tuli Ari Laine ohjaajaksi ja aloimme tehdä operetteja. Ensimmäinen operetti, Valkoinen hevonen, tehtiin vuonna 1974. Sitten Mustalaisruhtinatar, Viktorian husaari, Kreivitär Mariza, Erämaan laulu...

Ohjaajina toimivat myös mm. Kalle Juurela ja Stig Fransman. Harry Bergström vastasi musiikin johdosta ja Oiva Ollikkala tanssiohjauksesta. Ryhmä teki useita ulkomaanmatkoja, mm. Amerikkaan.

-No, minulle lankesivat aina ne hauskat roolit. Esimerkiksi Viktorian husaarissa Janczin rooli, se oli mukava tehdä.

Useita kunniakirjoja ja palkintotauluja löytyy Virolaisten kodin seinältä muistoina näytelmäkilpailuista. Suomen Harrastajateatteriliiton kultaisen tunnusmerkin Tapio sai vuonna 2008, ja Aleksis Kivi-seuran kuuluisan Eskon puumerkin jo vuonna 1982.

-Oli kaunis syyspäivä noihin aikoihin ja olin lähdössä pyöräilemään. Pääsin noin sata metriä kotoa, kun meni dynamo pinnojen väliin ja minä pyörän satulasta pää edellä tien penkalle! Se oli syyskuun lopulla; sitten lokakuun 10. päivänä Erkki Helamaa soitti ja sanoi, että mulle on myönnetty Eskon puumerkki, ja että mun täytyisi lähteä Helsinkiin sitä vastaanottamaan. Sanoin, että enhän mä voi sinne tulla, kun on naamani täynnä laastareita!

Tästä viikon, parin päästä oli Nurmijärvi-päivän juhla kotipitäjässä, ja siellä puumerkki viimein luovutettiin Tapiolle. Ujoa miestä jännitti kiitospuheen pitäminen. Mitäs viimein muuta, kuin Seitsemän veljeksien Laurin sanoi: "Minäkin nyt jotakin lausuisin, mutta tämä merkillinen hetki on perin masentanut kieleni entisen vikkelyyden."

Vielä kerran Esko

Tapio nähtiin Nummisuutarin Eskona vuodesta 1978 aina vuoteen 1991 saakka, siitä eteenpäin Eskon isän, suutari Topiaksen, roolissa.

-Moni kysyi, kun Eskon roolissa lopetin, että eikö sua nyt harmi kun se loppui? Ei mua harmittanut. Se on nuoren miehen rooli, fyysisesti raskas.

Kuitenkin vuonna 2013 nähtiin Tapio vielä kerran Eskona Kivi-juhlien 60-vuotisjuhlien juhlanäytöksessä. -Sanoin siinä kohtaa, että onkohan missään koskaan nähty 70-vuotiasta Eskon roolissa?

Viime vuosina ei Tapio enää ole rooleihin lähtenyt. -Ikää kun tulee, sitä alkaa tulla vähän araksi heittäytymään mukaan uusiin, isoihin projekteihin.

Sen sijaan esiintymisiä erilaisissa juhlatilaisuuksissa, kuten häissä tai syntymäpäiväjuhlissa, on Tapio viime aikoina tehnyt paljon.

-Viimeksi viikko sitten esitin päiväkotilapsille kohtauksen Seitsemästä veljeksestä. Pienen kohtauksen, joka päättyi Oravalauluun.

Laulu oravasta (Timon laulu Seitsemässä veljeksessä) taitaa olla kaikenikäisen yleisön suuri suosikki?

-Tunteikas juttu, Tapio myöntää.

Topiaksen tuvassa

-Kyllä se on mulle ollut semmoinen elämäkoulu tää teatteri. Kun en muita kouluja ole käynyt, niin sieltä teatterista tavallaan olen koulutukseni ammentanut. Sitten vielä, kun olen saanut niin hyviä rooleja. Kuten Topiaksen roolin, joka sopi mulle niin kuin ne nä pähän!

Nummisuutarien viidennessä näytöksessä kuvailee suutarimestari Topias elämäänsä tähän tapaan: *"Mikä on suutari Topiaksen eläessä? Hänen konstinsa istuu päässä, sen käytös kourassa tässä; terve ruumis, silmät, korvat ja kaikki muut jäsenet; uljas vaimo ja kaksi poikaa, ja omalla kannallansa asuu hän tässä, tässä vaapaalla, kaikuvalla honka-nummella."*

-No sehän on ihan niin kuin mun omasta elämästä! Topiaan ja Eskon roolit, ne olivat mun parhaita rooleja.

Teatteri vei leijonanosan Tapion vapaa-ajasta elämän ` ruuhkavuosina `, lasten ollessa pieniä.

-Eihän se olisi onnistunut, ei mikään olisi onnistunut ilman puolison tukea ja myötäelämistä. Anja aina, yhä uudelleen kannusti mua lähtemään sinne Taaborille. Nyt viimeksikin, kun kysyivät mua sinne, sanoi Anja mulle, että mene vaan. Itseltäni kun ei löytynyt enää intoa ja kiinnostusta, niin se jäi sitten.

Anja Virolainen on tehnyt mittavan työn kootessaan lukemattomat, vuosien varrelta kertyneet lehtijutut ja arvostelut laajaksi koti-arkistoksi, samoin kuin Taaborilta ottamansa mainiot valokuvat. Näin, tallentaessaan arkea ja juhlaa miehensä näyttelijäntaipaalelta, on hän samalla tallettanut myös melkoisen kappaleen Kivi-juhlien historiaa ja nurmijärveläistä elämänmenoa.

Sydämeni laulu

-Se Kiven teksti, Tapio pohtii. –Se on aitoa, kuolematonta. Sieltä löytää aina sellaisia repliikkejä, että ne on ihan tätä päivää. Eihän ihminen pohjimmiltaan ole miksikään muuttunut, eikä muutu. Ja kun Seitsemää veljestäkin ajattelee, et kuinka rikas teos se lopultakin on. Kun jokainen veljeksistä on oma vahva persoonansa; ja sitten on tämä uusmaalainen maaseutu tapahtumien näyttämönä; on kylä ja kyläläiset vastapainonaan Impivaaran yksinäisyys. Ja vielä nämä verevät tarinat siihen päälle, niin kuin tarina valkean käärmeen kruunusta ja kalvean immen tarina. Siinä on sellainen kokonaisuus, että siitä voi hyvä ohjaaja tehdä vaikka mitä. Ei sen aina tarvitse olla sitä samaa vanhaa.

Runoilija, akateemikko V. A. Koskenniemi aikoinaan sanoi Seitsemää veljestä Suomen kansan suureksi rakkaudeksi, joka on ` ulkopuolella kilpailun, niin kuin vain se voi olla, jonka sydän on valinnut. ` Löytääkö Tapio Virolainen Seitsemästä veljeksestä, tai Kiven tuotannosta yleensä, joitain tiettyjä aarteita, lempilapsiaan?

Tapio mainitsee Nummisuutarit ja erityisesti sen viiden näytöksen. *–Siinä on huumoria, lujaa tulevaisuudenuskoa, toisaalta menneisyyden varjoja niin kuin elämässä aina. Unohtumattomia repliikkejä: "... ja ympärilläni seisoo lapsuuteni tienoot taas ja näyt, ahot, kankaat, pellot leikatut, aumat pelloilla ja sauhuvat riihet, kaiken tämän näen ja korvissani kielen lempeän kuulen."*

Se on merimies Nikon repliikki, miehen, joka maailman myrskyistä palaa kotiin kanervanummelle.

Raila Korsisaari

Kuvat Taaborilta: Anja Virolainen

Paikallistien Klaukkala – Metsäkylä - Palojoki kertomaa

Paikallistie Klaukkala – Metsäkylä – Palojoki erkaneen vanhasta Helsinki – Hämeenlinna tiestä entisen Helsingin pitäjän, nykyisen Vantaan kaupungin rajan tuntumassa ja etenee noin 1,5 kilometrin

matkan vain muutaman kymmenen metrin päässä rajasta. Tien lähtökohdan tuntumassa sijaitsi 100 vuotta sitten Sillanpään torppa. Isoisäni oli tuon torpan poika. Vuonna 1922 säädettiin laki, Lex Kallio, jolla oli laajat yhteiskunnalliset seuraukset. Torpparit saivat oikeuden lunastaa torpat itselleen, maattomat saivat omaa maata. Isoisänikin sai lunastettua Sillanpään torpan maat, alle sata metriä leveän ja noin 4 km pitkän palstan Vantaan rajalta Metsäkylään. Ristinbackan kantatalon isäntä suhtautui asiaan myönteisesti; hevosenvarsa riitti etumaksuksi.

Joitakin peltojakin palstalla oli tien alkupäässä, missä nykyisin sijaitsee huoltoasema ja pieni teollisuusalue. Enimmäkseen palsta kuitenkin muodostui kumpuilevasta, runsaasti avokallioita sisältävästä metsästä. Kaikki viljelyyn soveltuvat maastokohdat raivattiin aikanaan pelloksi. Pääosin pellot sijaitsivat tien varressa, tien ja Vantaan pitäjän rajan välissä, kaksi kauempaan sijaitsevaa pientä peltoa raivattiin metsän keskelle. Tienvarren uudet pellot, jotka isäni lähes yksinään raivasi, ovat kokonaan uudelleen metsittyneet ja niille on rakennettu kaksi omakotitaloa. Isäni aloitti työn 12-vuotiaana ja lopetti vasta sotaväkeen lähtiessään.

Kuten edellä on todettu, paikallistie kulkee noin 1,5 km:n matkan isoisäni aikoinaan lunastamaa palstaa pitkin ja peittää alleen noin 15 % alun perin raivatusta peltoalalta.

Muistona vanhoilta ajoilta on tällä osuudella 1930-luvulla rakennettu lato edelleen tallella.

Pienen metsäosuuden jälkeen tie laskeutuu aukealle, jossa on muutama talo. Oikealla, kallion päällä, lähes näkymättömissä on edelleen tallella vanha hirsinen mökki, jonka Ida ja Frans Johansson rakensivat 1918 ostamalleen maa-alueelle. Mökki on nykyisin tyhjiillään. Sen erilaisista vaiheista ja asukkaista kerrotaan yksityiskohtaisesti Klaukkalan Metsäkylän kyläkirjassa.

Matti Aaltion tievaellus on samalla kertaa aikamatka ja katsaus suomalaiseen kansallismaisemaan. Siinä esiintyvät niin uskomukset, ihmiskohtalot kuin maaseutuyhteisön kehittyminen isojaon kylästä moderniksi taajama-alueeksi.

Aukean jälkeen seuraa lyhyehkö mutkainen metsätaival, joka aikoinaan oli synkkä ja pelottavakin pimeällä. Sihenkin liittyy oma tarinansa, josta tuo tieosuus sai nimen Pitkänhännän mäki. Metsäkyläläinen isäntämies, Väinö

Mäkinen, oli iltamyöhällä säkkipimeällä kävelemässä Pitkänhännän kohdalla kotiaan kohti, kun hän huomasi tien vasemmalla puolella pitkähäntäisen olion, joka äänettömästi kulki hänen editseen vinosti tien yli ja katosi sen jälkeen näkyvistä. Muutamaa päivää myöhemmin Väinön äiti yllättäen kuoli.

Pitkänhännän jälkeen tullaankin jo Metsäkylän yhtenäisen peltoalueen reunaan ja ohitetaan kaksi kylän kantataloa, Yli-Koskela ja Ali-Koskela. Jälkimmäisen jälkeen tullaan tienkohtaan, jolla surullinen historia. Nuori nainen, Elna Johansson, riisti siinä, noin 85 vuotta sitten, onnettoman rakkauden seurauksena hengen itseltään. Tämäkin traaginen tapahtuma on kerrottu Klaukkalan Metsäkylän kyläkirjassa.

Ohuen metsäsuikaleen kohdalla tie kaartaa vasemmalle ja sen jälkeen tien vasemmalla puolella avautuu peltomaisema. Tien oikealla puolella on metsittyntä peltoa. Tuon Pellon raivasi Oskari Alho noin 80 vuotta sitten. Hän tuli kylään huutulaispoikana ja sai aikanaan hankittua itselleen metsäpalstan, jota sitten alkoi raivata pelloksi. Hän asui aluksi perheineen pienessä mökissä, mutta utteruus tuotti tulosta. Uudispellon reunaan nousivat uudet rakennukset, navetta ja nykyaikainen asuinrakennus.

Seuraavaksi saavutaan Metsäkylän keskustaan ja aikansa kylän mahtimiehen, Veli Suomisen pitkälti rakentamaan ympäristöön, joka nykyisin on uusien omistajien hallussa. Ensimmäisenä vasemmalla kohoaa isokokoinen autotalli-/asuinrakennus 1960-luvulta. Alakerrassa oli aikanaan linja-autovarikko ja yläkerrassa kuljettajien asunnot. Nyt, 50 vuotta myöhemmin asunnot ovat edelleen tallella, mutta linja-autoja ei enää näy. Entinen kaupparakennus sotia edeltäneeltä ajalta on edelleen tallella, tosin saneerattuna. Tien vastakkaisella puolella on samanikäinen talo, jossa aikoinaan toimi kylän toinen kauppa, Osuuskauppa Kivi. Seuraavana oikealla, uuden omakotitalon jälkeen on Suomisen sodan jäl-

Ladon "kattotalkooväki" 1930-luvulla otetussa valokuvassa.

Sama lato 80 vuotta myöhemmin nykyasussaan omakotiasujan autotallina ja varastona.

1800-luvulta peräisin oleva Ali-Hemmin vanhan päärakennus, kuvattuna 1920-luvulla.

keen rakentama autotalli –/ asuntorakennus ja vinottain tienhaaran vastakkaisella puolella, ylempänä mäellä, Suomen 1970-luvulla rakentama suurehko asunto– ja toimistorakennus, jota usein luullaan virheellisesti päiväkodiksi. Se on kuitenkin edelleen asuinkäytössä.

Metsäkylä syntyi 230 vuotta sitten kun Ruotsi-Suomen maanmittari Carl Hagström Klaukkalan talollisten aloitteesta suoritti isonjaon, jossa talojen takamaista muodostettiin kahdeksan uutta tilaa, joiden keskikoko oli noin 120 hehtaaria. Tiloista Mäkilä (nyk. Mäkelä), Hemmi, Mattila, Teppo, Nummi (nyk. Nummela) ja Anttila sijaitsevat nykyisen Metsäkylän alueella, Jussila ja Heikkilä (nyk. Holma) Numlahden kylässä. Tilat ovat aikojen kuluessa pirstoutuneet osittain pienempiin osiin. Metsäkylässä maarekisterinumeroiden välille 9 – 16 sijoittuvat alkuosat kertovat edelleenkin kylän asukkailla, mihin Klaukkalan kantatilaan heidän omistamansa tila tai palsta on aikoinaan kuulunut.

Paikallistie on pysynyt hyvinkin tarkoin alkuperäisellä urallaan. Sen sijaan maisemallisesti on tullut muutoksia. Suurimman muutoksen tässä suhteessa on aiheuttanut Metsäkylän halki rakennetut suuret tiet. Ensin, 1950- ja 1960-lukujen vaihteen tienoilla rakennettiin uusi tie Hämeenlinnaan ja sen viereen, noin 20 vuotta myöhemmin, sama tie moottoritienä. Metsäkyläläiset pyrkivät kaikin keinoin vastustamaan moottoritien rakentamista kylän läpi. Perusteena oli mm. eräälle tien alle jäävälle omakotitalolle annettu korkeimman hallinto-oikeuden myönteinen päätös.

Tielinjausta vastaan protestoitii sanomalehdissä ja Nurmijärven omassa paikallisradiossa, Radio Kolmessa, mutta tuloksena oli ainoastaan sympatiaa. Vastustuksesta huolimatta moottoritie rakennettiin alkuperäiseen paikkaan.

Moottoritien jälkeen tie nousee ylemmäksi Hemmin kantatilan alueelle. Ensin tulee vastaan Yli-Hemmi jyrkässä mutkassa ja sitten tien korkeimmassa kohdassa Ali-Hemmi, jonka 1800-luvulta peräisin oleva päärakennus hajotettiin vasta 1970-luvulla.

Paikallistiestä kohtisuoraan oikealle erkanevan, Seutulaan johtavan Riipiläntien kohdalla, kulkee Klaukkalan ja Palojoen rekisterikylien välinen raja. Metsäkylä on virallisesti olemassa vain koulupiiri-, posti- ja äänestysalueena.

Palojoen kylän puolella sijaitseva Toivalan asuntoalue syntyi sotien jälkeen, kun eräs liikemies hankki omistukseensa kyseisen alueen, palstoitti sen ja myi palstat halukkaille. Saman periaatteen mukaan ja samoihin aikoihin syntyi myös Metsäkylän koulun läheisyyteen Nummimäen asuntoalue. Siellä toimijana oli liikennöitsijä ja liikemies Veli Suominen.

Sekä Palojoki että Klaukkala ovat huomattavasti vanhempia kyliä kuin Metsäkylä. Molemmat ovat muodostuneet ensin tiheään asutuiksi ryhmäkyliksi, joita sarkajakaiset pellot ympäröivät. Isossajaossa ryhmäkylät sitten hajautettiin ja jokainen talo sai oman erillisen maapalansa.

Palojoki on kansalliskirjailijamme Aleksis Kiven ansioita yksi maamme tunnetuimmista kylistä. Tämän kirjoittajalle Palojoki on myös sikäli erikoisasemassa, että Kalevi Lahtelan tekemän sukututkimuksen mukaan äitini esi-isät ja esi-

Metsäkylän koulupiiri ja äänestysalue ulottuvat kuvan esittämästä paikasta vajaan kilometrin Palojoen puolelle eli Toivalan asuntoalueelle asti. Toivolalaisten posti sen sijaan hoidetaan Palojoelta käsin.

Kantatien loppupään kantataloja Palojoella luoteen suunnasta katsottuna. Oikealla Mäki-Hemmola, keskellä Heikkilän ja Lallan rakennuksia. Trotskin talo on äärimmäisenä vasemmalla, mutta jää tässä kuvan ulkopuolelle.

äidit siirtyivät ensin 1700-luvun alkupuolella yhden sukupolven ajaksi Nummenpään Myyriltä Palojoen Yli-Hemmolaan ja sieltä ensin kolmen sukupolven ajaksi eli 1800-luvun jälkipuoliskolle asti, Pelto-Hemmolaan ja sitten Metsäkylän Yli-Hemmiin, mistä isoäitini muutti avioituttuaan edelleen 1900-luvun alussa Metsäkylän Anttilaan.

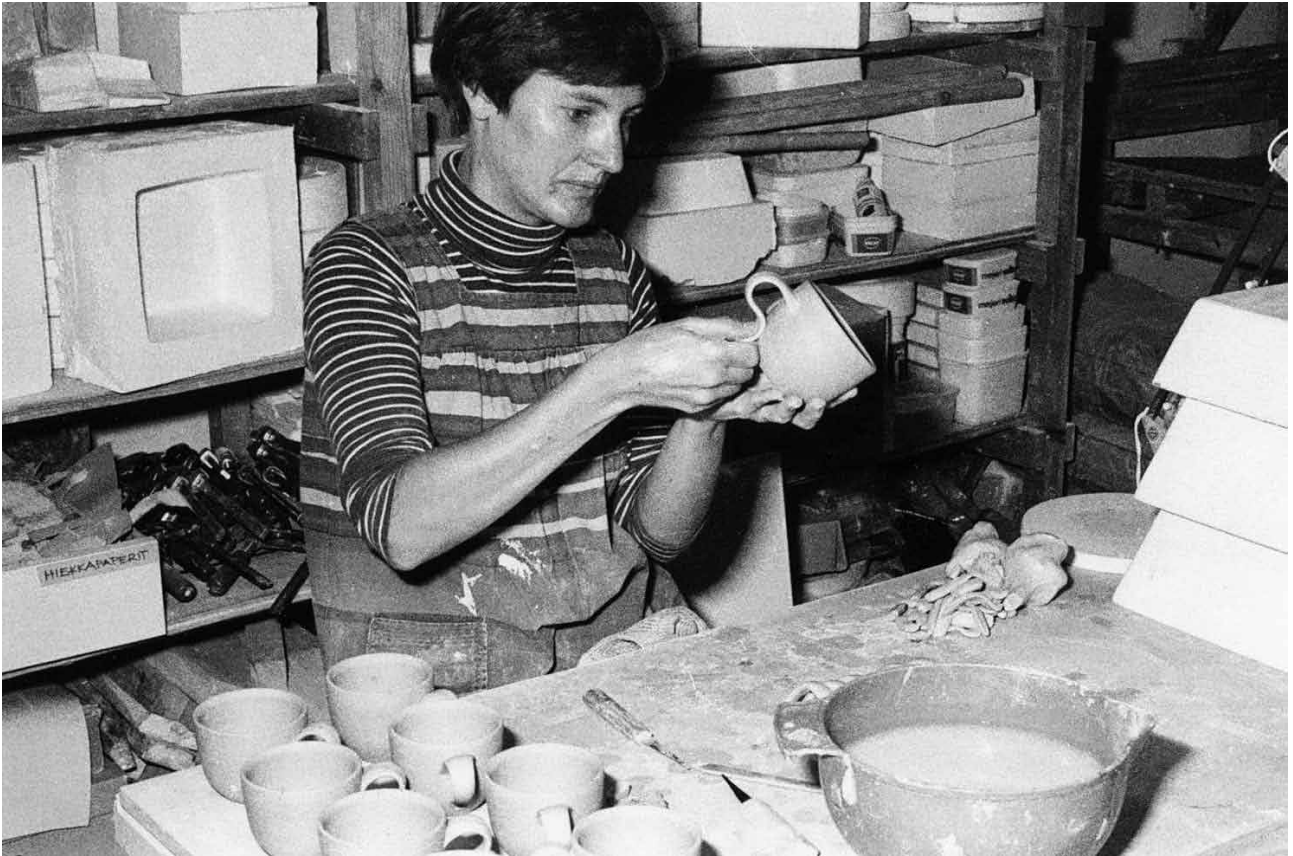
Kun saavutaan Metsäkylän suunnasta Palojoen peltoalueelle, alkaa Yli-Hemmola näkyä vasemmalla taloryhmässä peltojen takana, metsän reunassa. Palojoen muista kanta-taloista Mattila on Vantaan joen yli johtavan sillan vieressä ja

Pelto-Hemmola joen jälkeen tien mutkassa. Tien noustessa ylemmäksi ja kaartuessa vasemmalla saavutaan alueelle, jossa on neljä taloa entisen ryhmäkylän tapaan lähellä toisiaan. Ensimmäisenä vasemmalla Mäki-Hemmola ja oikealla Heikkilä ja noin 200 metrin päässä vasemmalla Lalla ja noin 100 metriä myöhemmin Trotski, Aleksis Kiven äidin kotitalo.

Tänne paikallistie Palojoki – Metsäkylä - Klaukkala päättyy, on tultu Hyrylä – Nurmijärvi kk - tielle.

Matti Aaltio

Terhi Juurinen ja Seenat

Terhi Juurinen viimeistelemässä teekuppia Seenat Oyn keramiikkapajalla Palojoella, syyskuu 1980.

Keramiikkapaja Seenat toimi Palojoella Maisin metsästä lohokotulla asutustilalla. Sen perustivat vuonna 1976 kolme Taide-teollisesta korkeakoulusta valmistunutta taiteilijaa: Terhi Juurinen, Lea Klemola ja Riitta Pensanen (myöh. Siira). Vuonna 1978 Seenat saivat taideteollisuuspalkinnon ja suurta kiitosta Helsingin Sanomissa.

Me Naiset-lehdessä Tellervo Anttila kirjoitti vuonna 1983 ylistäviä sanoja heidän keramiikastaan: *"Lautanen on syömävälineistön peruskivi. Muoto, jonka Nurmijärven Palojoen kylän Seenat ovat toteuttaneet perusmallistossaan, suo kattajalle leikkimisen iloa. Hillitysti harmaat, turkoosi, maan musta eivät hyppää silmille, vaan antavat katteille ja tarjottavalle hengen, joka saa hiljentymään ja kunnioittamaan luonnon omia materiaaleja: silkkaa savea ja puhdasta pellavaa."*

Seenojen taitoja arvostettiin niin paljon, että heiltä oli jo aikaisemmin tilattu suuri tilataideteos korostamaan Helsingin Rautatien metroseisaketta. Kyseessä oli noin 350 neliömetriä kattava seinäala.

Vuonna 1999 Terhi Juurinen jäi Palojoelle yksin Seenoista vastaamaan. Lea Klemola jäi viiden vuoden jälkeen pois keskittyäkseen opetustoimeensa ja Riitta Siira jäi hoitamaan syntyneitä kaksosiaan.

Luonnon ehtojen mukaiseen kokeiluun ihastunut Juurinen sai vuonna 2000 keramiikkapajaan jo opiskeluaikoinaan haaveilemansa puupolttoisen uunin. Sen saamisessa palojokelaiset olivat apuna ja tukena. Kyläkirjan mukaan *"Ari Rauta kaivoi uunirakennuksen kuopan ja tarvittavat metallityöt hitsasi tarkasti Kalervo Leino. (...) Puupoltto-uunissa valmistuu kolme kertaa vuodessa kaksi kuutiollista keramiikkaesineitä, joista jokainen on uniikki. Yhteen polttoon kuuluu autokuormallinen eli noin seitsemän kuutiometriä puuta, jonka Terhi Juurinen hankkii Raudan sahalta."*

Samassa kirjan artikkelissa on myös taiteilijan itsensä selitys paljon työtä vaativan puu-uunin käytölle: *"Sama materiaali, aivan erilainen värisävy. Sähköuunista ei tule enää yllätyksiä, mutta se jaksaa aina yllättää, miten lieskat ja tuhka kuvioivat saveen puu-uunissa. Sattumalla on lopputuloksessa suuri osuus."*

Terhi Juurinen sai 2011 Jenny ja Antti Wihurin rahaston "Käden Taito"-palkinnon ja vuonna 2014 hänelle myönnettiin valtion taiteilijaeläke. Hän oli syntynyt 28. lokakuuta 1945 ja hän siirtyi ajasta ikuisuuteen 16. helmikuuta 2015 69 vuoden iässä.

Jaakko Ojanne

Vilkkaimman metroaseman juuret ulottuvat Palojoen maisemiin

Virallinen metroliikennöinti alkoi 2. elokuuta 1982 Helsingissä, maailman pohjoisimmalla vyöhykkeellä sijaitsevalta metrolla. Helsingin rautatieaseman metroseisake, Rautatientori, lienee paitsi koko Helsingin, myös koko maan vilkkaimpia liikenteellisiä solmukohtia. Ja vilkkaammaksi se edelleen käy, kun niin sanottu Espooseen kurottuva länsimetro valmistuu. Tällä hetkellä metrolinjoilla on pituutta noin 21 kilometriä. Selvää oli, että Rautatientorin metroseisake haluttiin Helsingin kaupungin toimesta laatia muista erottuvaksi. Niinpä palojokelainen keramiikkapaja Seenat sai toimeksiannon pinnoittaa 350 neliömetrin suuruinen ala metrokäytävää.

Keramiikkapaja Seenat toimi Palojoella, Nummenttiellä. Paikka oli alun perin Maisin talosta lohkaistu asutustila. Perustajia keramiikkapajalla oli 1976 kolme Taideteollisen korkeakoulun kasvattia: Terhi Juurinen, Lea Klemola ja Riitta Pensanen, sittemmin Siira.

Tarja Rantasen toimittamassa Palojoen kyläkirjassa ”Nummisuutareiden naapurit” kerrotaan Seenoista ja toiminnan alkutaipaleesta kansallismaiseman oloissa:

”Tila, johon yrityksen tuotantotilat ja myymälä perustettiin, oli Terhin appivanhempien. (...) Naiset remontoivat navettaa vuoden verran aina vapaa-aikoinaan. Polttouunit sijoitettiin entisen sikalan puolelle. Työskentely-, ruokailu- ja neuvottelupöytä oli entisen lehmien syöttöpöydän kohdalla. Seenoista tuli menestys! Ensimmäistä yksityisnäyttelyä Finnish Design Centerissä pidettiin Helsingin Sanomissa läpimurtona ja täysosumana. Naisille myönnettiin vuonna 1978 taideteollisuuspalkinto ”alansa raikkaana uudistajana”.

Kiittäviä ja jopa ylistäviä arvioita oli luettavissa muistakin lehdistä. Ansiot ja niiden tuoma kuuluisuus johtivat siihen, että toimeksianto Helsingin kaupungiltakin tuli: uuden metroaseman haluttiin myös edustavan näitä ”raikkaita uudistuksia”. Seinäreliefien oli tarkoitus korostaa uutta liikkumisen muotoa, jota pääkaupunkiin oli ajettu vuosikymmeniä ennen sen toteutumista.

Seinäreliefien muodot ja suuntaviivat tekevät sinänsä arkisesta kiireen tyyssijasta interiööriin, jolla on taiteellista arvokkuutta. On kuitenkin valittava sopivan hiljainen hetki astella halki seisakkeen laiturialueen voidakseen antaa katseen

Terhi Juurinen savipajassaan. Kuva teoksesta ”Nummisuutareiden naapurit”.

lipua pitkin kaakeloituja pintoja ja katsellakseen yksityiskohtia. Tässä suhteessa Seenojen suurtyö saattaa useimmilta mennä ikään kuin ohi tietoisuuden. Toki kääntäen voisi pohdiskella, miten ankea ja tyhjyyttään kumajava koko valtava laiturialue olisikaan, mikäli seinät olisi vain pinnoitettu teollisuuden massatuotannolla ja mainostauluilla.

Nyt koko asema-alue on keramiikkataiteellinen kokonaisuus, josta jokainen voi nauttia sen silmänräpäyksellisen tuokion, joka hänellä on alueella liikkeessään. Metromatkoja tehdään päivässä hiukan alle 200 000 ja vuodessa noin 62 miljoonaa, joten Seenojen keramiikkapajan työ lienee maamme katsotuin taideteos. Harva vain tietää tai muistaa, että senkin aarteen juuret ovat Nurmijärven Palojoella.

Viehättävänä yksityiskohtana löytyy itään menevän liikenteen laiturin laitoituksesta kaksi yllätystä. Toinen on selvästi lapsen kuivuvaan saveen piirtämä hymyilevä hahmo ja toinen on sen yläpuolelta löytyvä kissantassun jälki.

Työskennellessäni vuosina 2002-2003 Helsingin kaupunginmuseossa inventoimassa erilaisia muistolaattoja ja –reliefejä sekä laatimassa niistä kattavan tietokannan, kohtasin myös nämä vapaasti muistolaatoiksi tulkittavat yksityiskohdat. Itse asiassa Terhi Juurinen otti minuun yhteyttä kertoakseen, että asemalta löytyy yksittäinen laatta, johon on painettu Seenojen taiteilijakolmikolle tärkeän ja innoittaneen opettajan, professori Kyllikki Salmenhaaran (1915-1981) keramiikkatöiden tunnuskuvio. Samassa yhteydessä syntyi pieni haastattelu:

”Salmenhaara toimi mm. Taideteollisen korkeakoulun keramiikan yliopettajana. Hän oli kuollut 13. heinäkuuta 1981 ja halusimme kunnioittaa opettajaamme laittamalla yhteen laattaan hänen tunnuksensa. Se löytyy seinustalta, jonka takana on metroaseman valvomo. Metroaseman laatoitustyön aikana tapahtui niin, että valmistettujen laattojen ollessa kuivumassa ja odottamassa polttoa, lapsi taiteili pienen kuvioinnin yhteen laattaan. Päätettiin kuitenkin, että tämä kuvioitu laatta asetetaan sanansuunlausumatta muiden joukossa paikoilleen. Se tuokin oman inhimillisen ja lämpimän lisänsä kokonaisuuteen. Toinenkin vastaava kohde löytyi. Meillä oli kissa, joka tepasteli yhden laatan päällä ja sai näin tassunsa jäljet

ikuistetuksi Helsingin rautatieaseman metroon. Molemmat ovat toki löydettävissä matkustajalaiturilta pienellä tarkkuudella.”

Oli suuri onni, että tuolloin sain tilaisuuden haastatella Terhi Juurista tästä laatta-asiasta, sillä myöhemmin tavatesamme puheltiin muita asioita. Kun päätin laatia Seenojen suurtyöstä tarinan Klaneettiin, otin Juuriseen uudelleen yhteyttä. Olin saanut kuulla vakavasta sairaudesta, mutta lopulta puhuimme puhelimesakin ja sovimme palaavamme asiaan. Uutta yhteydenottoa emme tässä elämässä kuitenkaan ennättäneet toteuttaa, sillä väliin ennätti jälleen kuoleman viikate. Onneksi museon taltioinnit olivat olemassa – ja onneksi Palojoen kyläkirja oli ennättänyt tehdä sekin omat taltiointinsa.

Kulkiessani Rautatientorin metroseisakkeen halki mielessäni ovat palojokelaiset ajatukset, Terhi Juurisen iloinen olemus ja suu vetäytyy hymyyn, kun ajattelen pikkulapsen orastavaa taiteellisuutta ja tuntemattoman kissan päätöstä taas tassutella kielletyllä paikalla.

Jaakko Ojanne

Helsingin Rautatientorin metroasema on kokonaisuudessaan nurmijärveläinen taideteos.- KUVAT: Jaakko Ojanne

Viehättävä yksityiskohta pitää itse löytää Seenojen keramiikateoksen kätköistä. Lapsen piirros ja sen yläpuolella palojokelaisen kissan tassujen jäljet ovat nyt ikuistettuna Helsingin metroasemalle.

Keramiikkataiteilijat halusivat kunnioittaa opettajaansa Kyllikki Salmenhaaraa asettamalla tämän käyttämän keramiikkatunnuksen myös oman työnsä yhteyteen. Tämäkin yksityiskohta täytyy itse löytää.

Rajamäell' korkealla - Rajamäki sai myös oman kyläkirjansa

Rajamäki on Nurmijärven ehkä valtakunnallisesti kuuluisin kyläalue, mutta vasta nyt kuluvan vuoden aikana se sai oman historiansa kansien väliin. Elokuussa julkistettiin muhkea teos *"Rajamäell' korkealla – Rajamäen kyläkirja"*. Teoksen toimituskuntaan kuuluivat: Jukka Iso-Herttua, Matti Luokola, Tapio Ranta, Pekka Valkonen, Saara Welin sekä Jaakko Yli-Paavola. Kirjan taittotyöt teki toimituskunnan jäsenistä Pekka Valkonen.

Rajamäen oman kyläkirjan syntysanat lausui alun perin ääneen nyt jo joukostamme poistunut Raimo Leino. Nurmijärvi-Seuran puheenjohtajan ominaisuudessa hän oli kutsunut kirkon seurakuntasaliin asiasta kiinnostuneita. Sali oli täynnä ja kiinnostusta oli, mutta tekijöitä oli vastaavsti vielä vähänlaisesti. Siemen oli kuitenkin kylvetty ja asia alkoi hiltalleen itää. Varmaankin eri yhteyksissä asiaan aika-ajoin paltiinkin. Vuonna 2010 alkoi tapahtua.

Tapio Ranta kertoi kirjan syntyvaiheista julkistamistilaisuudessa 27. elokuuta 2015: *"Kesällä 2010 aloitti Saara Welin soittokierroksen ja ehdotti, että alettaisiin koota Rajamäen kyläkirjaa. Siitä se alkoi. Ryhmä oli koossa varsin nopeasti. Aloitimme pitää kokouksia kerran kuussa."*

Alkuun päästyään toimikunta ryhtyi kokoamaan niin tarinoita kuin valokuvia. Osa luki vanhoja sanomalehtiä.

"Ilmapiiiri toimikunnassa oli kiinnostunut, leppoisa ja innostunut. Kaikilla jäsenillä oli jonkinlainen yhteys Rajamäkeen, mutta jokainen oppi uusia asioita kylästä ja sen elämästä."

Näillä sanoillaan Ranta varmaankin kuvasi yleisemmin sen syyn, miksi kyläkirjoja yleensäkin kootaan ja kirjoitetaan. Näin saadaan tallennettua sitä arvokasta työn ja arjen historiaa, joka jää suurempien historiateosten katveeseen. Vastaavasti näissä nyt tällä kertaa rajamäeltä talteen saaduissa yksityiskohdissa piilee paljon arvokasta ja ideoita antavaa tietoa, joka saattaa olla monelle rajamäkeläisellekin ihmiselle uutta.

Teos itsessään on vaikuttava, yli 300-sivuinen ja runsaasti kuvamateriaalia sisältävä laitos. Sisällysluettelon mukaan kylän vaiheita ja historiaa katetaan niin varhaisen menneisyyden kuin elinkeinoelämän, yhteiskunnallisten rientojen

ja luonnonkin osalta. Erityisen viehättävä on myös kirjan liiteosa, joka tässäkin teoksessa listaa niin kunnallisen elämän vaikuttajat kuin muutoinkin ansioituneet ja kiinnostavat henkilöt. Tällaisten tietojen löytyminen umpimähkäisesti arkistojen kätköistä tai yleisteoksista olisi hankalaa, jollei suorastaan mahdotonta.

Kirjatoimikunnan jäsenistöllä ei ollut suoranaista puheenjohtajaa, mutta viiden vuoden työrupeaman aikana ryhmä lienee hitsautunut omaksi pieneksi yhteisökseen, joka on taivaltanut samaan kirjalliseen suuntaansa ja saavuttanut oivallisesti päämääränsä. Nyt Rajamäelläkin on oma kyläkirjansa.

Kirjan esipuheessa mainitaan, että Rajamäki valittiin vuonna 2011 vuoden uusmaalaiseksi kyläksi. Tutkitusti on todistettu, että *"kotiseuturakkaus on täällä Keski-Uudellamaalalla vahvinta."*

Tämä lieneekin edellytys sille, että kylästä löytyy innostusta viiden vuoden talkootyöhön kotiseudun perintöä talentamaan. On tunnettava aitoa rakkautta omia juuriaan ja kotiseutuaan kohtaan voidakseen löytää innostusta ja käyttöenergiaa tällaiseen mittavaan ponnistukseen. Toki on niinkin, että hyvään ja kiinnostavaan asiaan saa muita samanhenkisiä innostumaan. Niin on käynyt tälläkin kertaa, kun on haluttu panna tarinaa talteen.

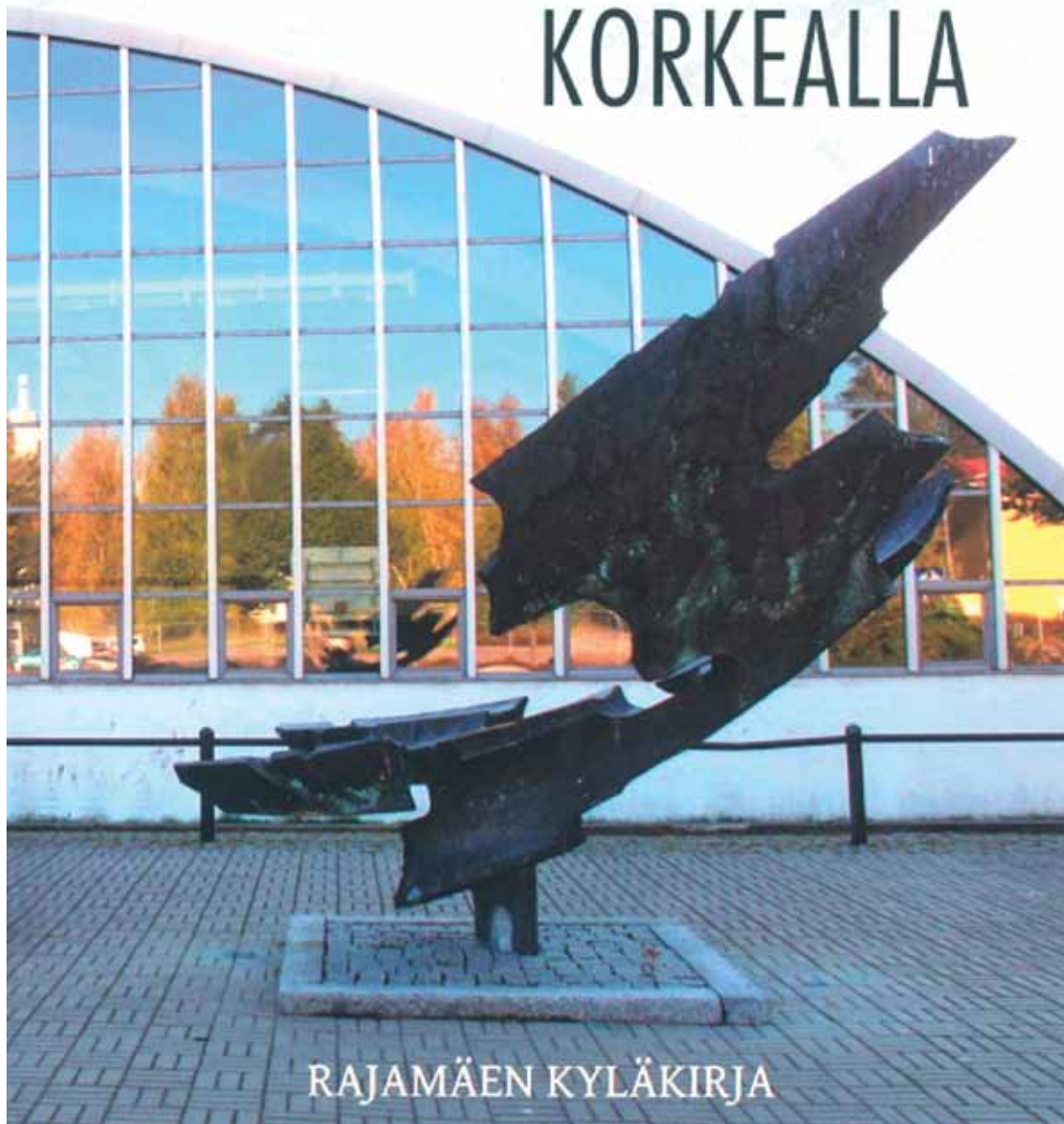
Rajamäen kyläkirjaa ei varmastikaan ole tarkoitettu luettavaksi kannesta kanteen yhdeltä istumalta. Jonkin verranhan löytyy jopa pientä toistoa, mutta niin kyläkirjassa kuuluu olla. Samat ihmiset ovat toimineet monessa toimessa. Tarinoillakin on ollut monia kertoja. Siksi on mielekäästä lukea sivu sivulta ja välillä vaikkapa keskeltä. Rajamäen kyläkirja koostuu monesta tarinasta niin kuin elämä itsekkin.

Alkon osuus on tarkoituksella jätetty hiukan lyhyemmäksi, sillä sen historiaa ja vaiheita on käsitelty runsaudella monessa teoksessa jo aikaisemmin.

Erikseen tällaisten kyläkirjojen antimista tulee iloita niiden kuva-aarteistosta. Valokuvat nimenomaisesti tuovat menneet tapahtumat yksityiskohtineen ja pysähtyneine hetkineen lukijan tavoitettaviksi. Ilman kyläkirjojen ilmesty-

RAJAMÄELL' KORKEALLA

RAJAMÄEN KYLÄKIRJA

mistä monet kenties ainutlaatuisetkin kuvat jäisivät yksityisarkistojen albumeihin ja pahimmassa tapauksessa kokonaan tietyttömiin.

Rajamäellä on nyt toimittu juuri sillä nurmijärveläisellä perinteellä, jonka mukaisesti menneiden polvien työtä ja ihmisten elämää kunnioitetaan kaikkein parhaiten tallentamalla mennyttä elämänmenoa uusien sukupolvien ja uusien kylälaisten tutustuttavaksi.

Aloittikohan tämän taltiointin jo ennen kirjatoimikuntaa itsensä Aleksis Kivi, joka *"Seitsemässä veljeksessä"* runoilee Rajamäestä: *"Rajamäell' korkealla asuu pariskunta, harjoittaen virkaa viisi, ammattia monta."*

Joka tapauksessa olemme kaikki taas hiukan henkiseltä perinnöltämme vauraampia, kun pitäjässä on yksi arvokas kyläkirja lisää.

Jaakko Ojanne

Jos sarjassa oli paljon hiihtäjiä matkaan lähdettiin pareittain. Kuva Matti Rintalan kokoelmat.

Yleisö seuraa Maarian kisoja Nukarin Pirtillä eturivin paikoilta. Kuva Matti Rintalan kokoelmat.

Ylös Suomen pojat nuoret!

Urheilu oli nuorison suosituin harrastus 1960-luvulla. Peruskunto hankittiin päivittäisellä hyötyliikunnalla. Koulumatkat tehtiin polkupyörällä ja talvella hiihtämällä. Koulukyytejä ei ollut. Kesäisin ja koululomien aikana hyötyliikuntaa järjesti isä. Maalaistalossa riitti kyllä puuhaa.

Talvisin ykköslaji oli ilman muuta murtomaahiihto ja tietysti perinteisellä tyylillä. Luistelutyylisiä eli vapaatyylisiä kukaan ei vielä tiennyt mitään. Kotikyläni urheiluseura oli nimeltään Palojoen Jukolaiset. Se järjesti joka talvi Palojoen koululla sarjahiihdot ja mestaruuskilpailut. Neljänä sunnuntaina sekä pojat että tytöt ottivat mittaa toisistaan eri-ikäisten sarjoissa. Aina kaksi ikävuotta samassa sarjassa.

Kilpailujännitys nousi jo siinä vaiheessa, kun ilmoitaututtiin ja arvottiin lähtöjärjestys. Lähdöt tapahtuivat väliaikalähtöinä. Henkisesti kilpailun kulkuun saattoi vaikuttaa hyvinkin paljon kenen edellä joutui lähtemään tai kenen perään pääsi lähtemään.

Yksi jännitysmomenteista oli voitelun onnistuminen. Selvällä pakkaskelillä voitelu ei ollut ongelma, mutta suoja-äällä ja vitkeillä ei aina tiennyt, mitä pitäisi suksien alle laittaa. Kovaa purkivoitetta vai liisteriä? Sitä mukaan kun lähtö lähestyi ja jännitys iski päälle, monet lisäsivät suksiensa pohjaan uuden kerroksen voidetta. Sitä kutsuttiinkin hermokerrokseksi.

Jännitys oli tietysti huipussaan kun olit lähtövaatteen alla valmiina ampaisemaan ladulle. Kun tapana ei ollut tehdä mitään lämmittelyä, tuli heti kovalla pakkasella jo alkumatkasta tunne, että keuhkot lentävät ladulle hengityksen mukana.

Palojoen Jukolaisten sarjahiihtojen lisäksi hiihtokilpailuja järjesti Palojoella nuorisoseura ja tietysti kansakoulu. Kylän parhaimmat hiihtäjät pääsivät osallistumaan emäseuran Nurmijärven Jukolaisten mestaruushiihtoihin sekä koulujen välisiin hiihtokilpailuihin.

Latujen tekeminen hiihtokilpailuja varten oli kovaa työtä, koska ei ollut vielä moottorikelkkoja. Ladut tehtiin hiihtämällä. Ensin hiihdettiin varsinainen latu ja sen jälkeen sauvojen paikat. Suoja-äällä latu usein petti alla. Se teki hiihtämisen entistä raskaammaksi.

Palojoella hiihtokilpailuihin osallistuivat myös isät ja äidit. Sarjoja oli ikämiehille (yli 35-vuotiaat) sekä yli-ikämiehille (yli 45-vuotiaat). 1960-luvun alussa emäseura Nurmijärven Jukolaiset hankki uudet urheilu-asut, kirkaan punaiset verkkarit, joiden selässä luki suurin mustin kirjaimin NU-JU. Asujen värikyllä herätti keskustelua kylän isäntien kesken, olihan kyse kuitenkin SVUL:in jäsenseudasta.

En ollut kansakouluaikana mikään hyvä hiihtämään. Kun sitten 1965 siirryin Yhteiskouluun Kirkonkylään, alkoi menestystä tulla myös hiihdossa. Kirkonkylässä asuva **Veikko Muuronen** ryh-

tyi valmentamaan meitä poikia. Valmennusmenetelmänä hän käytti ns. intervalliharjoittelua, jonka Suomeen oli tuonut **Artur Lydiard**. Hiihtomenestyksen myötä minulle hankittiin oikea kilpahiihtoasu, sellainen kun **Eero Mäntyrannalla** oli. Punainen paita, joka laitettiin haarojen välistä kumilangalla kiinni ja polvihousut. Asuun kuuluivat myös pitkävartiset villasukat. Sukset olivat yleensä **Esko Järvisen** tehtaan valmistamat sellaiset kippurakärkiset erikoiskilpasukset. Sukset olivat sisältä palsapuuta ja siten erittäin kevyet, mutta myös helposti katkeavia. Siksi niillä hiihdettiin vain kilpailuissa.

Kevättalven huipputapahtumia olivat Nukarin Hakan järjestämät Maarian kisat sekä Suomiehen Jätinlinnan maastossa pidetty viestihiihto nuorten sekajoukkueille. Jälkimmäisiin osallistuin ainakin kerran Jukolaisten joukkueessa ja hiihdin osuuteni aika hyvin. Siitä kiitos kuului voitelumestarille ja hopealiisterille, joka oli tuolloin juuri tullut markkinoille.

1960-luvulla alettiin järjestää myös suuria hiihdon massatapahtumia. Oli Kivenhiihto. Matkana oli 30 kilometriä ja reitti kulki Kirkonkylästä Nummensyrjään - kohdalla siirtokivilohkare, jota jossain vaiheessa mainostettiin Hämeenlinnantien varressa Hiidenkivenäkin - Rajamäkeen ja sieltä takaisin Kirkonkylään. Minäkin hiihdin sen varmaan kolmena vuotena. Muistoksi kukin matkan läpihiihtänyt sai kunniakirjan ja mitalin. Aikaa ei otettu.

Sitten oli *Seitsemän veljksen hiihto* Hyvinkäältä Palojoen kautta Pirkkolaan. Sen reitin rakentamisen vaikein kohta oli ladun tekeminen Vantaanjoen yli. Jälle kaadettiin rankapuita ja havuja. Niiden päälle lunta. Tässä hiihdossa oli sen ajan huippuhiihtäjä mm. **Pauli Siitonen** massahiihtojen erikoismies, joka tietävästi keksi luistelutyylin jo paljon ennen ruotsalaisia. Hiihtoon osallistui myös julkikkia. Ainakin muistan **Lenita Airiston**, **Niilo Tarvajärven** ja **Lauri ”Tahko” Pihkalan**. Mehuasema oli rakennettu Palojoelle Grannin talon pihapiirissä vielä silloin pystyssä olleeseen **Husarin Kallen**, ei isoisäni sedän, kotimökkiin.

Mäkihyppyä ei varsinaisesti Palojoella harrastettu. Lajia kuitenkin seurattiin innokkaasti televisiosta. **Veikko Kankkonen** oli kaikkien poikien idoli. Kyllä pikkuhyppyreitit rakennettiin kuitenkin innolla. Niistä hypättiin tavallisilla murtomaahiihtosuksilla ehkä parhaimmillaan lähes kymmenen metriä ja usein kohtalokkain seurauksin. Sukset katkesivat. Ei siinä isä kotona päätä silitelty.

Palojoen suurin hyppyrimäki oli rakennettu Kekkuriin lähelle Vantaanjoen rantaa. Sen mäkiennätys oli noin 30 metriä. Mäen vaarallisuutta lisäsi se, että se oli rakennettu vanhaan kuusimetseen, jolloin vaarana oli törmätä isoihin puihin, jos poikkiesiteltä. Minä en mäestä uskaltanut laskea. Se oli minua isompien poikien huvia.

Ilkka Törmä

Nurmijärven Extra Uutiset kasvoi pitäjänsä mukaiseksi – nyt se on Nurmijärven Uutiset

Nurmijärvellä kasvukehitys, yrittäjäkulttuuri ja lapsiluku ovat olleet suomalaista kärkeä. Merkittävänä tekijänä ovat olleet suorat ja hyvät kulkuyhteydet. Nurmijärvelle, erityisesti juuri Klaukkalaan, ollaan tultu töihin, yrittämään ja kotia rakentamaan niin etelän kuin pohjoisenkin suunnasta. Tämä voimaksi muuttovoittoisuus on muuttanut perinteistä asukasrakennetta. Kuitenkin eräänä merkittävänä valttina kunnalla on ollut maaseutumaisuutensa.

Tämä voimakas ja nopea muutos ja muuttovirta ovat tuoneet selkeän kysynnän myös tiedotusvälineiden osalta. Ensimmäisenä tähän kysyntään oli syntynyt vastaamaan Nurmijärven Sanomat, jonka ilmestyminen alkoi Helsingin yliopiston kirjaston arkistokappaleiden mukaan 19. päivä lokakuuta 1961. Nurmijärvi onkin ollut medioiden suhteen erityisen omavarainen. Hermopäätteenä tässä kehityksessä on yleensä toiminut Klaukkala.

Vuonna 1993, tammikuun 23. päivä ilmestyi pitäjään ilmaisjakeluperiaatteella toimiva, mainosrahoitteinen sanomalehti. Se oli nimeltään Nurmijärven Extra Uutiset ja jakeluvikki oli 15 000 kappaletta. Varmimmin ensimmäisen lehden ilmestymispäivän saa selville Helsingin yliopiston sanomalehtikokoelmasta, jossa lehti on myös luettavissa mikrofilmeiltä. Nurmijärven kirjaston arkistoissa on myös suhteellisen kattava vuosikertasarja.

Ilmeisesti tammikuun 23. päivää ennen on jaettu jonkinlainen näytemainos, jota jotkut pitävät lehden todellisena ilmestymisnumerona. Yliopiston kirjaston arkistoa voidaan kuitenkin pitää luotettavana virstanpylväänä lehden viralliselle alkamiselle.

Lehden polkaisi liikkeelle keskellä pahinta mahdollista lama-aikaa tuolloin Klaukkalassa valokuvaaliikettä pitänyt yrittäjä Juhani Käsälä. Alkupääomaa oli tullut pitäjässä toimineen paikallisradion, Radio Kolmen vähemmistöosakkeiden myynnistä pari vuotta aikaisemmin, 1989. Käsälä oli ollut radiossa mainosmyyjänä ja radiosta 10 % omistaneena pienosakkaana. Osakkeet osti pitäjän tilattavaa sanomalehteä kustantava pankkiiri Veijo Lehtoruusu. Taustalla oli myös kysyntä siitä, että lehtimonopolille piti olla vastavoima. Sellainen Extrasta kyllä tulikin. Syntyi jopa eräänlainen aatteelli-

Helena Leppänen toimi Nurmijärven Extra Uutisten, sittemmin Nurmijärven Uutisten päätoimittajana 1998 – 2005.

KUVA: Nurmijärven museon kokoelmat.

nen kahtiajako ”nurkkarilaisten” ja ”Extran” välillä. Molemmilla oli jopa omat puolestapuhujansa.

Aluksi uusi lehtitulokas ilmestyi varovaisesti vain kerran kahdessa viikossa. Lehden teko vaikuttaa tapahtuneen jopa eräänlaisella talkoohengellä. Eräs syy tähän oli ennen muuta se, että Käsälä oli lähinnä lehden taittaja, joka oli hankkinut ammattiosaamisensa Uudessa Suomessa. Kirjoittajat oli haettava muualta. Jakelukin hoidettiin alkuun pääasiassa omin voimin.

Syyskuun 23. päivä 1993 lehti jo ilmoitti, että lokakuun alusta alkaen Extra ilmestyy kerran viikossa. Jakelukin oli nostettu jo 17 000:een. Ilmoittajat olivat löytäneet lama-ajanakin palvelevan edullisen mainoslehden. Perustana kuitenkin oli oikea paikallisuutisten tarjonta. Hyvän keinon pro-

EXTRA

NURMIJÄRVEN

UUTISET

filoitua toi myös lehden toimituksen yhteydessä toiminut valokuva-liike Foto Paino Pikaset. Lehti saattoi tarjota sivuillaan runsain mitoin kuvitusta niin pitäjän juhlasta kuin arjesta, päättäjistä ja tavallisista asukkaista.

Lehti siirtyi nyt myös osin postin jakeluun. Näin jakeluvarmuuskin koheni merkittävästi. Uudet ja kasvavat vähittäistavarakaupat tarvitsivat luotettavaa ilmoituslehteä. Tors-tain numeron jakoi posti ja sunnuntain numeron jakelusta huolehtivat erilaiset paikkakunnan urheiluseurat, jotka saivat vastineeksi hiukan lisätuloja ja palstatilaa toiminnalleen.

Extra Uutisten arkistokappaleita lukiessaan saa hyvän yleiskuvan nurmijärveläisestä elämänmenosta, mutta myös sen taloudellisista murroksista. Vuonna 1994 Nurmijärven Sanomien omistajaperheen jäsenet, Veijo, Pertti ja Leena Lehtoruusu asetettiin oikeuden eteen Hyvinkään käräjäoikeudessa. Syynä olivat Kanta-Uudenmaan Säästöpankin aikaiset tapahtumat. Koko säästöpankkiryhmän romahdus vaivisutti maan talouden rakenteita ja syyllisiä haettiin kovalla kiireellä.

Nurmijärven Extra Uutiset uutisoi kilpailevan lehden kustantajan oikeudenkäyntiä tavalla, jota näin jälkepäin voisi pitää jopa yliampuvana. Taustalla olivat ilmeisesti henkilökohtaiselle asteelle nousseet erimielisyydet. Tosin voidaan myös sanoa, että sitä saa, mitä tilaa. Lehtoruusut haastoivat kustantaja Kängsälän oikeuteen herjaamisesta. Niinpä kummankin lehden kustantajat saivat nyt istua Hyvinkään käräjäsaaleissa. Lopputuloksena näistä oikeusjutuista tuli lähinnä vain molemmin puolin pahaa mieltä. Ne kuitenkin omalla tavallaan kuvaavat sitä tilaa, jossa koko suomalainen yhteiskunta 1990-luvun puolivälissä sinnitteli laman syövereistä uuteen kasvuun.

Helmikuussa 1994 Nurmijärven kunta hyväksyi Extran viralliseksi ilmoituslehdkeeseen äänin 29 puolesta 4 vastaan. Nyt lehdestä sai lukea kunnan viralliset kuulutukset ja tiedotteet. Nurmijärven väkiluku lähestyi 30 000:a henkeä.

Kasvavassa kunnassa sattui ja tapahtui. Extra seurasi ja otti kuvia. Dramatiikkaa saatiin taas vuoden 1996 kunnallisvaaleissa, kun valtuustoon valittiin Valkjärven ”homekoulun”

kunnostusta vaatinut vanhempainyhdistyksen puheenjohtaja Jukka Salmi ja kunnan virasta pois saneerattu kaavoitusjohtaja Paavo Häkkinen. Alkanut uusi nousukausi toi onneksi uutisiin myös paljon miellyttäviä ja ennen kaikkea rohkaisevia artikkeleita. Nurmijärvelle syntyi loppuvuodesta 1996 oma paikallispuolustusjärjestelmä. Extra toimi alusta alkaen tällaisen isänmaallisen ja yhteistä hyvää ajavan toiminnan aktiivisena tiedottajana.

Pehmeistä arvoista kertoo toisaalta vuoden 1996 kesäaikaan laadittu juttu, jolla Valkjärven Tiirarannan kaavamuu-toksia vastustettiin vetoamalla alueella pesiviin liito-oraviin. Pääjutun kuvana oli sievän suloinen liito-oravan poikainen jonkun kämmenellä ja otsikko oli tunteisiin vetoavasti: ”Tapetaanko meidät?” Kaava meni nurin ja Extran toimittaja Ojanne sai kuulla vuosien ajan kiitauksia asiasta tehtävissään olevilta ja entisiltä kunnallisilta luottamushenkilöiltä.

Vuoden 1996 lopulla Talouselämä-lehti rankkasi Nurmijärven kunnan Suomen parhaaksi työllistäjäksi. Klaukkalaan rakennettiin liikekeskus Brunni ja Viirin liikekeskus laajeni taas. Palveluiden määrä lisääntyi ja erityisesti Klaukkalaan muutti väkeä.

Extra seurasi jokaisen kunnanvaltuuston ja seurakunnan kirkkovaltuuston kokouksen. Näihin vietiin yleensä aina nip-pu tuoreimpia lehtiä. Lehti kasvoi pitäjän mukana. Sitä alkoi olla jo hankalaa hallinnoida ja hoitaa yksityisin voimin. Taittoa tehtiin vielä suurelta osin käsin ja paperia leikkaamalla. Kängsälä saattoi viettää taittopäivää seuraavan yönkin toimituksessa liimailmassa lehteä kasaan ja asettelemassa värikuvien asetuksia paikoilleen. Taitettu materiaalikin piti usein itse ajaa autolla kirjapainoon. Kun lehti alkuun painettiin Porvoossa, oli matka vielä siedettävä, mutta yölliset ajomatkat Kangasalan kirjapainoon ja sen jälkeen Jämsään alkoivat ottaa voimille. Materiaali myöhästyi usein ja kustannukset nousivat.

Jatkuva nokittelu Nurmijärven Sanomien kanssa söi lisää voimia. Ei siis ollut ihmeellistä, että jos kuultiin Sanomien julkaisevan tavallista suuremman lehden, repäistiin lisäsiivu-ja

NURMIJÄRVEN UUTISET

myös Extraan. Se lisäsi kustannuksia ja saattoi aiheuttaa lehden myöhästymisen painosta, ja lisäkustannuksia.

Vuoden 1997 marraskuun 28. päivä Nurmijärven Extra Uutiset myytiin Hyvinkään Lehtitalolle, sittemmin Keski-Uusimaa-konsernille ja nykyiselle Suomen Lehtiyhtymälle. Ostajan puolesta sopimuksen allekirjoitti toimitusjohtaja Jouko Santala. Asia kerrottiin sunnuntain lehdessä, 30 marraskuuta. Lehden väki sai vastaanottaa jo samana jouluna uuden lehtiyhtiön antamat herkkukorit. Vallitsi helpottunut tunnelma. Lehti oli nyt vakaalla pohjalla.

Extra oli toiminut Klaukkalan Kauppa-aseamalla Kuonomäentie 1:ssä kahdessakin eri liikehuoneistossa. Vuonna 1998 oli aika siirtyä Kauppakeitaalle. Se oli keskeisemmällä paikalla ja samana keväänä myös Lehtoruusut myivät oman sanomalehtensä Hyvinkään lehtitalolle. Nurmijärven Sanomat sijaitsi jo mainitussa liiketalossa. Siltäkin osin elämä alkoi normalisoitua ja rauhoittua. Lisäksi Extran markkinointipäällikkönä toiminut Helena Leppänen oli saanut puurettua lehden talouden hyvälle tasolle. Hänestä tuli lehden päätoimittaja. Edeltäjästään poiketen hän myös kirjoitti ja suunnitelti lehden linjaa pitkäjänteisesti.

30. päivä marraskuuta 1998 lehtikonsernin väki vietiin Melodia-aluksella Tallinnaan pikkujouluristeilylle. Samalla julkistettiin Nurmijärven Extra Uutiset ”Vuoden nousijaksi”. Lehden päätoimittaja Leppänen, toimittaja Ojanne ja ilmoitusväki saivat asiasta kertovan pokaalin, johon jokaiselle toimitusjohtaja Santala tipautti viidensadan markan setelin.

Ojanteelle tuo oli mukava ajankohta lopettaa uransa lehden vakituisena – ja siinä vaiheessa pitkäaikaisimpana – toimittajana. Oli aika siirtyä kirjoittamaan Pirkka-Pekka Peteliukselle Nurmijärvelle sijoittuvaa sähkölaitosaiheista viihdesarjaa helmikuusta 1999. Tilalle lehden toimitukseen tuli Kari Virtanen. Käsälä oli erkaantunut entisestä lehdestään jo lehden muutettua Kauppa-asemalta. Hän koetti vielä vuonna 2000 julkaista uutta lehteä nimeltään ”Fakta-Uutiset”, mutta se ei enää ottanut tuulta. Aika oli muuttunut ja tarpeet olivat toiset.

Kauppakeitaalta Extra muutti Seurantielle vuonna 2000, missä se toimi vuoden 2003 tammikuuhun. Vuonna 2004 Nurmijärven sanomat oli lakannut ilmestymästä ja osasta sen henkilökuntaa tuli nyt ”extralaisia”. Uusi muutto suuntautui Viirintie 8:aan.

Traagisimmat hetket lehti, ja sen toimituksessa vielä tuoloin aika-ajoin tuurannut toimittaja Ojanne, koki vuodenvaihteessa 2004 – 2005, kun tsunami päätti monen klaukkalalaisenkin elämän Thaimaan lomarannoilla. Alueelta selviytyneiden ja erään vainajia tunnistamassa olleen klaukkalalaisen poliisin kokemukset olivat surullista uutisoitavaa.

Päätoimittaja Helena Leppänen siirtyi keväällä 2005 lehtikonsernin omistaman Alueuutisten päätoimittajaksi ja Extraan hänen tilalleen tuli Jan Pippingskiöld.

Viirintietä Nurmijärven Uutisiksi jo 2004 muuttunut lehti siirtyi taas keskeisemmälle paikalle, osoitteeseen Kuonomäentie 1:een. Nurmijärven Uutiset on vahvasti klaukkalalainen ja sen kasvusta ammentanut sanomalehti, joka on lunastanut paikkansa monen värikkään vaiheen aikana. Myös kulttuuri ja historia on ollut vahvasti sen toiminnassa mukana. Lehti julkaisi vuonna 2005 pitäjän historiaa käsittelevän teoksen ”Aikamatka Nurmijärven historiaan”. Sen sisällön ovat usein ja runsaasti myös lehteen kirjoittaneet tohtori Timo Klaukka ja Jaakko Ojanne.

Päätoimittajaksi tuli lokakuussa 2013 Riikka Laine. Alkuvuonna 2015 Nurmijärven Uutiset muutti Klaukkalan Kauppa-asemalle, Lepsämäntie 1:een. Lehteä julkaiseva lehtitalokin muuttui samassa vuodenvaihteessa Suomen Lehtiyhtymästä Etelä-Suomen mediaksi. Nurmijärven Uutiset on nyt siis osa Etelä-Suomen mediaa, osana Keski-Suomalainen-konsernia. Suomen Lehtiyhtymää ei enää ole olemassa; sekin siis jo historiaa.

Lehti on kiinteä osa Nurmijärven identiteettiä. Menneiden aikojen eriseuraisuutta ei enää muisteta. Koska lehden rakenteena ovat olleet sekä Extra että Nurmijärven Sanomat, voivat vanhemmat sanomalehden lukijat mieltää nykyisen lehden omakseen, olivat he sitten kumman tahansa suosijoina joskus aikaisempina aikoina olleet. Jos analysoinnin nyt oikein pitkälle haluaa ulottaa, niin ehkä Nurmijärven Sanomat jäi lopulta hiukan voitolle, sillä sitä kutsuttiin puhekielessä ”Nurkkariksi”, mikä usein kuuluu olevan nykyisenkin lehden kutsumanimi. Extra sen sijaan on kokonaan jäänyt historiaan.

Niin muuttuu maailma – tai ainakin se tuntuu muuttuvan.

Jaakko Ojanne

Kirjoitusharrastus ei laannu vielä seniori-iässäkään

Hyvinkään-Nurmijärven senioriopettajat ry:n antologiat I-II.

Monet eri tahot ovat heränneet valtakunnallisesti keräämään talteen koulumuistoja. Suomen kasvatuksen- ja koulutuksen historian seura ja Suomalaisen Kirjallisuuden Seura keräsivät vuonna 2013 talteen muistoja koulutusjärjestelmän muuttumisesta. Minun koulumuistoni-keruun tavoitteena oli tallentaa niin vanhempien kuin oppilaiden, opettajien ja koulun työntekijöidenkin muistoja. Tällaista tärkeää työtä ovat tehneet monet Hyvinkään-Nurmijärven senioriopettajat ry:n jäsenet, jotka ovat aikaansaanneet jo kaksi antologiaa opettajien kirjoitusharrastuksista, joista ensimmäinen on vuodelta 2012 ja toinen vuodelta 2014.

Molemmissa antologioissa välittyä koulumaailman eri vaiheiden kehityskaari. Muistikuvat välittävät kulttuurihistoriallisia kuvia vuosien varrelta. Elävästi kirjoitetut tarinat, runot ja muistelut kuvaavat koulun arkea ja juhlaa. Ne kertovat oppilaista ja opettajista ja oman aikansa didaktiikasta. Myös muistot antavat arvokasta tietoa kouluelämästä sekä nykyisten senioriopettajien omasta lapsuudesta, opiskeluaikasta että opettaja-ajastaan.

Antologioissa suomalainen kouluelämä valottuu lähes kahdeksankymmenen vuoden pituiselta ajanjaksolta. Monet opettajat ovat olleet koko ikänsä kirjoittajia. Näin materiaalia oli runsaasti saatavilla, kun Hyvinkään-Nurmijärven senioriopettajat päättivät ensimmäisen antologian synnystä vuonna 2011, kun edessä oli senioriopettajien 20-vuotisjuhla. Jokainen joka antoi lahjoituksen 20-vuotisjuhlan järjestämiseen tai yhdistyksen toimintaan sai yhden julkaisun. Julkaisu ilmestyi vuonna 2012.

Antologioiden materiaali koostui koulun eri tilaisuuksiin kirjoitetuista puheista, päivänavauksista ja näytelmistä. Monet olivat näiden lisäksi kirjoittaneet mm. lehti-artikkeleita, asia-artikkeleita, pakinoita, matkakertomuksia, mielipidekirjoituksia sekä runoja. Mukana oli nuorena kirjoitettuja ja aiemmin julkaistuja sekä tätä julkaisua varten kirjoitettuja henkilökohtaisia muistelmia sekä kuvauksia eleyistä kouluajoista.

Vuoden 2012 antologia jakautuu neljään osaan. Ensimmäisessä osassa Senioriopettajat muistelevat aikoja, jolloin olivat itse oppilaita myös lapsuus ja nuoruusvuosien aikaa. Toisessa osassa muistellaan aikaa opettajina. Kolmannessa osassa Senioriopettajat kirjoittavat runoja ja neljännessä osassa Senioriopettajat kirjoittavat kiinnostavista aiheista.

Toimitus- ja taittotyön teki suurimmaksi osaksi silloinen yhdistyksen puheenjohtaja Kristiina Leipälä. Kyseiseen julkaisuun kirjoitti 13 kirjoittajaa. Kirjoittajat olivat sekä Nurmijärveltä että Hyvinkäältä. Nurmijärveläisiä kirjoittajia olivat Helvi Diana,

Irja Honkanen, Arja Jääskeläinen, Aira Kangas, Aira Oksanen, Irmeli Sutela ja Hyvinkäältä Maija-Liisa Anttila, Kristiina Leipälä, Päivy Penttinen, Terttu Tuohela ja lisäksi Risto Nihtilä, Sole Tuominen ja Kaija Kekola.

Ensimmäisen antologian alussa on silloisen yhdistyksen puheenjohtajan Kristiina Leipälän HyNse:n 20-vuotisjuhlan kirjoittama juhlaruno:

Muistoja vuosien takaa
pian saamme jakaa,
Puhe, laulu ja nauru raikaa,
kun muistamme entistä aikaa.

Opettajat oppilaina

Risto Nihtilän *Opintie* kertoo kansakoulun ensimmäisestä koulupäivästä ja oppikoulumuistoista. Sota-aika on esillä Aira Kankaan *Päivänavauksessa* ja Helvi Dianan kirjoituksessa *Koulutyön elämää 1940-luvulla*. Elintarvikekortit sekä pelko sukulaisten kaatumisesta sodassa olivat arkipäivää.

Päivy Penttisen kirjoitus *Hyvinge Svenska Folkskolan* kertoo myös sota-ajasta. Sotalapset ja sotaorvot olivat sota-ajan seuraus. Kirjoituksesta välittyy se, mikä merkitys turvallisella alakoulun opettajalla on erityisesti poikkeusoloissa. Päivy Penttinen tuo esille myös muistot oppikouluun pyrkimisestä ja omasta oppikouluaikastaan kirjoituksessaan *Aika aikaansa kutakin*. Vuoden 1964 opiskeluelämä oli elämää ilman opintotukea ja valtion takaamaa opintolainaa. *Suurten ikäluokkien itsekkyyden* otsakkeen alla kirjoittaa opiskeluelämästään Kristiina Leipälä. Draamamenetelmien opiskelusta kirjoittaa Katja Kekola. Hän toteaa; ”Ihmisen kohtaamista oli sittemmin kaikki opettamiseni”.

Opettaja-ajan muistoja

Monia hauskoja tapahtumia ja sattumia sekä lasten lausahduksia löytyy Helvi Dianan ja Irja Honkasen kirjoituksista. Terttu Tuohelan *Muistelua* kuvaa, miten 1980-luvulla alkoivat vanhempainillat ja aktiivinen yhteydenpito koteihin. Raalan koulun 100-vuotisjuhlan (22.5.2011) puheen kirjoittanut Aira Oksanen muistelee ensimmäistä työpaikkaansa opettajana ja Raalan koulu. Kirjoituksesta välittyy opettajan työtavat ja opetusmateriaalit 1960-luvulta lähtien. Tuleepa kokonaisopetuskin Raalassa jo tuolloin koetuksi. Aamuhartaus virsineen ja päivänavauksineen

Kiertokoulu oli koulumuoto ennen kansakoulua. Kuvassa kiertokoululaisia Klaukkalan Metsäkylässä, Jussilan talon pihalla, syksyllä 1904. Opettajana Amanda Ragnell, joka aloitti virassaan vuonna 1890.

olivat tuttua ja jokapäiväistä. Esille tulee myös Raalan koulun lakkauttaminen lapsimäärän vähentyessä ja nykyinen käyttö kylän kokoontumispaikkana.

Koulumaailma koki muutoksia ja kouluneuvostot tulivat mukaan kouluelämään. Maija-Liisa Anttila kuvaa tuota aikaa otsakkeen *Kouluneuvostot – punaista politiikkaa Suomen kouluissa* alla. Monessa eri koulussa opettanut Kristiina Leipälä kirjoittaa, miten eri kouluissa on erilainen arvomaailma ja henki. Kirjoituksesta *Poimintoja ja ajatuksia työuraltani* välittyy myös se, miten vastavalmistunut opettaja joutuu usein yksin löytämään keinot selvittää luokan kanssa.

Arvosanojen anto on myös kokenut muutoksen oppikoulusta peruskouluun siirryttäessä. Oppikoulussa oppilaille annettiin usein nelosia ja ehtojen suorittaminen ratkaisi luokalta siirron. Peruskoulun mukana tuli käytäntö, jossa nelosia ei juuri annettu. Koulumaailmassa tavat ja käytös muuttuvat. Vuonna 1997 Kristiina Leipälä kertoi tapauksen, jossa oppilaan kielenkäyttö kertoo yleisestä sopimattoman kielenkäytön yleistymisestä. Opettaja joutuu kokemaan esim. oppilaan pulpetilla makaamisen opitunnilla ja lakin päässä pitämisen.

Opettajat ovat ahkeria opiskelijoita ja kouluttautuvat uusille urille. Tästä kertoo Kristiina Leipälä kirjoituksessaan *Voiko Nasaretista tulla mitään hyvää?* Nurmijärveläinen opettaja Arja Jääskeläinen on kirjoittanut jutussaan *Kesää odoteltaessa* ammattiyhdistysasioista. Hän käsittelee ammattiyhdistyksen saavutuksia ja työtaistelu-uhkaa. Lopussa hän toteaa: ”Sanoma on selvä – on yhtenäisenä, vahvana joukkona yhdessä katsottava eteenpäin”.

Osassa kolme on runoja eri aihepiiristä. Tässä on esim. Maija-Liisa Anttilan *Oodi koululle*.

Koululaitos kehittyi
sen jokainenhan kyllä ymmärtää
Voi koululaitostamme kehittää
Vaan tahti tuima kun päätä huimaa
niin kenttäväki siinä jälkeen jää

Antologian neljännessä osassa Senioriopettajat kirjoittavat kiinnostavista asioista. *Tavarat hukassa- muuton jälkeen ei löydy mitään*, kirjoittaa Päivy Penttinen. Risto Nihtilä kirjoittaa *Tuntemattoman sotilaan eläimistä ja vetää- sanan monista merkityksistä*.

Moni opettaja on ollut kesätoissa ennen varsinaista työuraansa opettajana. Sole Tuominen kirjoittaa *Ensimmäisessä työpaikassa* myyjättärenä olostaan Osuusliikkeessä. Hyvän naisen velvollisuuksia elämän eri vaiheessa kuvaa Kristiina Leipälä *Tuokiokuvia velvollisuudesta*. Hauskoja kaskuja löytyy jaksosta *Pikkujuttuja*. Tässä eräs Risto Nihtilän kirjoittamasta *Koulussa* tekstistä.

Opettaja: Antakaa esimerkki hukkaan käytetystä energiasta.

Oppilas: No, kun kertoo hiuksia pystyyn nostattavan jännitstarinan kaljupäiselle.

Vuoden 2014 Antologia

Työryhmä Arja Ahlsved, Maija-Liisa Anttila ja Julia Hieta-kangas kokoontuivat Sole Tuomisen johdolla useita kertoja työstämään vuoden 2014 antologiaa, kirjoitelmakokoelmaa. Sole ja Reijo Tuominen suorittivat toimitus- ja taittotyön. Varsinai-

sia vuoden 2014 antologian kirjoittajia ja aineiston kokoajia ovat Arja Ahlsved, Maija-Liisa Anttila, Julia Hietakangas, Arja Jääskeläinen, Leena Nieppo, Risto Nihtilä, Jaakko Ojanne, Terttu Tuohela, Sole Tuominen ja Pirkko Väisänen.

Vuoden 2014 kokoelma sisältää kolmentyyppisiä kirjoituksia: asiakirjoituksia, muistelmia omilta opettajavuosilta ja omilta kouluajoilta sekä kaunokirjallisuutta. Asiakirjoituksia ovat koonneet kehityksessä ja muutoksissa mukana olleet henkilöt.

Osa aineistosta on peräisin Metsäkylän kyläkoululehdestä, joka ilmestyi Nurmijärven Metsäkylän koulun juhla-lehtenä vuonna 1997 koulun täyttäessä 90 vuotta. Lehden toimitti Arja Ahlsved. Myös Nurmijärven kotiseutulehti Klaneetin aineistoa on mukana.

Asiatekstiä, proosaa ja muistelmia

Toisen antologian aloittaa Maija-Liisa Anttilan kirjoitus *Opettajien edunvalvontaa ja koulumaailman kiemuroita Hyvinkäällä 1970-luvulla*, joka kuvaa opettajien edunvalvonnan monimutkaisia vaiheita suorastaan jännitysnäytelmän keinoin.

Seuraavaksi siirrytään Nurmijärven kotiseutulehti Klaneetin artikkeliin, joka kertoo Klaukkalan Metsäkylän koulun koulumuseosta. Lehti ilmestyi vuonna 2012 toimittajanaan Jaakko Ojanne. Otsake kuuluu; *Kyläkoulu on aina ollut toimivan kyläyhdistyksen sydän*. Samaisen koulun pitkäaikainen opettaja Arja Ahlsved jakaa muistojaan kirjoituksessa *Klaukkalan Metsäkylän koulun opettajan neljästä vuosikymmeneltä*. Kirjoituksesta käy ilmi, miten pienessä koulussa opettajat ovat monessa mukana. Tästäkin muistelmasta monet tapahtumat, juhlat, myyjäiset ja retket palautuvat mieleen. Lopuksi Arja Ahlsved toteaa; ”Kiittollisena, vaikkakin hieman haikeana muistelen yhteisiä vuosiani Metsäkylän koulun kanssa”.

Sota-ajan vaikutuksia koulunkäyntiin kuvailee Terttu Tuohela jutussaan *Koulunkäynti sodan melskeiden keskellä*. Koulua käytiin tyhjillään olevassa seuratalossa tai pappilan piharakennuksessa. Terttu Tuohela pohtii myös omaa opettaja-aikaansa, jonka alkuaikoina oli vielä kahden opettajan kouluja. Terttu Tuohela toteaa kirjoituksensa päätteeksi, ”Oli varmaan työaikani sattunut hyvään aikakauteen, koska muistot ovat enimmäkseen mukavia”.

Metsäkylän kyläkoululehdestä on otettu antologiaan mm. opettaja Eino Kiurun runo *Vanha ja uusi koulu*. Eino Kiuru toimi Metsäkylän koulun opettajana vuosina 1949–1969. Tämän rapsodian oppilaat esittivät uuden koulun vihkiäistilaisuudessa 11.11.1951. Koulun piha-alueetta kuvaa hyvin säe,

Ja pihlajapuu punaisena paistaa
joku taisi koulun omeniakin maistaa

Muistoja nostaa kehräävä rukki
keväisin tuomet, sireenit kukki

Senioriopettajat ovat liittäneet antologiaan myös

runoja. Tässä ote Leena Niepon runosta *Tosi on!*

Sovussa täällä kun eletään
ja yhtä köyttä vedetään,
niin silloin on kaikilla hyvä olo
ja yhteishenkeä huokuu joka kolo.

Suvivirren sävelellä voi laulaa myös jouluna. Maija-Liisa Anttilan *Uusi joululaulu* vuodelta 2002 alkaa sanoilla, ”Jo joutui armas aika ja joulu suloinen...”. Antologiaan runoja ovat tuottaneet myös Sirpa Rantala, Sole Tuominen ja Julia Hietakangas. Tässä Sole Tuomisen *Nuoruuden runoja*:

Tein laulun

Tein laulun rakkaalleni

Lauloin sen kuutamolle, tähdille ja hänelle

Ääni väristen ja sydän odottaen sen lauloin

Kohotin kasvoni tähtiä kohti,

annoin laulun kummuta sisältäni

ja rakkaani sanoi, ettei minulla ollut laulunääntä

Julia Hietakangas, *Lapsen onni*:

Äidin syli

isän turvalliset kädet -

Lapsen onni!

He veivät sen sinulta -

koulumatkalla!

Antologiasta löytyy myös Sole Tuomisen *Keltainen perhonen ja Urhea orava*, jotka edustavat tarinan kerrontaa vähäeleisesti, mutta vakuuttavasti.

Risto Nihtilä kirjoittaa muuttuneesta maailmasta ja suhtautumisesta vanhaan teksteissään *Uudenlaiset frendit* ja *Antakaa vanhalle aikaa*. Maija-Liisa Anttila on puolestaan koonnut abien omia tuotoksia kirjoitukseen *Abihuumoria á la Sveitsinrinne*. Ennen vanhaan abit rustasivat lauluja ja runoja opettajista ja luokkatovereistaan lopettaessaan normaalin koulutyön. Kirjoituksessa on näytteitä myös abien toimittamista lehdistä 1980-luvulta. Pirkko Väisänen kirjoittaa koulutaipaleensa alkuajoista kansankoulun aloittamisesta vuonna 1941 Hyvinkäällä. Oppikoulun aika on myös esillä. Hän muistelee opettajia, koulurakennuksia, koulumatkoja, kuria ja koulun arkea.

Antologiassa on myös syksyllä 2014 Nurmijärven Yhteiskoulun (NYK) 85-vuotisjuhlasta kirjoittaneen Arja Jääskeläisen juhlapuhe. Arja Jääskeläinen kertoi myös omasta opettajaurastaan, joka kesti 41 vuotta. Samassa juhlassa oli jatkuvana esityksenä NYK ennen ja nyt videokollaasi, joka oli osaksi kuvattu Metsäkylän koulumuseossa. Metsäkylän koulun entiset oppilaat Mimma Vottonen, Juulia Nemlander, Eveliina Varjus sekä Nea Mäenpää olivat humoristisesti kuvanneet koulumaailman muutosta, niin hyvässä kuin pahassa.

Menneestä ajasta kiiltokuvineen kertovat vielä oppilaiden muistokirjaan kirjoittamat koulumuistot ja värsyyt.

Arja Ahlsved

Kuhajärven rantamilla

Perttulan-Uotilan alueen paikallishistoria on valmistu-
massa. Sen eräänlaisena keskipisteenä on toinen Nurmijär-
ven kuivatetuista järvistä, nimittäin Kuhajärvi. Järvi näkyy
vanhoissa kartoissa, mutta sen rantaviiva on vielä jokseenkin
selvästi nähtävissä suuren peltoaukean muotoja seuraamalla.
Tavallaan se nyt kuvastaa alueen ihmisten kekseliästä uutte-
ruutta ja halua muokata luontoja ja luonnonoloja sellaiseksi,
että toimeentulo ja kehitys on tullut suotuisammaksi.

Ihmiskunnan historiassa asutuksen vakiintuminen on pää-
asiassa tapahtunut veden äärelle. Parhaimmillaan asuinsijat
ovat sijoittuneet rannikoiden tai sisävesien läheisyyteen, sillä
ne ovat tarjonneet ensin metsästyksen ja kalastuksen kannal-
ta otollisia paikkoja yhteisöille asettua ja maatalouden alka-
essa kehittyä, hyviä viljelyseutuja. Maisemasta jo kadonnut
Kuhajärvi oli aikoinaan tällainen kokoava luonnon kokoava
voima.

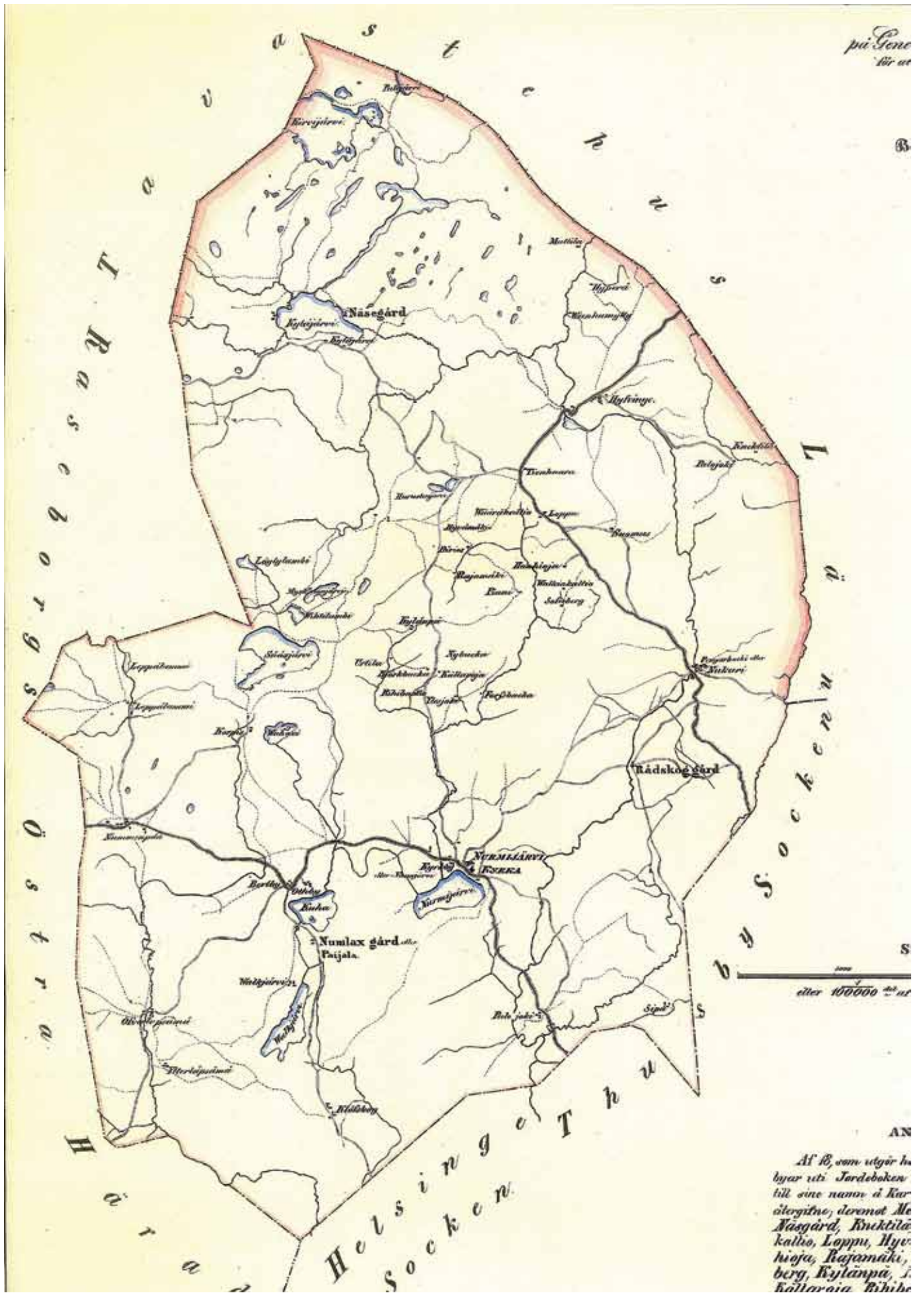
Kuhajärvi sijaitsi jokseenkin vastapäätä nykyistä ammatti-
koulua, Nurmijärven Keudaa. Nykyinen Lopentie, maantie
130, kulkee entistä järvenpohjaa ja halkaisee Perttulan-Uo-
tilan kulttuurimaiseman. Entisessä järvessä lainehtii nyttem-
min vain viljaa. Jäljellä on enää Kuhakoski, joka virtaa Valk-
järven kylää kohden. Poissa ovat kuitenkin myllyt ja sähkö-
laitokset, jotka ennen vanhaan olivat hyvin tärkeitä laitoksia
kyläyhteisöille.

Mylly oli viljaa viljeleville kylille tärkeä laitos ja 1500-lu-
vun puolivälissä sellainen löytyi jokaisesta kylästä. Kansa eli
pääasiassa pellon antimilla ja myllyssä vilja hienontui leipä-,
puuro- ja vellijauhoiksi. Nurmijärvellä oli 1680-luvulla 16
vesimyllyä. Vaikka ajan saatossa näiden lukumäärä vähenikin,
oli vuonna 1859 juuri Kuhakoski Nurmijärven pitäjän suu-
rin myllykoski, jonka partaalle sijoittuivat Perttulan, Uoti-
lan, Numlahden ja Valkjärven vesimyllyt. Kivet oli veistet-
ty tarkoitukseen sopivasta kallioaineksesta Perttulan Kurjen-
mäessä sijainneesta kivenotto paikasta.

Rekiäjelua vanhassa Perttulassa.

Kuhakosken pohjoiselle rannalle olivat aikanaan sijoittuneet Perttulan ja Uotilan kylät. Ruotsinvallan aikaa kun elettiin, olivat kylien ruotsinkieliset nimet Berby ja OthBy. Nämä kylät ovat muodostaneet erään Nurmijärven vanhimmita sekä historiallisesti tärkeimmistä asutuskeskuksista. Siihen samaan linjaan sopinee varmasti sekin, että nimenomaan Uotilassa sijaitsee koko Nurmijärven vanhin kansakoulu, joka perustettiin 1875.

Perttulan kylässä oli jo vuonna 1540 kuusi kantataloa, jotka olivat Jussila, Perttula, Tapola, Pitkälä, Fransila ja Mikkola. Uotilassa kantataloja oli seitsemän: Penttilä, Tryytti, Palsi, Airikkala, Juhola, Olla ja Seppä. Yhteisöllisyyttä kuvaa esimerkiksi vanhoista asiakirjoista löytnyt tieto, minkä mukaan 1600-luvun lopulla Multatöyrään niittyä pidettiin yhteisenä siten, että Perttulan ja Uotilan kylät saivat viljellä sitä kumpikin vuorollaan aina kolme vuotta kerrallaan. Sarkajokjärjestelmän vallitessa kyläyhteisö oli muutoinkin tiivis. Perttulassa sarkajako näkyi erityisen hyvin Kuhajärven alueella. Vuonna 1701 oli kylällä peltoa yhteensä nykymitoin kerrottuna noin 24 ha. Pellon sarat jakaantuivat siten, että kullakin oli hyvää peltoa ja huonompaa peltoa käytössään, ja puolet oli kaksivuoroviljelyn vallitessa aidattu kesannoksi ja laidunmaaksi. Kuudella talolla oli käytettävissään neljä ”ko-

topeltoa”: Järvipelto, Myllypelto 1. ja 2. ja Sikapelto. Lisäksi oli kauempana sijaitsevia ”takapeltoja”.

Molemmissa kylissä oli lisäksi 1749 tietojen mukaan kaksi sotilastorppaa. Ruotsissa oli 1600-luvun lopulla järjestetty armeijan ylläpitoa ruotujärjestyksellä siten, että kylien talot joutuivat ylläpitämään sotilastorppaa. Torpassa asui ruodun ylläpitämä sotilas perheineen. Lisäksi oli ylläpidettävä hänen varustuksensa. Perttula ja Uotila joutuivat siis omalla panoksellaan varmistamaan Ruotsin armeijan ylläpitoa.

Muutoksen toi vasta vuonna 1757 aloitettu isojako, jossa kukin talo pääsi irti sarkajaon sidonnaisuuksista ja saattoi toimia kokonaan itsenäiseltä pohjalta. Yhteistaloudesta siirryttiin yksityistalouteen ja jaon lopputuloksena nurmijärveläisten talojen omistaman maan keskimääräinen pinta-ala oli 280 ha, mistä toki suurin osa oli metsää, loput niittyä ja peltoa. Itsenäiset talot saattoivat myös perustaa torppia, johon kruunu oli aikaisemmin suhtautunut hyvin penseästi. Tiiviit kyläyhteisöt harvenivat 1800-luvun alussa, kukin saattoi keskittyä oman talonsa vaurastuttamiseen. Oman iskunsa Uotilan tiiviin kyläyhteisön häviämislle antoi 28. elokuuta 1884 tapahtunut tuhoisa tulipalo, joka tuhosi ryhmäkylästä Yli- ja Ali-Juholan, Ali-Lallan, Ollan ja Penttilän talot sekä Palsin riihen. Kylätien varrella ja tiestä aidalla erotetut talot sijait-

sivat rivissä ylärinteessä ja tien toisella puolella karjasuojat ja talousrakennukset tien toisella puolella alarinteessä. Taloista säilyivät ainoastaan Seppälä ja Airikkala.

Kuhajärvi, jonka äärellä asutus kukoisti, sai vetensä Nurmijärven kirkonkylän Nurmijärvestä. Kuhajärvi puolestaan laski oman vetensä Kuhakoskea myöten halki Valkjärven kylän. Kuhajärvi oli erittäin kalaisa ja lisäksi hyvä rapujärvi. Vielä 1930-luvulla se oli lasten ja nuorten kyläläisten suosima uimapaikka. Sitä oli kuitenkin jo pidemmän aikaa katsottu maatalouden näkökulmasta, sillä viljelysmaata tarvittiin jatkuvasi lisää kasvavan ja vaurastuvan kansakunnan tarpeisiin. Kuhajärven pintaa oli koetettu laskea jo 1836 ja uudelleen 1857. Järven lopullinen kuivatus tapahtui vuosien 1922 ja 1936 toimenpiteillä.

Kuhajärvestä laskevan Kuhakosken putouskorkeus oli likimain 20 metriä. Myllyillä tätä luonnonvoimaa oli jo kauan hyödynnetty, mutta uusi aika ja sähköturbiinin keksimi-

nen herätti kiinnostusta laajemmalti. Numlahden kartanon omistaja Ernst Rotterman ryhtyi rakentamaan koskeen toista uomaa oikeaa sähkölaitosta varten. Hanke aiheutti kuitenkin pienen luonnonkatastrofin, sillä tehty pato murtui ja vesimassat uursivat suuren kanjonin, jolloin vesimassat olivat lisäksi viedä mennessään kosken yli rakennetun sillankin.

Vuonna 1912 kyläläiset rakensivat sähkövoimalaitoksen, jolloin alkoi sähkön hidas, mutta vakaa voittokulku. Vuonna 1952 Kuhakosken myllyt ja sähkölaitos lopettivat toimintansa. Kuhajärven tavoin nekin siirtyivät historiaan. Samoin oli kuivatettu vuosina 1945-1952 Kuhajärven vetensä laskeutunut Nurmijärviin. Jäljellä on nyt vain jokia ja Kuhakoski, jotka edelleen rikastuttavat maisemaa ja tarjoavat kulkijalle esteettistä iloa. Kylien historiaa ajatellen niillä on ollut huomattava merkityksensä näiden synnylle ja vaurastumiselle.

Liity Nurmijärvi-Seuran jäseneksi !

Nurmijärvi-Seura ry on Nurmijärven kunnan alueella toimiva kotiseutuyhdistys, jonka tarkoituksena on sääntöjensä mukaisesti edistää henkistä ja aineellista kehitystä Nurmijärven alueella sekä suojella ja vaalia historiallisia muistoja ja luonnonkauneutta, elvyttää kotipitäjän kulttuuriperinteiden arvotusta ja herättää kotiseudun rakkautta.

Jäsenetuna saat maksutta vuosittain Nurmijärvi-päivänä ilmestyvän kotiseutulehden, Klaneetin, joka sisältää mielenkiintoista tietoa sekä kotikuntamme menneisyydestä että nykypäivästä.

Seuran jäsenenä pääset halutessasi myös osallistumaan ja vaikuttamaan seuran toimintaan mm. keväisin järjestettävässä seuran yleisessä kokouksessa.

Jäsenmaksu on 15 €

Maksettuasi jäsenmaksun joko pankissa tai verkkopankissa seuran tilille, kirjaamme Sinut jäseneksi seuran jäsenrekisteriin.

Nurmijärvi-Seura ry:n tilinumero on
FI34 1026 3000 4041 47

Laita maksulomakkeeseen viestiksi oma osoitteesi ja myös mahdollinen sähköpostiosoitteesi, vastaisen yhteydenpidon helpottamiseksi.

***Klaukkalan
Eläkkeensaajat ry***
klaukkala.elakkeensaajat.fi

Klaukkalan Eläkeläiset ry
Nurmijärven vanhin, vireä eläkeläisyhdistys
Toimii Klaukkalan Työväentalolla
Kerho keskiviikkoisin

*Eläkeliiton
Nurmijärven yhdistys ry*

*Nurmijärven
kansalliset seniorit ry*

NURMIJÄRVEN SÄHKÖ OY

PALVELEVA, PAIKALLINEN, YMPÄRISTÖVASTUULLINEN
Kauppanummentie 1, 01900 Nurmijärvi
puh. (09) 878 071, faksi (09) 8780 7207
asiakaspalvelu@nurmijarvensahko.fi
www.nurmijarvensahko.fi

**Parasta palvelua
ja
hyvää evästä**

KLAUKKALA

Palvelemme: ma-pe 9-21, la 8-18., su 12-18.

*Nurmijärven
Kristilliset Eläkeläiset ry*

Puihin ja terasseille

**Led-lamppu-
kaapelit
pihalle**

113,-

sähkösoppi

Lepsämäntie 1,
Klaukkala
ark 9 - 18 la 9 - 14
p. 8794672
www.sahkosoppi.fi

*Nurmijärven
Eläkkeensaajat ry*

**KLAUKKALAN
APTEEKKI**

Lepsämäntie 1, 01800 Klaukkala

Puh. 2766950

Arkisin	8.30 - 21.00
Lauantaisin	8.30 - 18.00
Sunnuntaisin	12.00 - 16.00

www.klaukkalanapteekki.fi

Hyvinvointi- ja
asumispalveluja
Nurmijärvellä,
Nurmijärven Onnenkimpale ry,
Kissankello ja
Heikkari

Onnenkimpale

Nurmijärven Onnenkimpale ry

Tilipalvelu P. Niinikoski Oy

Ilvesvuorenkatu 5 B,
01900 Nurmijärvi
Puh. 010 231 0780

Kauppanummentie 2, 01900 Nurmijärvi
Kuonomäentie 1, 01800 Klaukkala

www.lahitapiola.fi

Tilitoimisto Ariluoma Oy

Keskustie 4
Nurmijärvi
Puh. 250 9595
Fax 250 9715
etunimi.sukunimi@ariluoma.fi
www.ariluoma.fi

Auktorisoitu
Taloushallintoliiton jäsen

Kysy ensin meiltä

Venlarohdos &
**SEITSEMÄN VELJEKSEN
APTEEKKI**

**Juuret syvällä
nurmijärveläisyydessä
ja katse tulevaisuudessa**

Avoinna:

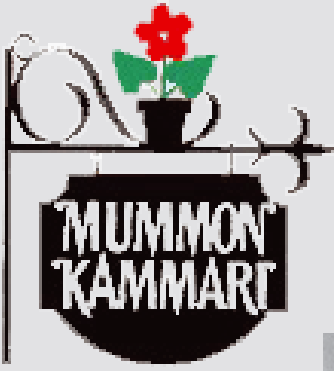
ma - pe 8.30 - 20.00

la 9 - 15

su ja pyhinä 11 - 15

Seitsemän Veljeksien apteekki
Mahlamäentie 2, Nurmijärvi
puh: 09-250 4085
www.seitsemanveljesta.fi
Nettikauppa avoinna aina
www.laakekaappisi.fi

Nurmijärven Seurakunta

1558 450 2008

Mummon Kammari toiminta Nurmijärvellä täytti syyskuussa 20 vuotta. Alussa oli puhelinosake ja kiikkustuoli, sitten löytyi tila, aikoinaan Ruotsista Mannerheimin lastensuojeluliiton kautta lahjoituksena sodan jälkeen saadusta ja pitkään Kirkonkylän neuvolana toimineesta rakennuksesta.

Lintukodon nimen saanut tila siunattiin käyttöön 1.10.1995. Siunauspuheessaan kirkkoherra Jukka Iso-Herttua palautti mieliin Jeesuksen sanat, että missä kaksi tai kolme on koolla hänen nimessään, siellä Hän on heidän keskellään ja jatkoi: ”Jakaessamme elämän toisten kanssa, aloitamme uuden polun kohti uusia mahdollisuuksia.”

Kuvassa ovelta avausnauhan leikkaajia Kirsti Launialaa ja Leena Kaarnia ovat vastassa diakonissa Anja Tolvanen ja Eero Peltonen.

Nykyinen toiminta Ystävyyden Kammarissa (Keskustie 2) jatkaa samoilla linjoilla, ovet ovat auki kahdesti viikossa kaikkien tulla.